

Tóth Szabolcs Barnabás

A HÁROMSZÉKI ÖNKÉNTES TŰZOLTÓK
MÚLTJA ÉS JELENE

Tóth Szabolcs Barnabás

A háromszéki önkéntes tűzoltók múltja és jelene

Sepsiszentgyörgy, 2011

A kötet megjelenését támogatta:

a Europe Direct 2009–2012 program

Kovászna Megye Tanácsa

Lektorálta: Dr. Hadnagy Imre József

A kéziratot gondozta: Forró Eszter

Borítóterv: Ábrahám Piroska

© Tóth Szabolcs Barnabás, 2011

© A fotók készítői, tulajdonosai, 2011

© Háromszék Vármegye Kiadó, 2011

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale

TÓTH, SZABOLCS BARNABÁS

**A háromszéki önkéntes tűzoltók múltja és jelene / Tóth Szabolcs
Barnabás. - Sfântu Gheorghe: Háromszék Vármegye, 2011**

Bibliogr.

ISBN 978-606-92797-1-7

356.13(498-35 Covasna)

Ajánlás

Hiánypótló munka készült el Háromszék társadalomtörténetének egy eddig kevésbé feltárt, de rendkívül fontos területéről. Ezt a kutatást és az összegyűjtött anyag közkinccsé tételét tudatosan az önkéntesség európai évére időztettük, hiszen megyénk is csatlakozott ehhez a nemzetközi mozgalomhoz.

Székelyszékhelyén az önkéntes munkának évszázados hagyománya van. A jótékony egyletekben, árvaházakban és menházakban főleg nemes szívű asszonyaink vállaltak önkéntes tevékenységet, a közösségükért felelősséget érző férfiak falun és városon egyaránt önkéntes tűzoltóegyletekbe tömörültek. A tűzoltó-egyesületek, -testületek nemcsak hasznos és sok esetben életet és vagyont mentő önkéntes alakulatok, hanem településeink ünnepi rendezvényeinek résztvevői is. Több helyen az önkéntes tűzoltók zenekarokat is létrehoztak, és bekapcsolódnak az ünnepi népszokások továbbélésébe, helyenként az örökre távozókat kísérik zeneszóval utolsó útjukra.

Nem véletlen, hogy az idén létrehozott Orbán Balázs-díjat Háromszéken elsőként a sepsiköröspataki Váncsa György önkéntes tűzoltóparancsnok kapta. Ezzel is hangsúlyozni kívántuk az évtizedeken át végzett önkéntes munka értékét és hasonló tevékenységre ösztönözni a fiatal nemzedéket.

Szent Flórián a tűzoltók oltalmazója. Alakja az állhatatosságot, a becsületességet és az embertársaik megsegítését testesíti meg az önkéntes lánglovagok számára. Az elkötelezett hivatástudat alapja a vállalt munkába vetett hit és a hagyományokhoz való ragaszkodás.

Ezt a kiadványt elsősorban a Háromszéken önkéntes munkákat végzőknek ajánlom abban bízva, hogy megyénkben egyre többen lesznek, akik ennek a közösségépítő mozgalomnak aktív tagjaivá válnak.

Tamás Sándor
Kovácszna Megye Tanácsának elnöke

Előszó

Tisztelt olvasó! Nagy öröm számomra, hogy e tanulmány megszületéséhez némiképpen hozzájárulhattam, majd lektorálhattam.

Manapság kitüntetés az, ha az anyaországról elszakadt nemzettársaink magyar történeti értékeket feltáró kutatásait, sőt, tudományos munkáját segíthetjük. A szerzővel való ismeretségünk nem régi, de első találkozásunk alkalmával megéreztük, vagy inkább sejtettük, hogy közös munkálkodásunknak jövője van, és ennek eredménye ez, a szerző kitartó és célratörő munkáját dicséző kiadvány.

Olyan témát dolgoz fel, mely a magyar tűzvédelem, tűzoltóügy történetének jelentős szeletét öleli fel. Az Országos Tűzoltó Múzeum a Székelyföld önkéntes, köteles, illetve szegődményes tűzoltóinak munkájáról, tevékenységéről, szervezetéről jóformán semmiféle – vagy igen kevés – írásos és tárgyi anyaggal rendelkezik. Ezzel a témával az anyaország tollforgatói, kutatói még az utóbbi néhány évtizedben sem foglalkoztak. Ilyen minőségben ez az írásmű hézagpótló, és remélhető, ebben a témában nem marad egyedül.

Az olvasó az egyetemes és a magyar tűzvédelem-történet, tűzoltóügy értékes írásművét tarja kezében. A tűzvédelem általános fejlődésének tendenciá-ját bemutató rész után a magyarországi és erdélyi önkéntes tűzoltóegyletek kialakulásának kérdéseit tárgyalja. Ezt az írásmű legfontosabb részei követik, a háromszéki falvak tűzvédelmének, tűzoltásának rendjét összefoglaló, majd a háromszéki önkéntes tűzoltóegyletek megjelenését és fejlődését tárgyaló fejezet. Azon településeknél, ahol nem alakult önkéntes egylet, a köteles tűzoltóságok-ról esik szó.

A tanulmány nagy érdeme, hogy Háromszék egészét feltérképezve, majdnem minden településre kitérve, képekkel bőven illusztrálva mutatja be az önkéntes (köteles) tűzoltóegyleteket.

A kiadvány Háromszék történetének különös színfoltját – és ahogy a leírtak-ból kikövetkeztethető, az önkéntesség nagyrabecsülését – jeleníti meg. Úgy érzem, hogy a székelyek az önkéntesen szerveződő egyleteket az összetartozás különös erekljének és történelmünk igen zivataros időszakában a nemzeti identitás kifejezése különös „eszközének” tartották.

Az írásmű olvasmányos, a magyar nyelv használata szép, a stílus sok helyen idézi azt a kort, mely lényegében az önkéntes tűzoltóságok létrejöttének legfőbb

időszaka. A szerzőt erősítettem abban, hogy a székelység körében használt nyelvi fordulatokat, máshol nem ismert szavakat, kifejezéseket tartsa meg, remélem sikerrel.

Végül örömmel jegyzem meg – és ez sokaknak szól –, hogy székelyföldi nemzetársaink nem felejtették el a szép magyar írás titkát, és a nyelvi fordulatokban gazdag beszédet, sőt, gyakran még példásabbak az anyanyelv használatában, mint anyaországi nemzetársaink némelyike. Köszönet az e téren is megtartott magyarságukért.

Meglátásom szerint a tanulmány megírásával és közreadásával a témakörben való kutatómunkát nem szabad befejezni, egy bővebb, tudományos alapokra támaszkodó, nagyobb lélegzetű írásmű megszületése sem kizárt további együttműködésünk esetén.

Végezetül köszönet mindenkinek, aki a tanulmány megjelenéséhez – eszmeileg, anyagilag, értékei és emlékei megosztásával – valamiképpen hozzájárult. Nagy tisztelettel:

Dr. Hadnagy Imre József
okleveles műszaki tanár,
az MHTT szakértője,
egyetemi docens

Budapest, 2011. július 7-én

Köszönetnyilvánítás

Ez a könyv nem készülhetett volna el, ha számos intézmény és személy nem ajánlotta volna fel segítségét a forrásanyag és az illusztrációként használt régi fényképek összegyűjtésében. Köszönetet szeretnék ezért mondani a Sepsiszentgyörgyi Állami Levéltár és a Magyar Országos Levéltár munkatársainak, dr. Hadnagy Imre Józsefnek, a Budapesti Tűzoltó Múzeum munkatársának, aki szakmailag irányította munkámat, Haszmann Pálnak, a Csernátoni Haszmann Pál Múzeum vezetőjének, Dimény Attilának, a Kézdivásárhelyi Céhtörténeti Múzeum igazgatójának, akik rendelkezésemre bocsátották a múzeumok által őrzött, tűzoltósággal kapcsolatos tárgyi és írásos emlékeket, valamint Józsa Lajosnak az általa összegyűjtött levéltári dokumentumok használatáért.

Ugyanakkor a könyv fényképanyagáért külön köszönet illeti a következőket: Kádár István, Vánca György, Szócs Edit, Fodor István, Oláh Badi András, Lukács István, Fülöp Ernő, Mihály Árpád, Barabás Mihály, Molnár Adalbert, Sala Pavel, János Árpád, Rác Katalin, Buchinger István, Somodi Béla, Bodó István, valamint a Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiarókos, Kökös, Kézdiszentlélek, Gelence, Maksa, Torja, Uzon, Vargyas önkéntes tűzoltótestületei, a Zágonyi Mikes Kelemen Művelődési Központ, a Kovászna Megyei Mihai Viteazul Katasztrófavédelmi Felügyelőség, a Charta Kiadó.

A szerző

Tűzvédelmi eljárások fejlődése Európában és Magyarországon

Az őskorban és utána hosszú ideig a tűz elleni védelmet a vallási hiedelmek szabályozták. Sok esetben a pusztító tüzet mint isteni csapást fogták fel elődeink, egyetlen óvintézkedésként pedig a menekülést ismerték. A tűz tudatos használata volt az ártó tüzek megelőzésének legegyszerűbb módja: a tűzhelyeket mélyedésekbe rakták vagy kövekkel vették körül. A tűzoltás a közösség minden tagjának kötelessége volt, amit a tűzhelyre dobott földdel, homokkal vagy vízlocsolással végeztek, ezért gyakran vízzel töltött tárolókat tartottak a tűzhelyek közelében. A szálláshelyeket egymástól kellő távolságra állították fel, tűzőrköket állítottak a tüzesetek megelőzése végett.

Az ókori nagyvárosokban az építkezési módnak köszönhetően, a nagy tömegek igyekezete, hogy védett területen vagy annak közvetlen közelében telepedjenek le, a szoroson egymás mellé emelt épületek, valamint a gyakori hadviselés mind elősegítették a gyakori tűzvesztek kialakulását. A tüzek és tűzvesztek ellen való védekezésről már a szervezett társadalmi élet kezdetei óta maradtak fenn írásos emlékek. Babilónia királya, Hammurápi négyezer éves, kőbe vésett törvénykönyve mindenki számára kötelezővé teszi a tűz oltásában való részvételt, büntetéseket helyez kilátásba a szolgálatot megtagadóknak.

Ősrégiek a tűzmelegedésben, illetve -oltásban használt eszközök is. Az ókori Egyiptomban növényből készült vedreket szurokkal itattak át, azokat tartották készenlétben, a tűzoltáshoz használt vizet facsövekben vezették, és bőrtömlőkben szállították a tűz helyszínére. A görögök tömlőkben tárolták a vizet, melyet bambuszcsöveken vezettek el az eloltandó tűzhez, és hosszú nyakú vödöröket is használtak tűzoltásra. Tűzfigyelő tornyokat építettek és tűzoltóságokat hoztak létre, de fennmaradtak az első tűzrendészeti szabályozások is. Görögországban például megtiltották, hogy a templomok környékén tüzet gyújtsanak.¹ A Római Birodalom fővárosa, Róma 800–900

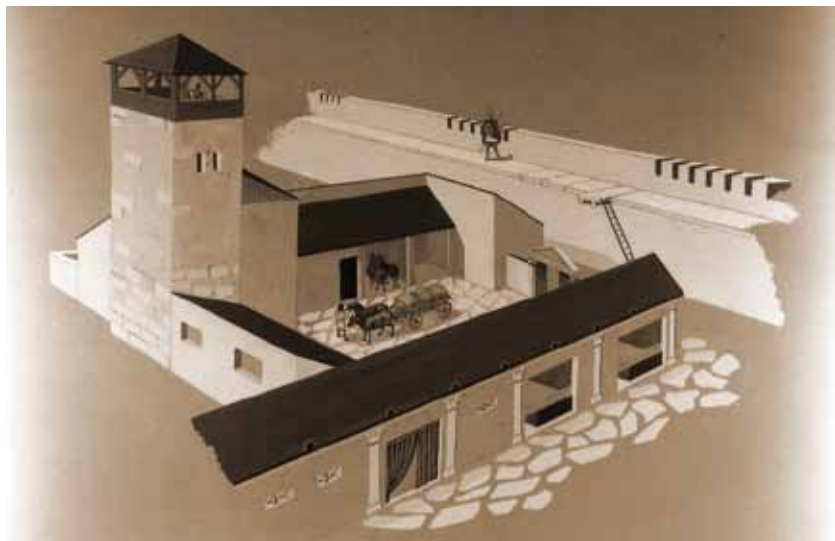
¹ Dr. Hadnagy Imre József: A tűz gyulladásának eltávoztatása, avagy adalékok a tűz körüli szabályozott eljárási rend kialakulásának, valamint a helyhatósági tűzszabályrendeletek és a tűzvédelmet szabályozó állami rendeletek megszületésének történetéhez. In *Tűzoltó Múzeum Évkönyve*. Budapest, 2008, 5–7., 10. old.

ezer főnyi lakosságával az akkori Európa legnépesebb városának számított. A nagyszámú lakost tömörítő városnak szükségszerűen ki kellett építenie tűzvédelmi rendszerét és eszközeit, így természetesen Róma rendelkezett a kor legfejlettebb technikájával ilyen téren.

A birodalom tűzvédelmének állapota azért is fontos számunkra, mert 270-ig Dacia Római provincia is a kultúrállamhoz tartozott, részesévé vált az antik állam civilizációjának. Az ókori Rómát és birodalmának városait fokozott tűzveszély fenyegette. Ez elsősorban a szűk helyen való építkezéseknek, másodsorban a sok faépületnek volt betudható. A tűzveszélyt növelte az is, hogy a sütés-főzés általában nyílt tűzhelyen történt, világításra is nyílt lángot használtak.² Mi több, a tüzeseteket szaporíthatta az is, hogy a görög-római vallások szerint a szentélyeken kívül folyt a szertartás, és az égő áldozatokat is szabadban mutatták be. I. e. 21-ben szervezték meg az első tűzoltóosztagot, mintegy 600 rabszolgából. Ezeknek egyetlen kötelességévé a tűzoltást tették. Parancsnokul az *aediliseket* jelölték ki, akik a város rendjére, élmezésére, a nyilvános épületek karbantartására felügyeltek. Ez az osztag Európában az első hivatásos tűzoltóság. Melléjük a gazdagabb polgárok rabszolgáikból saját tűzoltócsapatokat alakíthattak ki hatalmas költségek árán épített palotáik védelmére. Ezek a csapatok csak ritka esetben siettek – ilyenkor természetesen tulajdonosuk népszerűségét növelve – a városokban kigyulladt házak oltására.

Octavianus Augustus császár két jelentős lépésben járult hozzá a tűzoltóság fejlesztéséhez. Egyrészt rájött, hogy a 600 fő csapat túl kicsi a közel milliós nagyságú város tűzbiztonságának felügyeletére, másrészt az is nyilvánvaló volt, hogy a rabszolga nem mindig sietett szívesen a gazdagabb polgárok házaiban keletkezett tüzek oltására. Ezért 27 év múltán, az I. sz. 6. évében szabad emberekből állított fel 7000 főnyi *örökös zászólaljat*, amely már közérdekű feladatként oltotta a tüzet, és egyben rendfenntartóként is működött. Szervezetileg jobban felkészültek, gondoskodtak a tűzoltó anyag, víz tárolásáról is. E célból a főváros területén 700 kőburkolású tárolómedencét építettek. A birodalom provinciáiban a tűzoltást és az éjjeli őrseget

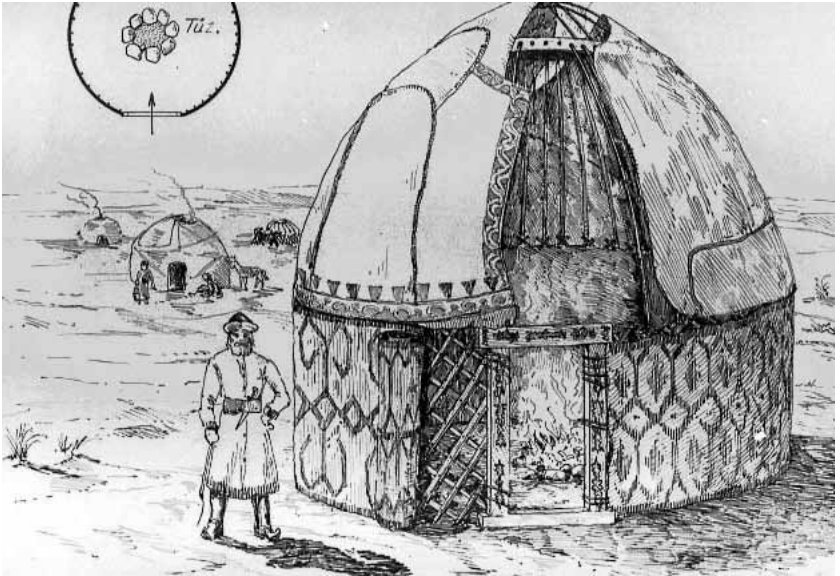
² A Római Birodalom egyik legnagyobb tűzvésze Rómában tört ki i. e. 64-ben, Néro császár uralkodása alatt. Erre a korabeli krónikás így emlékezett: „A tűz rettenetes pusztításával szemben a emberi leleményesség és erő tehetetlennek bizonyult. A rosszul megépített, vályogfalas, favázas házak földig égtek.” Idézi dr. Hadnagy Imre József, 8–9. old.

Római kori tűzoltószékház. A Budapesti Tűzoltó Múzeum archívumából

a különböző kézműves társulatok, főleg a *faberek* és a *centonariusok* testületei látták el. A *faber* szó alatt kemény anyaggal dolgozó iparosokat értünk, a *centonariusok* pedig takarót és ruhaféléket készítettek. *Cento* volt a neve a durva posztóanyagnak, amely ecetbe, vízbe mártva rosszul égett, tehát ezzel meg lehetett gátolni a kisebb tüzeseteket. Melléjük a vidéki városokban a *dendrophorusok collegiuma* látta el a tűzoltás feladatát. Lehetséges, hogy a *structorok* (kőművesek, építőmunkások) is collegiumot alkottak, így nekik is lehetett szerepük a tűzoltásban. A kézműveseket valószínűleg azért bízták meg tűzoltási feladatokkal, mert ők munkájukból eredően ismerték a házak és a települések struktúráját, az építkezési anyag szerkezetét, emellett érdekükben is állt, hogy a tüzesetek ne akadályozzák munkájukat. Tulajdonképpen ezen szerveződések tekinthetjük az első önkéntes tűzoltóságoknak. Hasonlóan a későbbi korokhoz a tűzoltást elvállaló kézművesek bizonyos kiváltságokat kaptak a várostól, ahol tevékenységüket kifejtették: felmentették őket a közmunkaszolgálat és más terhek alól.³

³ Szilágyi János: Tűzvédelem Aquincumban és a Római Birodalom más városaiban. In *Tűzoltó Múzeum Évkönyve*. Budapest, 1984, 23–27., 33 old.

Vándorló népcsoportok sátrainak telepítési rendje. Szilágyi J. – Szabó K. tanulmányából

A 4–7. évszázadban, a népvándorlások idején, amikor különböző népcsoportok vonultak át a kontinensen, a Római Birodalom tűzvédelmi rendje feledésbe merült. A vándor törzsek tűzvédelme az állandó mozgáshoz, költözéshez alkalmazkodott. Az alapelvek a következők: a sátrakat egymástól távol állították fel, a tűzhelyeket célszerűen választották ki, a tűzre állandóan ügyeltek, a sátrak világítását megfelelően oldották meg. A középkorban sem szűntek meg a pusztító tüzeket kiváltó okok, főleg az építkezési mód és rend miatt. A várak, a középületek, a templomok, a paloták, az ipari létesítmények ugyan kőből épültek, de tetejük faszerkezetű maradt, faszindellyel borították, ezért természetesen gyakran a tűz marta-lékává válhattak. A lakosság nagy része egyszerű favázás, nád- és szalmate-tős, kémény nélküli házakban élt. A lakóházakat fából épített melléképü-letek vették körül, és a tüzelőanyagot is a ház közelében tárolták. A hadtudo-mány fejlődésével megjelentek a robbanóanyagok, lőfegyverek és különfé-le gyújtóanyagok. Ezek tárolása is gondot okozhatott, akár emberi mulasz-tásról, akár természeti csapásról volt szó.

Tűzoltás a középkorban. Szilágyi J. – Szabó K. tanulmányából

A kora középkori államok átvették a Római Birodalomban meghonosított tűzoltási módszereket és technikákat, melyeket a népvándorló törzsek saját eljárásaival egy időben alkalmaztak. A letelepedés, a földművelési és állattenyésztési kultúra elterjedése idővel megkövetelte komolyabb tűzvédelmi rend kialakítását. Települések, királyságok saját írott tűzvédelmi szabályokat fektettek le. Az első középkori tűzrendészeti szabály Angliában született, 678 körül. Ez előírta, hogy Oxford lakóinak az esti harangszó után a tüzet el kell oltaniuk, a tűzhelyet fémfedővel le kell takarniuk, a hamut pedig össze kellett seperni. Ezt az intézkedést 1066-ban kiterjesztették az egész szigetországra. Olaszországban 1022-től tilos volt a koporsók

elégetése, a 14. századtól pedig megtiltották a széna, a szalma és a fa városfalon belüli tárolását, valamint nagyobb szél esetén a tűzgyújtást. A porosz városokban az 1200-as évektől az épületeket csak cseréppel fedhették, tilos volt az éjszakai tüzelés, meghatározták, mennyi fát szabad a házban tárolni, és kötelezővé tették a létra tartását minden háztartásban, valamint tűz esetén engedélyezték a szomszédos ház tetejének lebontását. A svájci, angol, német városok többségében a 14–15. században már létezett tűzrendészeti szabályrendelet, amelybe belefoglalták a tűzmelegelőzési intézkedéseket is.

Ekkor kezdtek megjelenni a kéményes házak, miután a 16. századtól kötelezővé tették a kéményt, mert meggyőződtek annak előnyeiről az emberi egészségre nézve és a tűzveszély megelőzésében. Jellemző volt a tűzesetek okozóinak megbüntetése is: karóba húzták, máglyán égették el őket. A tűzoltó szerek fejlesztése a 15. században kezdődött. Ekkor a legerterjedtebb tűzoltó szerek: fából, rézből, bronzból készült vízipuskák, bőrből, fából, sűrű szövetből készült vödörök, létrák, horgok, fejszék, hordók, vízszállító talicskák, vízhordó kocsik. A tűzoltás közösségi feladatát sok esetben a céhekre, kézművesekre bízta, ők készítették a tűzoltó szerszámokat is. Német nyelvterületen már ekkor megjelentek a diák-tűzoltócsapatok.

Magyarországon a honfoglalás idején és azt követően két évszázadig a magyar tűzvédelem a népvándorlás kori szinten maradt. Az államalapítás után jelentek meg az első minimális tűzvédelmi szabályozások. Szent István király „*telepedési középpontok*” létesítését szorgalmazta. A templomba járás kötelezettsége alól csak azokat mentették fel, akik a tűzvész kirobbanására vigyáztak. Lévéen, hogy a városiasodás későn indult meg, az első komolyabb tűzvédelmi szabályozások is viszonylag későn jelentek meg. A tűzvédelmet sokáig a település közös feladatának kezelték. A 12. századtól a városok már éjjeliőrök kijelölését tették kötelezővé. A tűzoltás megszervezése a települések közös feladata volt. A szokásos eljárás kezdetben az aktív, illetve a passzív védelem volt. Ez utóbbihoz tartozott a szomszédos házak lebontása, a gyúlékony anyagok és értékek elszigetelése a tűz terjedését meggátolando.

A céhek megjelenésével a tűzvédelem jórészt ezek kötelességévé vált. Az 1500-as évektől a települések nagy részét ún. *bakterek* őrizték, akik éjszaka óránként hangjelzéssel jelezték az idő múlását. Tűz esetén kötelességük volt az emberek riasztása. Némely településeken elrendelték, hogy a házak

Éjjeli őrzéret.

A Budapesti Tűzoltó Múzeum archívumából

II. József tűzrendészeti rendeletének címlapja a Szilágyi J. – Szabó K. tanulmányából

előtt tartsanak vízzel töltött edényeket, valamint megtiltották, hogy éjszaka süssenek és főzzenek a háztartásokban. Az aktív tűzoltás különböző eszközökkel történt: fából, rézből vagy bronzból készült vízpuska, bőrből, fából, sűrű szövetből készült vödörök, létrák, horgok, fejszék, hordók, vízszállító talicskák, vízfordó kocsi.

Annak ellenére, hogy a tűzokozókat példásan megbüntették, építkezési szabályrendeletet csak igen későn hoztak.⁴ A települések szabályrendeleteiben a 17. századtól jelentek meg az első rendelkezések a tűzoltásról: a magyar állam 1680-tól írta elő, hogy a városok kötelesek tűzrendészeti szabályzatot alkotni. A központi szabályozást csak 1788-ban vezették be, amikor megjelent II. József tűzrendészeti rendelete. Ennek első része a tűzvétszek megakadályozásáról és a megfelelő módszerekről szól. Második része a tüzesetek felfedezésére és kihirdetésére vonatkozik, a negyedik rész pedig

⁴ Dr. Hadnagy Imre József, 12–18. old.

a tűz által okozott károk felmérését, a tűz okának feltárását tárgyalja. A tűz felfedezését és a lakosság figyelmeztetését a *strázsákra* bízta. Ezek tűz esetén kiáltással, kürtfújással, az ablakok zörgetésével vagy harangok félrevezetésével hívták fel a lakosság figyelmét a bajra. A tűzről értesíteni kellett a helységben állomásozó katonaságot és a szomszéd települést. Akinél a tűz keletkezett, annak is kötelessége volt elkezdeni a tűzoltást. Mindezek elmulasztása büntetést vont maga után. A 19. század elején sorra jelentek meg a települések tűzszabályrendeletei. A tűzvédelmet magát a településekre bízták, csupán a szabályozás volt többé-kevésbé különböző.⁵

Az ipari fejlődés Magyarországon jelentős változásokat hozott a tűzvédelem terén is. Az ipari forradalom új iparágak, a nyersanyag- és energiaipar kialakulását jelentette, amelynek eredményeként korszerű gyárak, üzemek jöttek létre, mezőgazdasági és élelmiszeripari létesítmények, áruházak, raktárak épültek, köz- és kulturális intézmények létesültek; a városokban is egyre nagyobb tömegek éltek egymás mellé épített házakban.

Ebben az időben korszerűsödtek a tűzoltó szerek, megjelent a gépesítés és párhuzamosan, főleg a kiegyezést követően, megjelent a szervezett tűzoltóság. Ezt az önkéntes tűzoltó szervezetek képviselték helyi szinten. Egyre több szakember is kikerült a tanintézményekből, akik már szakszerűen tudták a tűzvész okozta problémákat kezelni. Állami szinten úgyszintén a kiegyezést követően történt szabályozás. 1868-ban belügyminisztériumi rendelet az építkezés és tűzrendészet törvény általi szabályozását helyezte kilátásba. Az 1896 évi 2970. számú belügyminisztériumi körlevél a tűzrendészeti szabályok betartására szólította fel a törvényhatóságokat, különösen a mezőgazdasági termények nyári betakarítása idején. Helyi tűzörségek, valamint lehetőség szerint tűzoltóegyletek szervezését javasolta. 1875-től kezdődően jelentek meg a tűzbiztosítással foglalkozó törvénycikkelyek.

1914 előtt az elektromos eszközök megjelenése nagyot lendített a tűzmegelőzésben, illetve a tűzjelző rendszeren, hisz a telefon, távíró, villanycsengő, elektromos sziréna mind olyan modern eszköz volt, amelynek használata csökkentette a tűz okozta károkat, a beavatkozási idő jelentősen rövidült. Mindez főleg a városokra volt jellemző, hisz vidéken még jó ideig megmaradtak a régi módszerek, eszközök: toronyfigyelő szolgálat az

⁵ Uo. 18–22. old.

aratás időszakában, harangok félreverése, jelzőzászlók, -lámpák, kézi sziréna, gőzsíp. A települések tűzjelzési módszerei és megoldásai igen különböztek a pénzügyi lehetőségeik szerint, hisz a tűzoltók nagyobb összegű támogatást csak néhol kaptak a helyi tanácsoktól.⁶

Ebben az időben több olyan eszközt használtak, amely megkönnyítette a tűzoltást, néhol az emberi erőt is géppel helyettesítették. Ilyen volt a kitolható, háromrészes, egymagában felállítható létratípus, a gőzfecskendő, vízfecskendő, motoros fecskendők.⁷ A kézi működtetésű fecskendőkön számos újítást hajtottak végre, négykerekű kocsira szerelték, víztartállyal és szívó légkazánnal egészítették ki. Ugyanakkor a városfejlesztésekkel együtt jelent meg a városi vízvezetékekből való vízszedés technikája.

Az első világháború okozta veszteségek a tűzoltóságokban is megmutakoztak. A háború után szinte mindenhol újra kellett szervezni a tűzoltóságokat és újból felszerelni azokat. Az új eszközök már korszerűbb technikai megoldásokat tettek lehetővé. Főleg a mobilitásuk nőtt azáltal, hogy megjelentek a gépjárműfecskendők és a belső égésű motorok, a magas épületek tüzeinél motoros létraszervezeteket használtak. A tűzoltók személyi védelmében rendszeresítették a légzőkészüléket, védőruhát. Kisebb tüzeknél kismotorfecskendőket alkalmaztak. A víz továbbra is a legfontosabb oltószer maradt, de az elektromos tüzek oltására nem volt alkalmas, helyette mást kellett találni. A tűzoltáshoz felhasználható vízmennyiség a motoros fecskendők alkalmazásával lényegesen megnövekedett. A víztartállyal kombinált gépjárműfecskendő pedig az azonnali beavatkozást tette lehetővé.⁸

Az első világháborút követően a remélt fellendülés ugyan megkezdődött, de újabb feladatok is megjelentek, a lég- és gázvédelem megszervezése, hatékony légoltalmi rendszer létrehozása.

A második világháború után létrejöttek az állami tűzoltóságok, ezzel új korszak kezdődött a tűzvédelem és a tűzrendészet történetében. A megelőző tűzrendészetet, tűzoltótaktikát, felderítő tűzrendészetet magába foglaló tűzvédelem önálló, modern tudománnyá vált. Ma már országos hatáskörű

⁶ Dr. Hadnagy Imre: *A tűzmelegelőzés fejlődése napjainkig*. Budapest, 2007, 21. old.

⁷ *Fecskendő: szívó-nyomó berendezéssel ellátott készülék víz vagy más, cseppfolyós – ritkábban porszerű – anyag kilövésére, fecskendezésére. A magyar nyelv értelmező szótára*, II., E–Gy kötet. Akadémiai Kiadó, 1979, Budapest, 558. old.

⁸ Dr. Hadnagy Imre József: *A tudományosság szerepe a tűzoltás – elsősorban a vízzel oltás – technikájának fejlődésében a II. világháború végéig*, Budapest, 2006, 15. old.

hatóságok irányítják a végrehajtandó feladatokat. Számos törvény, rendelkezés született, amely előírja az országok területén működő – különféle szakfeladatokat – ellátó szervek, szervezetek, szolgálatok, társadalmi és civil szervezetek részére a tűzmelegelőzéssel, a tűz elleni védekezéssel és a következmények felszámolásával kapcsolatos teendőket. Ugyanakkor a törvény által kötelezetteknek a védekezési rendszerek működésének összehangolásáról is feltétel nélkül gondoskodniuk kellett.

Az önkéntes tűzoltóságok fejlődése Magyarországon és Erdélyben

Az önkéntes tűzoltóságok sorát 1835-ben az Aradon létrejövő szervezet nyitotta meg, az *Első Aradi Önkénytes Polgári Tűzoltókar*.⁹ Megalakításának gondolata egy tűzhöz köthető, amelynek lángja 1835 augusztusában Bujanovics kereskedő házában lobbant fel. A padláson tárolt hét mázsa puskapor felrobbanása az egész várost veszélyeztethette volna. Az eset után a város támogatásával megalakították a tűzoltókart, amely külön *tűzoltó igazgatósággal* rendelkezett. A szervezet helyettesítette az addigi céhes tűzoltórendszert, tagjainak egyforma ruházatot biztosított, és zenekart is szerveztek. 1872-ben a tagok egy része különvált, és megalakították az *Arad Városi Önkéntes Tűzoltókart*. 1878-ban a két szervezetet összevonták, így 1879-től a régi nevéen működött tovább.¹⁰

A *Budai Tűzvédség* baráti társaságként 1845-ben jött létre. Nem rendelkeztek alapszabállyal, csupán 1871-ben szerveződtek meg *Budai Önkéntes Tűzvédség* név alatt, 1873-ban pedig egyesültek a *Budapesti Önkéntes Tűzoltó Testülettel*.

Magyarországon valójában az 1860-as években értek meg a feltételek az önkéntes tűzoltóságok alakulására. A pesti önkéntes tűzoltóság szervezésének élére gróf Széchenyi Ödön állt, aki Londonból hazatérve megállapította, hogy a hazai tűzoltó-felkészültség nagyon elmaradott. Többek között az önkéntes tűzoltóság megszervezése mellett állt ki, melyet 1870-ben hoztak létre.¹¹

Nagyobb ipari telepek is rendelkeztek tűzoltósági óvintézkedésekkel. Elsőként az Óbudai Hajógyár létesített tűzoltóságot 1855-ben. Tűzoltótestületté 1869-ben vált. A budai Ganz gyár 60 fővel 1860-ban szervezte meg tűzoltóságát. A budapesti malomgyárosok 1864-ben megszervezték az *Egyesült Gőzmalmok Tűzoltóságát*.¹²

⁹ Az aradi önkéntes tűzoltókar Európában az elsőnek bizonyult. Meissenben 1841-ben, Badenben 1846-ban és Ulmban 1848-ban alakult önkéntes tűzoltóság.

¹⁰ Tarján Rezső és Minárovics János: *Az önkéntes tűzoltóság történetéből*. Budapest, 1968, 7–8. old.

¹¹ *150 éve született gróf. Széchenyi Ödön*. Felelős kiadó dr. Bleszity János. Budapest, 1989, 3–5. old.

¹² Tarján és Minárovics, 9–10. old.

Szatmáron 1862 októberében próbálkoztak önkéntes tűzoltótestület alakításával, az aradiak mintájára. A helytartótanács kérésüket elutasította, így csak 1873-ban jutottak külön tűzoltósághoz. Pozsonyban 1867. december 15-én engedélyezték az önkéntes tűzoltóság megalakulását. Székesfehérváron 1863 decemberében kezdeményezték az önkéntes tűzoltóság megalakítását. Buda városa 1864-ben intézett kérést saját tűzoltóság megalakításért, nem akarván lemaradni a szervezkedő Pest mögött.

Sajnos több más civil kezdeményezéshez hasonlóan az abszolutizmus korában az önkéntes tűzoltó-egyesületek megalakulását is gátolták. Ilyen akadályt jelentett a *Császári és Királyi Rendőr Minisztérium* 7437–1337/1863. számú rendelete is, amely felhívta a tartományok figyelmét arra, hogy a monarchiával szomszédos államokban a katonai szervezetek keretében torna- és lövészegyesületek alakultak, amelyek politikai szempontból veszélyesek. Ez okból kifolyólag megakadályozták a hasonló egyesületek működésének engedélyezését.¹³

A kiegyezést követően annak ellenére, hogy még nem volt szabályozott a tűzoltás, egymás után jelentek meg az önkéntes tűzoltóegyletek. Elsők között 1867-ben a soproni, pozsonyi, nagyváradi, nagyszombati, lippai, révkomáromi, majd 1868-ban a temesvári, esztergomi, 1870-ben pedig a *Budapesti Egyesült Önkéntes Tűzoltóság* alakul meg.

A 19. század második felében Erdély minden városában létrejöttek az önkéntes alapon szervezett tűzoltó-alakulatok. Marosvásárhelyen az 1872-ben létrehozott alakulatnak igazán nagy jelentőséget az 1876-os tűzvész után tulajdonítottak.¹⁴ Ez év áprilisában a ferencesek rendházának egyik melléképületétől indult tűz borította lángba a város piacán lévő épületeket. Tűzet fogtak nemcsak a faházak, de még a magas kőházak is. A pusztítás akkora volt, hogy a lakosság nagy része fedél, ruha és élelem nélkül maradt. Gyergyószentmiklóson 1874-től, Brassóban 1875-től, Désen 1876-tól, Udvarhelyen pedig 1883-tól működött tűzoltószervezet.

A *Magyar Országos Tűzoltó Szövetség* megalakítását 1870-ben a soproni tűzoltók kezdeményezték. Eredetileg ide szándékozták tenni a szövetség székhelyét, de a pesti tűzoltók kérésére az alakuló közgyűlést a fővárosban szervezték meg 1870. december 5-én. Akkor országos szinten 34 tűzoltóság

¹³ Tarján és Minárovics, 11–12. old.

¹⁴ Pál Judit: *Városfejlődés a Székelyföldön. 1754–1914*. Csíkszereda, 2003, 417. old.

létezett, melynek fele képviseltette is magát a gyülekezőn. Az alapszabály szerint a szövetség célja a szervezett, egységes szabályok szerint működő tűzoltóságok létrehozása. Ennek érdekében gyűlések, tanácskozások, díszgyakorlatok, kiállítások rendezését helyezték kilátásba. A szövetség fennállása alatt 31 nagygyűlést tartott. 1945. november 13-ig működött sikeresen. Munkáját tükrözi, hogy a megalakulás után 20 évvel már 545 alakulat létezett ország-szerte, 1914-ben pedig 2451 önkéntes tűzoltószervezetet tartottak nyilván.¹⁵

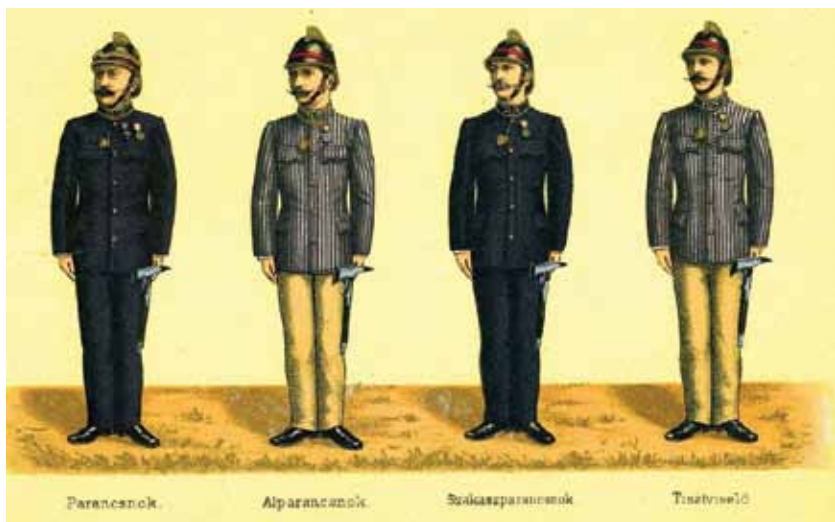
A szövetség érdeme az egységes gyakorlati szabályzat elkészítése 1891-ben, amely egységes síp- és kürtjelet, valamint vezényszavakat vezetett be. A tűzoltó-egyenruha kérdésében a szövetség csak 1897-re tudott dűlőre jutni. Ekkor a tűzoltó legénység számára a következő ruházatot szabták meg egységes öltözetként: *„A zubbony sötétkék posztóból (téli) vagy fehér csíkos kék vászonból (nyári) készült, bő szabású, 3,5–4 cm magas álló gallérral, mely 5 mm vastagságú, négyszögletes, hátul 3 karikás vitézkötésbe átmenő vörös teveszőrzsínórral van szegélyezve; a mellen két zsebfedővel ellátott külső zseb van, a zubbony 5 domború, sima, sárga, fém gombbal gombolható.”* A nadrág a zubbonyhoz hasonló színű sötétkék posztóból (téli) vagy fehér csinvat (sávolykötésű len) vászonból (nyári) készült. Téli időszakra a félcombig érő (Jass) kabátot írták elő.¹⁶ Továbbá a szövetség feladatai közé tartozott a szervezés, szakképzés és a tűzoltó-szakirodalom művelése.

Áttörő változást hozott a tűzrendészetben az 53888/1888. számú tűzrendészeti kormányrendelet, *„melynek életbeléptetése, a miniszter szerint égető szükség és tekintve a tűzvész-statisztikáknak a megdöböntő adatait, és a tűzvészek által keletkezett károkat – úgy a humanizmus, mint a nemzet közgazdasági érdekeinek szempontjából – elodázhatatlan kötelesség volt.”*¹⁷ A kormányrendelet előírta a helyi tűzszabályrendeletek megalkotásának, felülvizsgálásának köteleességét, és egységes szabályozást kívánt életbe léptetni a tűzvédelem terén. A rendelet értelmében a települések kötelesek voltak tűzrendészeti szabályrendeletet alkotni, büntető eljárások kilátásba helyezésével. A szabályzatok különböző fejezeteinek a megelőző tűzrendésze-tről, tűzjelzésről, tűzoltásról, a tűzvész időtartamáról és az azt követő helyzetről, valamint a büntető eljárásokról kellett rendelkezniük:

¹⁵ Tarján és Minárovics, 17–18. old.

¹⁶ Tarján és Minárovics, 19–24. old.

¹⁷ Idézi Hadnagy Imre, 54. old.

A tűzoltótestületek tiszti karának egyenruhája a Magyar Országos Tűzoltó Szövetség 1898-ban kiadott egyenruházati szabályzata szerint

- I. Általános határozatok
- II. Megelőző tűzrendészet
- III. Tűzjelzés
- IV. Tűzoltás
- V. Tűzvész tartamára és azutánra vonatkozó intézkedések
- VI. Büntető eljárás
- VII. Köztörvényhatósági felügyelet.

Sajnos a rendelet nem elégítette ki a tűzoltóságok várakozását, hisz nem volt elég részletes, és nem bírt törvényerővel. A helyi tűzoltó-alakulatok szervezésére sem hatott ösztönzően, a rendelet megjelenése után alig alakult néhány új szervezet. A rendelet értelmében az egyes községek által beszerzett drága tűzoltó szerek használatát és karbantartását szakembereknek kellett volna végezniük, ám ezek szerződötetéséről nem rendelkezett a törvény. Ezért féltő volt, hogy a felszerelések tönkremennek, vagy használhatatlanná válnak a szakszerűtlen kezelés során.

Az Országos Tűzoltószövetség 1899-ben pályázatot írt ki részletes tűzrendészeti törvénytervezet megszövegezésére. Ez 1900-ra elkészült, és beadták a belügyminiszternek, de ott elakadt. Az első átfogó törvény a

tűzvédelem terén 1925-ben született meg. Addig az ország tűzoltó-egyesületei és -testületei az 1888-as rendelet alapján működtek.¹⁸

Magyarországon a tűz oltásának feladatára hivatott tűzoltóságok szervezetének három tipikus formája létezett: hivatásos, önkéntes, köteles. Hivatásos tűzoltóságot csak a nagy városok tarthattak fenn. Ezek költségvetéséről a város gondoskodott, működési szabályzatukat a város állapította meg, és az töltötte be a különböző állásokat is. Az önkéntes tűzoltóságok társadalmi jellegű egyesületekként működtek, a tagok önszántukból hozták létre. Köteles tűzoltóságokat ott szerveztek, ahol se hivatásos, se önkéntes egységeket nem lehetett létrehozni. Ezek szervezetét, feladatkörét, a tagok kötelességeit a községek állapították meg.¹⁹

Romániában az első világháború előtt az önkéntes tűzoltóságoknak nem volt hagyományuk. Katonai tűzoltóság létezett, amely a 704/1874. számú királyi rendelet (Decret regal) szerint a *Hadügyminisztérium* alá tartozott mint tüzérségi alegység. 1912-ben a 2222. számú királyi rendelettel létrehozták a *Katonai Tűzoltó Felügyelőséget*. Az első világháború után Gheorghe Pohrib tűzoltó-felügyelő ezredesnek (1920–1937) köszönhetően elindult a román katonai tűzoltóság korszerűsítése. Erdélyben, Besszarábiában, Bukovinában és a Kadrilaterben a területi adminisztratív felosztások betartásával ekkor hoztak létre 50 tűzoltóalegységet. Pohrib ezredes ösztönzésére jelent meg a román törvénykezésben a passzív civil védelem fogalma és gyakorlata. A második világháború végére a legtöbb katonai tűzoltóegység felbomlott vagy megszűnt. 1945-ben a tűzoltók átkerültek a *Román Belügyminisztérium* hatáskörébe. 1948-ban merült fel a tűzoltóságok minden megyeközpontban való megszervezésének gondolata, ám ez csak 1968-ban valósult meg. Addig tizenhét regionális tűzoltóság létezett országszerte, amelyből egy a *Maros Magyar Autonóm Tartományban* működött. Az 1968-as megyésítés nyomán jöttek létre a megyei tűzoltóságok. 1989 után száz alegységet hoztak létre országszerte a beavatkozások felgyorsítására, egyúttal a tűzoltóságok feladatköre is új tevékenységekkel bővült. Jelenleg az állami tűzoltóság a *Megyei Katasztrófavédelmi Felügyelőség* keretében működik.

¹⁸ Tarján és Minárovics, 57–58. old.

¹⁹ Dr. Szabó Károly: Pécs tűzvédelmének története a dualista Magyarországon 1867–1918. In *Tűzoltó Múzeum Évkönyve, III., 1986–1987*. Budapest, 1988, 102–103. old.

Az első világháborút az erdélyi önkéntes tűzoltó-egyesületek többsége túlélte. Az egyesületi formát a két világháború közötti időszakban néhányan meg tudták őrizni. Tevékenységüket az általuk szervezett táncmulatságok és egyéb rendezvények folyamatos engedélyeztetése jellemezte. E rendezvények jóvedelméből tartották karban tűzoltó felszereléseiket, illetve szereztek be újakat. Alapszabályzatukat azonban újra kellett fogalmazniuk, le kellett fordítani román nyelvre, és újból el kellett fogadtatni azokat immár a román hatóságokkal. Egy 1938-ban született belügyminisztériumi rendelet szerint minden községben fel kellett állítani és ki kellett képezni az önkéntes tűzoltó-alakulatokat.²⁰ Ennek megvalósulását a második világháború kitörése akadályozta meg.

Az első világháború előtt Romániában nem létezett országos tűzoltószövetség. A romániai tűzoltó ernyőszervezet hiányát az impériumváltás után ezért főleg az erdélyi önkéntes alakulatok érezték. A román országos tűzoltószövetség megalakítása csak 1923-ban kezdett körvonalazódni. A *Marosvásárhelyi Önkéntes Tűzoltóegylet* vette kezébe a kezdeményezést, a városházán tartották meg 1923 telén az alakuló közgyűlést. A találkozáson részt vettek a helyi és a bukaresti hatóságok meg az erdélyi önkéntes testületek képviselői. Eldöntötték, hogy a szövetség alapszabályzatának kidolgozására intézőbizottságot hoznak létre.²¹

1940 és 1944 között a legtöbb alakulat újraszerveződött. Egyesületi formájukat 1945 után veszítették el. Ezután *Önkéntes Tűzoltó Testületeknek* nevezték magukat. 1963-tól az *Államtanács* 102. számú rendelete szerint azokon a településeken, ahol a belügyminisztériumnak nem voltak tűzvédelmi egységei, a városi és községi néptanácsok végrehajtó bizottságai civil tűzvédelmi egységeket szerveztek. Az egységek számára a jogi háttérrel a helyi néptanácsok biztosították. Tagjai a helyi lakosság köréből kerültek ki, önkéntes alapon. A kiválasztás során előnyben részesültek, akik a kötelező katonai szolgálatot a tűzoltóságnál teljesítették. A helyi tűzoltókat szolgálatauk fejében felmentették a közmunka és a polgárőrség kötelezettsége alól. Sok esetben azonban így is önkéntes munkájukon múlt egy-egy bál megszervezése vagy ruházatuk megvásárlása. A tűzvédelmi előírások betartását a belügyminisztériumnak alárendelt intézmények, valamint a néptanácsok

²⁰ *Székelly Nép*, 1938. április 24.

²¹ *Székelly Nép*, 1923. december 2.

ellenőrizték. Az önkéntesek munkájának irányításáért, kiképzésükért a belügyminisztérium keretében működő *Tűzoltó Parancsnokság* felelt.²²

A tűz megelőzés, tűzvédelem és tűzoltás mellett az 1974-ben hozott 232. számú államtanácsi rendelet szerint a tűzoltók feladata az élet- és vagyonmentés, illetve a kárelhárítás természeti csapások és katasztrófák esetén. Ilyen esetekben az önkéntesek mindennemű tevékenysége a tűzoltó katonák megérkezéséig tartott, amikor az állami tűzoltóság vette át az irányítást. Az önkéntesek felszereléséhez és képzéséhez szükséges összeget a néptanácsok a helyi költségvetésben különítették el. A tűzoltóparancsnokokat megyei szinten, évente a belügyminisztérium tűzoltó-parancsnokságának támogatásával képezték ki. A motorfecskeket kezelő gépészek és gépkocsivezetők külön kiképzésben részesültek. A testületek tevékenységének javítása érdekében évente megyei és országos vetélkedőket szerveztek. A tűz megelőzésben és tűzoltásban kiválóan teljesítő egységeket a tűzoltó parancsnokság zászlóval tüntethette ki, melyen ez a felirat állt: *Élenjáró a tűz megelőzésben (Fruntaș în paza contra incendiilor)*. Ugyanazon rendelet írta elő az önkéntes tűzoltók barna színű egyenruhájának kötelező darabjait: zubbony, kabát, nadrág, sapka, fehér ing, fekete nyakkendő és fekete cipő. Az önkéntesek megkülönböztető jelként kitűzött, illetve jelvényt viseltek. A kitűző szövetből készült F. C. P. (Civil Tűzoltó Alakulat) felirattal és a kabát, illetve a zubbony jobb ujjára varrták.²³

²² DECRET nr. 102 din 16 aprilie 1963. In *Monitorul Oficial* nr. 8 din 16 aprilie 1963.

²³ DECRET nr. 232 din 23 decembrie 1974. Republicat, In *Buletinul Oficial* nr. 71 din 2 august 1978.

A tűzoltás rendje a régi háromszéki falvakban

Imreh István történész *A törvényhozó székely falu* című munkájában a tűzvédelmi rendszabályozással kapcsolatos falutörvényt írt le. A 18–19. századi székely falvak lakói a maguk érdekében hoztak törvényeket, melyek révén a lakókat az alapvető tűzvédelmi előírások betartására kényszerítették. A tűz megelőzés több részletben történt. Általános szokás volt ebben a korban, hogy a falvakban strázsák vigyázták a lakosok éjszakai nyugalmát, és este csak zárt lámpással járhattak az utcákon. Továbbá tilos volt nagyon gyúlékony anyagokat – szalma, kender, pozdorja – kemence mellett tárolni. A hamut sem szabadott olyan helyen kiönteni, ahol valami meggyulladhatott tőle. Éjszaka tilos volt a sertésölés és -perzselés. Nem szabadott tüzet rakni a faluhatárokon, a településhez közel. Ezért sem engedték a vándor cigányokat egy puskalövésnyi távolságon belül időzni a falu mellett, sátrakat elkobozták és elégették.

A falurendtartás megalkotói természetesen elsősorban a tűzveszély megelőzésén igyekeztek. Ezért Nagybaconban 1748-ban, Bölönben pedig 1751-ben ún. *koromjárókat* jelöltek ki, akik a kormos kemencék, kürtők és kémények tulajdonosait büntették meg. A rossz helyen felépített kemencét vagy más nyílt lángú építményeket le is bontatták. Szemerja község falutörvénye így rendelkezett 1771-ben: „*Minthogy kemencék, kürtők és sütökemencéknek gondviséletlensége miatt sokszor sok károk történtenek és tüzek támadtanak, ennek eltávoztatására szokás minden héten legalább egy vagy két hűtös emberrel, a szeresekkel a falut megvizsgáltatni, és ahol a kürtő, kemencekémény sepretnen találtatnék vagy pedig a sütökemence körül hamuba vagy egyebütt tüzes szén találtatnék vagy csak szikra is, büntetődjék.*”²⁴ Kézdimárkosfalván 1772-ben társadalmi rangkülönbség nélkül a lakosság köréből választott *visitáló emberek* járták a házakat. Barót, Szárazajta, Közéapajta községben is büntették a kormos kemence, padlás, zsindelyes tetőzet tulajdonosait.

A dohányzás elterjedése is gondot okozott, nem is annyira ártalmas volt, mint inkább a pipázás által keletkezett tüzek miatt. A 17. század végén a

²⁴ Idézi Imreh István: *A törvényhozó székely falu*. Bukarest, 1983, 96. old.

gyulafehérvári országgyűlés megtiltotta a dohány behozatalát, az 1696-ban tartott maksai székgyűlésen pedig megadóztatták a dohányt szívókat. A márkosfalviak falutörvényükben megszólták a pipázókat, közösségük létét veszélyeztetőknek, kárörvendőknek titulálták őket. Az előjáróság az ilyen tűzokozókat pénzzel vagy pálccával büntette. A büntetést a nemesek sem kerülhették el: 1776 októberében Zalánban három nemeset büntettek meg pipázás miatt. 1794. július 14-én Mikes János, Háromszék főkirálybírája a Miklósvárszéki királybíróknak írt levelében felhívja annak a figyelmét, hogy az utóbbi idők tűzeseteinek jó részét a vigyázatlan pipázók okozták, és kéri, hogy a „*tiltott és félelmes helyeken pipázni szokott személyek szoros fenyíték és kemény büntetés alá hoztassanak*”.²⁵ Ennek ellenőrzésére *comissarius* (tűzbiztos) kiküldését javasolja a miklósvárszéki falvakba, aki a *localis tiszttel* közösen jelentené a pipázókat.

Szándékos gyűjtogatás nagyon ritkán történt, ám amikor előfordult képményen büntették: Vargyason 1792-ben Székely István feleségét, aki boszorkány vagy gyűjtogató hírében állt, a katonák karóra kötözték, és tűzbe dobták. Bölönben 1822-ben történt hasonló eset, amikor Tálás Miklós gyalog katona feleségét, Kis Amist meg anyósát elfogták és börtönbe zárták, mert a faluban négy helyen is gyűjtogattak. Később a feleséget bolondnak nyilvánították, és Szebenbe kísérték az elmeógyógyintézetbe. Szerencsére „*erős károk*” nem történtek – írta az ügy kapcsán 1822. október 12-én kelt levelében Bölöni Rátz Sándor *commisarius*.²⁶ Árkosnak 1824-ben kelt falutörvénye értelmében „*a haraptűz gerjesztők az articulus (törvénycikely) értelménél fogva kemény büntetés alá rekesztettek*.”²⁷

A tűzoltás külön eljárás szerint történt. Amikor 1717-ben Szacsván négyet csengettek, mindenkinek kötelessége volt sietni tűzoltani: „*akárki, ki a faluban lakik, mikor négyet csengetnek, mivel akkor lopás, vagy tolvajkiáltás, vagy gyűlés szokott lenni, azért minden ember tartozik, a csengetést hallván, elmenni, ha pedig magát elvonná s jó okkal magát nem tudná menteni, büntessék meg ezen büntetés alatt ki-ki tartozik felkelni s oltani, falu között való sárt tölteni, falut örzeni*.”²⁸ Általában minden faluban adott jelre a lakosoknak

²⁵ Sepsiszentgyörgyi Állami Levéltár (SÁL), Fond. 31, nr. dos. 178, fil. 23. (Józsa Lajos gyűjtése)

²⁶ SÁL, Fond. 31, nr. dos. 420, fil. 48. (Józsa Lajos gyűjtése)

²⁷ Árkos falutörvényei, 1824. március 10. In Imreh, 473. old.

²⁸ A háromszéki Szacsva falutörvénye, 1717. május 4. In Imreh, 347. old.

– minden háztól egynek vagy mindenkinek – tűzoltásra alkalmas edényekkel a tűz helyszínére kellett sietniük. Harangfélreverés, dobolás, lármaverés hallatán a férfiak fejszével, vasvillával, az asszonyok vízzel teli edényekkel siettek a tűz helyszínére. A strázsaháztól elvették a vashorgot, a létrákat és a vízzel töltött kádakat és szekérral szállították a helyszínre. A márkosfalviak mélyen elítélték azokat, akik ilyen esetben tétlenül szemléltek falustársuk szerencsétlenségét, vagy akik ilyenkor lopásra vetemedtek.

Háromszéki levéltári forrásokból tudjuk, hogy Sepsiszéken a tűzrendészetet 1811-ben a kerületi dullók (szolgabíró) irányításával minden faluban megszervezték. Sepsiszék Olt melléki kerületében Sepsiszentgyörgy, Étfalva, Gidófalva, Fotosmartonos, Kilyén, Szotyor, Aldoboly, Illyefalva, Sepsiszentkirály, Szemerja, Sepsiaráros, Sepsikőröspatak, Kálnok, Zalán, Málnás, Oltszem, Sepsibodok, Zoltán rendelkezett hosszú létrával, vashoroggal²⁹, bádoglámpással, kádakkal és szekerekkel. Erről számolt be Benkő Gábor dulló 1811-ben Zoltánban kelt levelében. A Feketeügy melléki kerülethez tartozó Uzon, Szentiván, Komolló, Angyalos, Sepsibesenyő, Eresztevény, Réty, Egerpatak, Nagyborosnyó, Kisborosnyó, Feldoboly, Szacsva, Sepsimagyarós, Lisznyó, Bikfalva, Kökös hasonló felszereléssel rendelkezett – jelentették Uzomból ugyanabban az évben. Egy Rétyről érkező jelentés szerint minden sepsiszéki faluban már 1807-től *tizedeseket* (faluközösség öngazgatási alapegység vezetője) állítottak, megszervezték az éjjeli strázsálást. Ugyanakkor több helyről származó jelentésekből tudjuk, hogy 1811-ben egy település sem rendelkezett vízi puskával és vasalt hordóval, nem is voltak olyan szakemberek, akik ezeket el tudták volna készíteni.³⁰

A kézdiszentkatolnai 1846-os, tűzoltásról szóló rendelet szerint tízesekre kellett felosztani a falut. A *statútum* (szervezeti szabályzat) létrehozását az indokolta, hogy az év márciusában a faluban valakik egy alkalommal szándékosan okoztak tüzet. A falu tizedes felosztása már 1844-ben megtörtént, ám a rendszer nem működött. Ezért az öröklet fokozott fegyelemre intették, a tizedeseknek pedig konkrét feladatokat szabtak. Körbejárták a falut és a tűzoltási feladatok ellátására kijelölték a lakosokat. A tizedesek feleltek

²⁹ *Horog*: Fémből, ritkán fából készült, félkör alakban vagy hegyes szögben visszahajló, rendszerint hegyes végű eszköz, kampó. Ilyen véggel ellátott vagy ilyen alakban végződő bot, rúd. *A magyar nyelv értelmező szótára*, III., H-Kh kötet. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979, 340. old.

³⁰ SÁL, Fond. 9, nr. 14, fila 1–3., anul 1812.

Kökös község 1856-ban gyártott fecskendője a Kézdivásárhelyi Céhtörténeti Múzeumban

azért, hogy a tűz helyszínén ki jelenjék meg gyalog „öntő jó kártyával” (hor-
dozható vizes edény), ki szekérrel, és vegyen részt az oltásban. A lakosság-
nak hosszú létrákat kellett készítenie, amellyel a magasabb épületekben vagy
tetőkön keletkezett tüzet könnyebben lehetett oltani. Akik tüzesetkor nem
jelentkeztek az oltásnál, egy rénes forint (60 krajcár értékű 16–18. századi
péNZ) bírságot fizettek, azonban aki oltóeszközökkel vagy szekérrel legelő-
nek megjelent, másnap egy forint pengő pénzjutalmat kapott. Egy-egy tűz-
eset után a kézdiszentkatolnai községi bíró gyűlést tartott, melyen a tizede-
sek jelentést tettek, a szabálysértők pedig megkapták büntetésüket.³¹

A székely falvak lakói többfajta tűzoltó szerszámot használtak. Ezeket ál-
talában a *faluőrző házánál*, vagy *strázsaházban* tartották. Az alapfelszerelt-
séghez tartozott: a vashorog, kád, sajtár, létra, amit innen szállítottak a tűz-
eset helyszínére. A 19. század elején gépi szerkezetek is megjelentek a tűz-
oltásban. Ilyenek voltak a fecskendők vagy vízipuskák. A sepsiárkosi lako-
sok már 1825-ben megbízták Dániel Eleket, hogy Kolozsvárról szerezzen

³¹ Szentkatolna tűzoltási rendtartása, 1846. március 23. In Imreh, 502. old.

be „egy közönséges nagyságú, sárgarézből öntött csőjű, cserefa kádjával, veres rézzel kibérelve, vasas szekerivel elkészítve szüntelen vizet adó” vízipuskát.

A vízipuska feltalálása a tűzoltó szerek fejlődésének történetében hasonló szerepet tölt be a tűzvédelemben, mint az előltöltős puska a hadművészetben. A feltalálók abból a gondolatból indultak ki, hogy a vízipuska segítségével kis keresztmetszetű – de egyszerre több forrásból érkező – vízszugárral is lehet tüzet oltani. Kevesebb víz folyt el és a szóróhatás is jobban érvényesült. Európában az első ismert feljegyzés a vízipuska alkalmazásáról 1439-ből származik. Használata a 18. században vált általánossá. Hosszú ideig szolgáltak a vízipuskák, hisz a jó gyártmányúakkal akár a tetőkre is fel lehetett löni a vizet. Hátrányuk, hogy csekély a befogadóképességük, ezért oltóteljesítményük is kicsi volt.³² 1815-ben a háromszéki urakkal tudatta a *Királyi Főigazgató Tanács*, hogy Bécsben bizonyos Szabó Pál nevű mesterember „*újabb és a tűzoltásra legalkalmasabb*” vízipuskát talált fel. Listát is közöltek, melyen összesen húsz vízipuskatípus szerepelt az árával együtt. Ezek beszerzését a „*tehetősebb birtokosoknak és a comunitásoknak* (faluközösség)” ajánlották.³³

A számos tűzvédelmi intézkedés ellenére a 19. században több kisebb-nagyobb tűzvész pusztított Háromszéken. Bölönben 1822 márciusában hét ház és gazdasági épület égett le.³⁴ 1823. április 1-jén Középpajta negyven gazdája „*mind épületeiből, mind marháiból, házi portékáiból és gabonájából kipusztulván*” földönfutóvá lett egy nagy tűzvész következtében.³⁵ Ezek közé sorolható a 19. század eleji kézdivásárhelyi tűz is. 1834. július 29-én több mint egy hónapon át tartó szárazság után a város központjában tűz ütött ki, mely két óra alatt a település háromnegyedét, 556 lakóházból 421-et elpusztított. Országszerte adakozás indult a hatalmas kár pótlására és a lakosság segítésére. Egész Erdélyből érkeztek segélyek, de a veszteség akkora volt, hogy évekig küszködött a város, amíg újraépítették. Barót községben 1834. szeptember 11-én égett le 80 porta. A tüzesetben Miklósvárszék székháza, melyben a börtön is működött, szintén a lángok martalékává vált. Sem a rabokat, sem őrzőiket nem tudták máshol elhelyezni, ezért a pincébe zárták őket. Már októberben egész Háromszékről számos ado-

³² Dr. Hadnagy Imre, 9. old.

³³ SÁL, Fond. 31, nr. dos. 299., fl. 14–15. (Józsa Lajos gyűjtése)

³⁴ SÁL, Fond. 31, nr. dos. 420., fl. 1. (Józsa Lajos gyűjtése)

³⁵ SÁL, Fond. 31, nr. dos. 476., fl. 6–7. (Józsa Lajos gyűjtése)

mány és segély érkezett Barótra, ám a nagy veszteségek miatt évekbe telt, amíg helyreállították a tűz okozta károkat.³⁶

A későbbi évtizedekben is számos tüzeset történt. 1876 áprilisában Sepsiszentgyörgyön a Szent György-napi vásár alkalmával kirobbant tűz a Templom utcában huszonegy házat és gazdaságot pusztított el. Sepsiarékoson 1885-ben egy hatalmas tűz tizenkét családot tett hajléktalanná. 1901. április 11-én nagy tűz keletkezett Bereck község alsó végén, egy kovácsműhelyben. A heves szél miatt a lángok hamar terjedtek, összesen 35 épület égett le, 25 ezer korona kárt okozva. A helyiek így írták le a falu állapotát: *„A sok jajgatás, segélykiáltás, sírás, tűzilárma, a kibocsátott háziállatok bögése és nyargalása, mely a tomboló orkán és az égő épületek ropogásába vegyült, oly rémes volt, mintha a végítélet napja következett volna be.”* A tűzoltásban a lemhényi, ozsdolai, kézdímartonosi, kézdívásárhelyi és nyujtódi tűzoltók is segédkeztek.³⁷ A két világháború közötti évek sem teltek tűzmentesen. 1925 júniusában az sepsiárkosi Dancs Lajos gazda csűrje gyulladt meg, a tűz szinte áterjedt a szomszédos Szentkereszty-kastélyra is. Az oltásnál megjelentek a helyi, a sepsikőröspataki és a sepsiszentgyörgyi tűzoltók is. A tűz nagy részének eloltásában pedig a sepsiszentgyörgyi öntöző autó segített.³⁸ 1927. augusztus 8-án tűz ütött ki Sepsiszentgyörgy egyik nagyon zsúfoltan beépített részén egy autóbusz benzintartályának nyílt lánggal való kezelése miatt. Azon túl, hogy a helyi önkéntesek és a sepsiárkosiak hősiességgel küzdöttek a lángokkal, nyilvánvalóvá vált, hogy a létező tűzoltófelszerelés már elavult, még a vízvezetékek sem megfelelőek. A jelzést annál inkább komolyan kellett venni, hisz a város területén rohamosan terjedt az autóhasználat, és az üzemanyaggal nem mindig bántak biztonságosan.³⁹

³⁶ *Háromszék*, 2010. november 2.

³⁷ *Székelly Nemzet*, 1901. április 15.

³⁸ *Székelly Nép*, 1930. június 29.

³⁹ *Székelly Nép*, 1927. augusztus 11.

Háromszéki tűzrendészeti szabályozás, a háromszéki önkéntes tűzoltó-egyesületek megjelenése és fejlődése

A háromszéki első tűzvédelmi szabályozások a kiegyezést követő évtizedekben jelentek meg, főleg a központi kormányzat ilyen irányú felhívása nyomán. A községek többnyire az 1880 utáni években dolgozták ki tűzoltási szabályrendeleteiket. Ott, ahol lehetőség volt rá, és a község meg a lakosság anyagi ereje megengedte, megalakultak az önkéntes tűzoltó-egyesületek.

Az egyesült Háromszék és Miklósvárszék 1871. szeptember 14-én fogadta el a megyei tűzoltási rendszer szabályzatát. Ezt a belügyminisztérium 25661/1871. számú rendeletével hagyták jóvá. A szabályzat szerint minden előjáróság köteles volt a helységet ellátni a tűzoltáshoz szükséges eszközökkel (vízipuskával, fecskendővel, vaskampóval⁴⁰). Minden száz háztartásra négy vaskampót osztottak ki. Ennek elmulasztása esetén büntetést szabhattak ki rájuk. Hanyagság esetén kétszeres büntetés járt. Az ellenőrzést a járási tisztekre bízta, akik negyedévente vagy szükség esetén gyakrabban szálltak ki a községekbe. A tisztek jelenlétében minden községben száz háztartás után egy fő- és legalább két al-tűzoltó vezetőt választottak. Az eszközöket ezek felügyeletére bízta. A község előljárói és a kinevezett tűzoltóvezetők a községeket tizedekre osztották. Minden tizednek megszabták, milyen eszközökkel jelenjenek meg az esetleges tűz alkalmával. Tűz esetén, ahogy a vészharang megkondult, az égés helyszínén megjelent a községi előljáró és a település munkaképes férfi lakossága a szükséges eszközökkel. A tűzhöz közel lakók ez alól kivételt képeztek. Az elsőként megjelenő lakosok és az oltásban jeleskedők 2–2 Ft jutalomban részesültek. A tűzoltást a felügyelők vezették az előljárók segítségével. Mindenkinek engedelmességre kellett nekik. Az ellenszegülőket a község megbírságotlta vagy letartóztatta. Tűz esetén azonnal értesíteni kellett a járási tiszte, aki felügyelte a tűzoltást, és nyomozást indított a tűz eredetének kiderítésére. A járási tiszte kötelességei közé tartozott a járásbeli helységek bejárása, a

40 *Kampó*: Különálló eszközként vagy valaminek részeként, elemeként horgos végű fa-, vagy vasdarab, amelyre valamit akasztani lehet, illetve, amelyet valamibe bele szoktak akasztani. *A magyar nyelv értelmező szótára*, III., H–Kh kötet. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979, 720. old.

pálinkafőző házak, kovácsműhelyek és minden olyan épület megvizsgálása, ahol nyílt lánggal dolgoztak. Ahol rendellenességet tapasztalt, például ahol nem volt kémény, vagy nem megfelelő kürtöket talált, elrendelhetette az illető épületek tűzbiztossá tételét. Az új sütőházak (pékségek) az illető járási tiszt által megjelölt helyen és engedélyével épülhettek fel. A közeli községek tűz esetén, fegyelmi büntetés terhe alatt, kötelesek voltak a harangokat meghúzatni és a tűzoltásnál megjelenni.

Felügyelték a gyúlékony helyekre. Ezért nem volt szabad égő gyertyával, pipával és más gyújtószerekkel bemenni csűrökbe, istállókba és olyan helyekre, ahol szalmát tároltak. Lakodalmak alkalmával megtiltották a lövöldözéseket. A szabályszegőket a járási tiszt megbüntethette. A szabályzatban javasolták, hogy az épületeket biztosítsák be tűz esetére.

A tűzvédelmi szabályzat 1873. január 1-jétől lépett érvénybe a székek minden községében. Érvényben maradtak viszont az országos tűzrendőrségi szabályok, vagyis az 1869. június 17-én kiadott 3365. belügyminisztériumi rendelet is. A szabályzat szövegét 1882-ben kiegészítették azzal a megjegyzéssel, hogy ahol önkéntes tűzoltóegyletek léteznek, azoknak a „*megerősített szabályrendeletei*” az irányadóak.⁴¹

Háromszék vármegyében a községek külön tűzoltási rendszabályokat fogadtak el. Ezek több mindenre vonatkoztak. A hivatalos tűzoltók jelvényét – bal karon viselendő 10 cm. széles piros posztóövön fehér betűkkel K. T. O. (Községi Tűz Oltó) felirat – más személy nem viselhette. A szolgálatban levő tűzoltó közhatalosi személynek számított (az 53888/1888. sz. miniszteri rendelet 20. §. értelmében). A tűzoltóság a tűzoltóalapból tartotta fenn magát. Ez adományokból, gyűjtésből és multságok jövedelméből gyűlt össze. Amíg ezen alap létrejött, a község köteles volt támogatni a tűzoltóság kiadásait, főleg a tűzoltó szerek beszerzését. Ezt a fajta költséget felvették a község költségvetésébe, és pótdát is megszavazhattak rá. A tűzoltóság tisztviselői: főparancsnok, alparancsnok, szertárnok, jegyző, pénztárnok, általában a község pénztárnoka. A főparancsnok, az alparancsnok és a szertárnok minden év tavaszán megvizsgálta a település épületeit. A vizsgálat során intézkedtek a szükséges vízkészletről, tűzoltóeszközökről. Továbbá felügyelték a kémények, kürtők, tűzoltóhelyek állapotát. Összeírták

⁴¹ SÁL, Fond. 9, clasa II., pach. 23., nr. dos. 1415.

a tűzoltásra kötelezett személyeket, fogatokat, az épületeket, a pénztárnokkal közösen pedig felhajtották a díjakat. A parancsnokság nyáron havonta legalább egy gyűlést tartott, melyen a tűzoltásról, a tűzoltók oktatásáról, a vagyonszerzésről, annak kezeléséről beszéltek. Év végén számadást készítettek. A köteles tűzoltók betanítását egy helybeli végezte, aki előzőleg a *sepsiszentgyörgyi önkéntes tűzoltó parancsnokságnál* részesült kiképzésben. A helyieknek minden vasárnap gyakorolniuk kellett. A tűzoltó szereket a községházában vagy annak közelében, a célra kijelölt helyen tárolták. Éjjelente örök ügyeltek a községre, beosztásukat és felügyeletüket szintén a parancsnokság látta el. A községben összeírt 20 és 40 év közötti férfiak voltak a *köteles tűzoltók*. A köteles tűzoltónak, aki nyáron hosszabb időre eltávozott a községből, maga helyett mást kellett kineveznie, vagy egy forintot befizetnie a tűzoltóalapba. Ellenkező esetben nem kapott eltávozási igazolványt az előjáráságtól. Ezen személyek kötelesek voltak megjelenni a gyakorlatokon, az éjjeli őrösen, valamint tűzoltásnál. Mindezt igazolványukba jegezték fel. Tűzoltás alól felmentették azokat, akiknek testi állapotuk nem engedte meg a szolgálatteljesítést, és ezt orvosi bizonyítvánnyal igazolni is tudták, a lelkészeket, a pénztárost és a *collectort*, valamint azokat, akik tizenkét évig mint feddhetetlen tűzoltók működtek. A szolgálatot meg is lehetett váltani, aki ezt választotta, szintén mentesült a kötelező szolgálat alól. A napszámosok évi 40 krajcár, az iparosok és a tíz holdon aluli gazdák évi 1,50 Ft, köz- és magánhivatalnokok, gyúlékony anyagokkal kereskedők, vendéglősök évi 2 Ft, tíz holdnál nagyobb gazdák évi 4 Ft ellenében szabadulhattak meg a kötelezettség alól. Akiket magaviseletük miatt kizártak az önkéntes tűzoltók közül, azoknak kétszeresen kellett megfizetniük a megváltási díjat. Kizárásra akkor kerülhetett sor, ha többszöri engedetlenség miatt vagy botrányos, részeges magaviselet miatt a parancsnokság valakit megrótt. Azon községi lakosok, akik egy-két lovas- vagy ökrös fogatot tartottak, kötelesek voltak legalább egy fogattal a tűz helyszínére vizet hordani. A lófogatosoknak pedig nyáron és ősszel fogataikat istállójukban készenlétben kellett tartaniuk a parancsnokság által megállapított sorrendben. Tűzvész esetén a házak udvarán levő kutak használatát senki nem tagadhatta meg. E kötelezettség alól 3 Ft befizetésével szabadulhattak meg a családok. Az égő házak szomszédjait, az illető utca lakóit, ha épületeik veszélyben forogtak, a tűzveszély idejére felmentették a köte-

lezettségek alól. A köteles tűzoltókat több csoportra osztották: mászó, szivattyús, rendfenntartó, mentő. Minden csoportot egy tizedes irányított. A községet több tűzoltási kerületre osztották utcák, terek szerint. Ezeket nyári időben tűzoltó őrzékekkel biztosították: „Az éjjeli őrnek szigorú kötelessége éber figyelemmel lenni, s ha tűzvészt észlel, azt azonnal jelezni. Bárki is azonban, ha a tüzet észreveszi, azt azonnal köztudomásra hozni köteles.” Tűz esetén, illetve a tűzriadó első jelzése után a lakóknak a tűznél, illetve a szertárnál kellett gyülekezniük. A sok megszorítás mellett a községek tűzoltási szabályzata jutalmazást is előírt a tűzoltók számára: „a tűzvésznél magát kitüntetett tűzoltó jutalmazandó, valamint a tűzoltásban önhibáján kívül megsérült tűzoltó segélyezendő. E körülmény a parancsnokság által illetékes úton az alispánhoz bejelentetik ahonnan a jutalom vagy a segély az e célra a vármegye pénztárában kezelt központi tűzoltói alaphól fog megadni.” A tűz eloltása után elsősorban a távolról, vagy más községből érkezett tűzoltókat engedték haza, azok fecskendőit pedig a község előljárósága köteles volt ingyen hazaszállítani. A tűz helyszínén a helyi tűzoltók addig maradtak, ameddig szükségesnek mutatkozott. Ezt a szabályrendeletet a *Háromszékvármegyei köztörvényhatósági képviselő bizottság* 1891. december 29-én hagyta jóvá.⁴²

A vármegyei tűzoltómozgalom fejlesztése és pártolása céljával alakult a *Háromszékvármegyei Tűzoltószövetség* 1890-ben. Alapszabályait Budapest 1892-ben ismerte el.⁴³ Elnöke Potsa József főispán, alelnöke Benedek János sepsiszentgyörgyi tűzoltóparancsnok. Létrejöttkor a megye számos tűzoltóegyletének hiányos volt még a felszerelése, de olyanok is akadtak, akik az ügyet nem vették komolyan. A köteles tűzoltóságok ugyan léteztek, de gyakorlatozás hiányában messze elmaradtak a többiek mögött. Célkitűzésük volt a testületek megszervezésének elősegítése, és az önkéntes, valamint a köteles tűzoltók bevonása a szövetség munkájába. Az alapításban a sepsiszentgyörgyi, kézdivásárhelyi, sepiárkosi nagyborosnyói, kálnoki, sepsikőröspataki, kovásznai tűzoltóegyletek vettek részt. 1897-ben a kézdivásárhelyiek azzal az indítvánnyal fordultak a szövetséghez, hogy a megye területén levő tűzoltók műszaki kiképzésére és gyakorlati szabályzatának egységesítésére hirdessenek pályázatot. Egy másik indítványban arra

⁴² SÁL, Fond. 9, pach. I/17, nr. act 17., anul 1890–1914.

⁴³ SÁL, Fond. 9, cota II/30, anul 1892.

kérték a szövetséget, kérjen jogot az országos tűzoltószövetségtől az alapszabályokkal rendelkező vármegyei szövetségek számára, hogy a megyében a testületek egyenruháját és rangjelzését maguk állapítsák meg, s azt jelentse be az országos szövetségnek.⁴⁴ A szövetség 1900 után megszűnt, ezért 1911-ben a sepsiszentgyörgyi tűzoltóegylet kezdeményezésére újjáalakították azt. A június 5-én Sepsiarókoson tartott közgyűlésen elnöknek választották Csinádi Lajos sepsiszentgyörgyi parancsnokot, alelnöknek Mina Kálmán kézdívásrhelyi parancsnokot, örökös díszelnök lett br. Szentkereszty Béla főispán.⁴⁵ 1912. május 27-én a szövetség Sepsiszentgyörgyön tartott értekezlete alkalmából tűzoltó-napot szerveztek. Itt vázolták fel a megyei egyesület célkitűzéseit az elkövetkező évekre: székelyföldi tűzoltótanfolyam szervezése, a tizennégy tagegyesület mellé újjak toborzása, vármegyei tűzfelügyelői állás létesítése, a helyi egyletek és vezetőinek kötelezése a vármegyei tűzrendészeti szabályok betartására, különös figyelemmel a legszükségesebb tűzoltó szerek beszerzésére.⁴⁶

1891–1892-ben a legtöbb háromszéki település elfogadta tűzoltó-szabályrendeletét.⁴⁷ Némely községek ekkor már kidolgozták önkéntes tűzoltóegyleteik alapszabályait. Ahol 1891–92-ig nem sikerült megszervezni az önkéntes tűzoltóegyletet, a község szabályrendeletében a községi rendőr teendői közé sorolták a tűzoltási rendszabályok végrehajtását. A háromszéki városok és községek tűzoltási rendszabályait a következő fejezetben ismertetjük.⁴⁸

A legtöbb háromszéki település 1889-ben rendelt Walser-féle tűzoltó felszerelést, többnyire kocsifecskendőket. A sepsiszentgyörgyi tűzoltók ajánlására ötfajta fecskendőt szereztek be. Ezek használatára szintén a sepsiszentgyörgyiek tanították be a községi köteles vagy önkéntes tűzoltóságokat. Az oktatás mellett helyben készítettek speciális tolólétrát, melyet szintén bemutattak a községek képviselőinek.⁴⁹

⁴⁴ *Székely Nemzet*, 1897. június 11.

⁴⁵ *Székely Nemzet*, 1911. június 8.

⁴⁶ Az 56119–II/1879. szám alatt a belügyminisztérium által megerősített vármegyei tűzrendészeti szabályrendelet 12. §-a értelmében az előírt tűzoltó szerek: 1 szívó nyomó fecskendő tömlővel, 2 darab tűzlétra, 2 csákány, 2 vízfordó, 2 fejsze, 2 vasvilla és 2 darab kézi lámpás. *Székely Nép*, 1912. május 30.

⁴⁷ SÁL, Fond 9, cota II/43, anul 1892; II/100, anul 1893; cota II/40, anul 1891.

⁴⁸ SÁL, Fond. 9, pach. I, nr. act 1, anul 1891–1900.

⁴⁹ Csinádi Lajos: *A Sepsiszentgyörgyi Önkéntes Tűzoltóegylet huszonöt éve. 1876–1901*. Sepsiszentgyörgy, 1901, 16. old.

Ő cs. és királyi Fensége József főherczeg udvari szállítója.

Alapított 1858. **WALSER FERENCZ** Alapított 1858.

első magyar
gép- és tűzoltószerek gyára,
harang- és ércöntője
Budapest, VII. Róttóchiller-utca 66.
H. 22111
a nagyfőnökségi n. k. k. belügyminiszterium
tűzoltósági mag. kormányvonalán alap-
ján engedélyezett az az előtti szerzői jogok
birtokosai

községi egységes vészvonatokat,
völgyi községek a szervezendő tűzoltóságok részére kocsik- és mozdonyfecskendőket, víztorló-
kocsikat, tűz- és máxolétrákat, és minden egyéb mozdonykocsit, és kőtetes tűzoltóságok a önkéntes tűz-
oltó-testületek egyéb felszerelési és segédül eszközei. Ez a egységes vészvonatok, mint a 100 szállítási
hengermérvével bír a tűzfecskendők, kizárólag a magyar egységes csapzatnak elfogadott
Walserele töltszervizarral utaznak az. Már most és más idegen városok által használt a magyar egységes
csaparra átadomtattnak, mely vége az 1895-ös, 1896-
os vészalóti könyvekdarab belső részében.

A gyár által, mint kizárólagos hazai gyártmány, eddig készített tűzfecskendőkől hazánkban
7000 darabnál több van használatban.

Alapok és költségtervezetek díj- és bérmentesen szolgáltatnak.

Walser Ferencz első magyar gép- és tűzoltószergyárának korabeli reklámja a Tűzoltó Közlönyben

Az első világháborút a háromszéki önkéntes tűzoltó-egyesületek nagy veszteségekkel élték túl. Nagyon sok egyesület szüneteltette tevékenységét, mivel tagjai hadba vonultak. Felszereléseik elvesztek, a zenekarok felbomlottak, hangszereiket széthordták. Az egyesületi forma legtöbb esetben megmaradt a két világháború közötti időszakban. A *Román Országos Tűzoltószövetség* 1923-as alakuló ülésén a központi szervek elfogadták azt a javaslatot, mely szerint az önkéntes tűzoltó-egyesületek saját alapszabályaik szerint működhetnek tovább. Ennek ellenére a román egyesületi törvény megjelenése után a tűzoltóegyleteknek is újra kellett fogalmazniuk alapszabályzatukat. A két világháború között a sajtó folyamatosan arról tájékoztartott, hogy a községi önkéntes tűzoltó-egyesületek bálákat, színi előadásokat, farsangi mulatságokat és majálisokat szerveznek felszereléseik kiegészítése vagy pótlása céljából.

Megyei szinten igény mutatkozott a megyei ernyőszervezet létrehozására, hisz a régi megyei tűzoltószövetség a világháború után már nem működhetett. A *Háromszéki Tűzoltószövetséget* 1930. szeptember 14-én sikerült újraéleszteni a megye prefektusának felhívására. A szövetség 1890-ben

létrehozott elődjét volt hivatott feltámasztani. Az alakulásra megjelentek: Sepsikőröspataki Tűzoltóegylet (Hadnagy Ferenc parancsnok), Sepsiarékos Önkéntes Tűzoltóegylet (Benkő Árpád alparancsnok), Kökösi Önkéntes Tűzoltóegylet (Velszer Ferenc), Miklósvár, Hidvég, Köpec, Aldoboly, Kovászna, Zabola, Kálnok, Nagyborosnyó, Gidófalva, Zágón, Bita, Lécfalva, Uzon, Réty, Sepsibesenyő, Étfalva-Zoltán, Előpatak küldöttei, valamint a brassói (Luts Ernő tűzoltó-szövetségi főtitkár) és szebeni küldöttek. A szövetség megalakítására a megyeházán került sor. A szervezet díszelnöke a megye prefektusa lett, elnöke Császár Lajos sepsiszentgyörgyi tűzoltó főparancsnok. Széplaki Károly uzoni küldött javaslatára a tagsági díjat személyenként 10 lejben állapították meg. Az 1931-es közgyűlés színhelyeként Sepsikőröspatakot jelölték meg,⁵⁰ és az ottani Kálnoky-kastély parkjában tartották. A gyűlésen Sepsiarékos (70 fő), Kökösi (29), Nagyborosnyó (21), Sepsiszentgyörgy (33), Sepsikőröspatak (51) csapatai jelentek meg. Kálnok, Barót, Feldoboly, Bölön, Mikóújfalva, Gidófalva, Középpajta, Nyujtód, Kilyén, Illyefalva, Aldoboly, Lisznyó, Uzon, Nagybacon, Hidvég, Zágón, Köpec, Nagyajta, Zoltán, Angyalos, Fotosmartonos, Sárfa, Csernáton, Sepsiszentkirály, Tamásfalva, Telek, Szentivánlaborfalva pedig küldöttek által képviseltette magát. A gyűlés fő témája a szövetség alapszabályának ismertetése és elfogadása volt.⁵¹ Kézdivásárhely sem az alakuláson, sem az első közgyűlésen nem képviseltette magát. Az 1934-ben Maksán tartott tűzoltószövetségi gyűlésen azonban a kézdivásárhelyiek is megjelentek saját csapatukkal. Szövetségi elnökként ekkor dr. Nicolae Crăciun szerepelt. A versenyen a motorfecskeknél esetében Kökösi az első helyet, Kézdivásárhely a második, Szentivánlaborfalva a harmadik, Szotyor a negyedik helyet szerezte meg. A kocsifecskeknél esetében az első díjat Maksa, a másodikat Uzon, a harmadikat Kézdivásárhely nyerte.⁵² A szövetség 1937. június 20-án Kézdivásárhelyen tartotta évi közgyűlését 540 tűzoltó jelenlétében. Akkor is szerveztek versenyt, a mozdonygépeknél első lett Sepsiszentgyörgy, második Szotyor, harmadik Sepsiarékos, negyedik Kézdivásárhely, ötödik Szentivánlaborfalva, hatodik Illyefalva, hetedik Nagyborosnyó. Kocsifecskeknél első Uzon, második Sárfa, harma-

⁵⁰ *Székelly Nép*, 1930. szeptember 18.

⁵¹ *Székelly Nép*, 1931. június 18.

⁵² *Székelly Nép*, 1934. június 24.

* Apare Lunar * Erscheint monatlich * Megjelenik havonta *

Redacție și administrație Arad, Căminul pompierilor	Redaktion und Administration Arad, Feuerwehr-Kaserne	Szerkesztőség és Admisztráció Arad, Tűzoltókatanya
Director responsabil și administrator: CARL CHERNEY, Administrator; Dr. VICTOR CURȘEA șeful poștei, JOANA WEDINGER, L. MIHALOVITS comandant pompierilor	Verantwortlicher Schriftleiter und Redaktionschef: KARL CHERNEY, Schriftleiter; Dr. VICTOR CURȘEA šef. št. pošty, JOHANN WEDINGER, JULIUS MIHALOVITS, Feuerwehr-Commandant	Feladv. szerkesztő és kiadó: CHERNEY KÁROLY, Munkatársak: Dr. CURȘEA VICTOR társ. közlősz. vez. WEDINGER JARAB. MIHALOVITS VEJTA Helytartóparancsnok

România Ministerul de Interne Direcțiunea Comunilor
No. 17.576 din 6 August 1924, Copie.

Rundschau, Innenministerium, Sonderdruckdirektion.
No. 17.569 1924, aug. 6

Domnule Primar,

Inspectoratul Pompierilor militari ne face cunoscut, prin adresa No 355-924, că majoritatea comunelor din țară nu au serviciul de pompieri bine organizat, iar în unele orașe acest serviciu atât de necesar, aproape nu există din cauza lipsei de cai.

Cum Ministerul de Război are disponibil anual un număr însemnat de cai pe cari li vinde fiind improprii serviciului militar am intervenit la acel departament cu adresa No 17.554-924, pentru a vinde comunelor ale căror servicii de pompieri au asemenea nevoi, cai cu un preț stabilit de comun acord între aceste două Ministere.

Aducându-vă această la cunoștință, vă facem cunoscut că în cazul când serviciul de pompieri al acelei comune are nevoie de cai, urmează să vă adresați Ministerului de Război.

p. Subsecretar de Stat, Al. Fălcianu
Director general Const. Popescu.

Herr Gemeindevorsteher

Das militärische Feuerwehriinspektorat gibt uns in seiner Zuschrift an uns unter 555-1925, bekannt, dass die meisten Landesgemeinden keine gut organisierte Feuerwehr besitzen, einzelne Städte aber wegen Pferdemanangel diese so notwendige Institution nicht aufrechterhalten können.

Da dem Kriegsministerium jährlich in beträchtlicher Zahl solche Pferde zu Verfügung stehen, die infolge ihrer militärischen Untauglichkeit zum Verkauf kommen, unter 17554-1924, haben wir bei der bezüglichen Abteilung angesucht, dass an solche Gemeinden, deren Feuerwehr in dieser Hinsicht an Mangeln leidet, in einem, von den beiden Ministerien festgesetzten Preise Pferde abgegeben werden sollen.

Da wir Ihnen dies zur Kenntnis bringen, teilen wir Ihnen gleichzeitig mit, dass in dem Falle Ihre Gemeinde-Feuerwehr Pferde benötigt, möge sie sich diesbezüglich an das Kriegsministerium wenden.

Für den Staatssekretär d. Falcianu,
Oberdirektor Const. Popescu.

A két világháború között A tűzoltó címmel magyar nyelven is megjelent a tűzoltók szaklapja

dik Kézdivásárhely, negyedik Sepsiszentkirály, ötödik Maksa, hatodik Kézdiszentkatolna.⁵³

1940 és 1944 között a legtöbb háromszéki tűzoltó-alakulat újrászerveződött. Egyesületi formájukat csak 1945 után veszítették el. A román törvénykezésnek megfelelően 1963-tól a községi és városi néptanácsok alárendeltségébe kerültek.

Ettől az évtől 1989-ig a háromszéki települések mindenikén – tehát községenként több is – működtek falusi önkéntes tűzoltótestületek. Fejlődésükről, tevékenységükről a következő fejezetben közlünk adatokat. Az írásos és szóbeli forrásokból arra következtetünk, hogy Háromszéken mindig aktív tűzoltóélet folyt, rendszeres gyakorlatokat tartottak, évente legalább egyszer tűzoltó bált szerveztek, községi, térségi és megyei versenyeken vettek részt. Ezek mellett természetesen a tűzoltóparancsnokok és a gépészek részt vettek a tűzmegeelőzési felkészítőkön, és az ott szerzett tudást otthon kamatoztatták. Ez többnyire a háztartások rendszeres ellenőrzésében nyilvánult meg. Az évek során az önkéntes tűzoltók a helyi közösségek szerves részévé váltak a lakosság érdekében kifejtett önzetlen munkájuk és a közművelődésben, szórakozásban betöltött szerepük révén.

⁵³ *Székely Nép*, 1937. június 27.

A háromszéki önkéntes tűzoltók múltja és jelene

SEPSISZÉK

SEPSISZENTGYÖRGYÖN 1872-ben merült fel az önkéntes tűzoltóegylet létrehozásának szükségessége. Kovács Bálint elnökle alatt 65 személy alapszabályzatot dolgozott ki, és megegyeztek évi 1–1 Ft tagsági díj befizetéséről. 1873-ban a belügyminisztérium jóváhagyása után már működött az egyesület. Felszerelésként csupán két nagy fecskendőt és nyolc kicsi kézifecskendőt örökölték a várostól. Szakszerű kiképzést a tagok nem kaptak, és a csapat sem volt szervezett. Az 1876 áprilisában kirobbanó tűz hívta fel a város illetékeseinek figyelmét, hogy újra kell szervezni az egyesületet. Az újralakítás Kovács Bálint városi tanácsos irányításával még ebben az évben megtörtént. 108-an jelentkeztek tűzoltónak a társadalom különböző rétegeiből. Elnöknek és főparancsnoknak Kelemen Lajos ügyvédet választották meg. Az igazgató tanácsban a város intézményeinek vezetői foglaltak helyet: Horváth László megyei főjegyző, Császár Bálint polgármester, Gyárfás Sámuel városi pénztáros, Séra Tamás árvaszéki elnök, Málik József felső-leányiskolai igazgató, Zayzon Farkas felső-népiskolai tanító. Feladatként további új tagok szervezését, a bevetések hatékonyságának fokozását, a gyakorlatok számának növelését, a szakképzettség emelését jelölték meg. Az egyesület tagjait négy osztályba sorolták: csövezető, mászó, szivattyús, vagyonbiztonsági felügyelő. A parancsnokság tíz személyből állt, köztük egyleti orvos is volt. A tűzoltók rendszeres őrszolgálatot teljesítettek, este 9 órától hajnali 4–5 óráig. Nappal egy személy teljesített szolgálatot. Az ún. figyelő őr az őrtoronyban tartózkodott, és amint valamilyen gyanús fényt észlelt, azonnal jelentette a főparancsnoknak. A fenntartási költségek tetemes részét a lakosság pótdórából és a városi tanács által kiutalt pénzekből, valamint alapítványokból fedezték. Felszerelést, egyen- és munkaruhát vásároltak, gyakorlóalkalmatosságokat építettek. Első négykerekű fecskendőjüket 1877-ben kapták. Fogadására díszlötözetben vonultak ki Szemerja végéig.⁵⁴ Eleinte az egyesület kettős vezetés

⁵⁴ *Nemere*, 1877. május 12.

*Daragics István sepsiszentgyörgyi tűzoltó arcképes igazolványa (1897).
A Csernátoni Haszmann Pál Múzeum irattárából*

alatt állt: igazgatótanács és a parancsnokság, de ez nem bizonyult hatékonynak, így 1882-től hat választmányi taggal kiegészített parancsnokság vette át az irányítást. A főparancsnoki tisztet Benedek János látta el. Az alapszabályzatot is átdolgozták, és újból elfogadtatták a minisztériummal. 1891-ben a Sepsiszentgyörgyi Önkéntes Tűzoltóegylet 80 taggal belépett az *Országos Tűzoltóegyletek Segélyszövetkezetébe*, a tagoknak szerencsétlenség esetén bizonyos támogatást biztosítva. 1893-ban kiléptek a szövetségből, és létrehozták saját segélyező alapjukat. A tagok eleinte a *Sepsiszentgyörgyi Református Kollégium* tornacsarnokában, majd a Benkő-féle kertben felállított mászó házban végezték a gyakorlatokat. 1878-ban Csinádi Lajos és Kis Ödön Budapesten tanfolyamot végzett, az ott tanultakat itthon ültették gyakorlatba. A sepsiszentgyörgyi tűzoltók 1876 és 1901 között összesen 57 tüzesetet oldottak meg, ebből 6-ot vidéken. Csinádi Lajos 1905-ben lett főparancsnok, miután Benedek János fő- és Bogdán Arthur alparancsnok lemondott. Mélik István ekkor lett alparancsnok. Ebben az időben alakították át a Bazár-épület tornyát tűzoltótoronnyá. Telefont is bekötöttek, és

A sepsiszentgyörgyi önkéntes tűzoltók mászóháza. Fénykép a Székely Nemzeti Múzeum fotótárából

A Sepsiszentgyörgyi Önkéntes Tűzoltóegylet zászlója (1895). Fénykép a Charta Kiadó fotótárából

egy speciális, árammal működő szirénát szereltek. Saját zászlójukat 1895-ben szentelték fel a vármegyei tűzoltótötestületek és a brassói tűzoltóegylet jelenlétében. A zászló egyik oldalán körkeretben II. Lajos Magyarország és Csehország királyának a profilja látható. Felette fém- és drágakő berakásos királyi korona. A körkeret felső részén ívelten hímezve a *Christus spes mea* (Krisztus az én reménységem) felirat olvasható. A keret körül harci eszközök – ágyúcsővég, szuronyos puskacsővég, kardél hegye, harci dob, kürt és zászló – láthatók.⁵⁵

1896-ban az egylet csatlakozott a Potsa József főispán tiszteletbeli elnöksége alatt álló megyei tűzoltószövetséghez. Az egyletben már-már kötelezőnek számító fúvószenekar 1894-ben alakult meg, az újonnan szer-

⁵⁵ M. Kiss Hédy: A kézdivásárhelyi Céhtörténeti Múzeum zászlógyűjteménye 2005-ben. In *Erdélyi Magyar restaurátor füzetek*, 7. Székelyudvarhely, 2008, 67. old.

A Sepsiszentgyörgyi Önkéntes Tűzoltózenekar (1894). Fénykép a Székely Nemzeti Múzeum fotótárából

vezett zenészekosztály keretében. A zenekar az évek során nagy népszerűsége tett szert, fellépett az ünnepélyeken, rendezvényeken, azok hangulatát emelve. Évente részt vett a március 15-i megemlékezéseken, 1911-ben a *Székely Nemzeti Múzeum* alapkövetésénél, 1913-ban akkordjai mellett kísérték utolsó útjára Gödri Ferenc polgármestert. Az 1916-os menekülés-kor elkallódtak a zenekar hangszerei, ezért 1921-ben újjraalakuláskor gyűjtésbe kezdtek, hogy új hangszereket vásároljanak.

A tűzoltó-egyesület 1921-ben hirdette meg a világháború utáni első májálisát, amelyen gyűjtést kezdeményeztek az új tűzoltó szerek beszerzésére. Csinádi Lajos főparancsnok nemcsak a rendszeres gyakorlatokért felelt, hanem megszervezte az egyesület nyilvános mulatságait, színvonalas szórakozást nyújtva a közönségnek. Első bevetésükre 1923 februárjában került sor, amikor a városháza épületének teteje kigyulladt. A város döntése nyomán ekkor a tüzeseteknél az önkéntesek mellett szükség esetén tűzoltásra szakosított katonákat, csendőröket is bevetettek. 1923-ban Csinádi eltávozott a városból, a parancsnokságot Mélik István vette át. 1923-ban a belügyminisztérium rendelettel beszüntette az önkéntes tűzoltóegyletek munkáját.

A sepsiszentgyörgyi rendőrparancsnok viszont közölte, hogy átveszi az önkéntes alakulat parancsnokságát.⁵⁶ Valójában a városi tanács vette át irányításukat 1924, 1925-ben.⁵⁷ Ez tulajdonképpen nagyobb átszervezést jelentett, mint a sajtóból kiderül, hisz 1926-ban az egyesület újraalakulásáról kapunk hírt, a város polgármestere, dr. Kovásznai Gábor vezetésével. A régi tagokat megkérték, hogy lépjenek be az új egyesületbe tűzoltóként és a zenekar tagjaként.⁵⁸ Az átszervezés nyomán Mélik Istvánt tették meg parancsnoknak, alparancsnok Császár Lajos volt. Orvosként dr. Vintilla I. került az egyesületbe. Terveik között a zenekar újraszervezése, a szertár újjáépítése és a tűzoltó felszerelések felújítása szerepelt.⁵⁹ 1927. január 8-án az egyesület, a prefektus, Crisán Zakariás jelenlétében megünnepelte fennállásának 50. évfordulóját.

A sepsiszentgyörgyi tűzoltók az első *műtűzet* 1927. július 27-én okozták a Sepsiszentgyörgy központjában felállított deszkabódén. Annak oltásában pedig bemutatták a *Theo-Sar tűzoltó port*, melyet Reiner Adolf nagyszabedni küldött ismertetett.⁶⁰ Egy 1927. augusztus 8-án kirobbant tűz után az egyet elhatározta, hogy vásárol még egy 151 000 lejes motorfecskendőt. Ezt 1929-ben kapták meg.⁶¹ Ebben az évben Mélik István elhunyt, helyette Császár Lajos addigi alparancsnokot választották főparancsnoknak. 1931. február 1-jén a központban kirobbant tüzet oltottak egy alig 24 órája beszerzett, Fiat típusú tűzoltókocsival.⁶² 1930-ban az egyesület 61 taggal működött, kiadásuk hatalmas volt ebben az évben: 154 000 lej. Ekkor merült fel, hogy a vármegye tulajdonában levő Fiat tűzoltókocsit ingyen a tűzoltóknak kellene adni. Ez azért is indokolt volt, mert az egyesület 1931-re a város és a megye által beígért összegnek (130 000 lej) csak töredékéhez jutott hozzá, de ígéretet kapott fűthető szertárra. Közmunka alól ugyan nem mentették fel őket, de a tagok két-két öl fát vihettek haza, a külön tűzoltó telefonhálózat ügye még váratott magára.⁶³ A megyei autót végül megkap-

⁵⁶ *Székely Nép*, 1923. október 25.

⁵⁷ *Székely Nép*, 1927. január 13.

⁵⁸ *Székely Nép*, 1926. augusztus 1.

⁵⁹ *Székely Nép*, 1926. augusztus 8.

⁶⁰ *Székely Nép*, 1927. július 31.

⁶¹ *Székely Nép*, 1929. április 11.

⁶² *Székely Nép* 1931. február 5.

⁶³ Sepsiszentgyörgyön az első tűzoltótelefont és a hozzá tartozó 20 tűzjelző állomást 1911-ben szerelték fel Nagy Mózes egyleti szertárnok jóvoltából. *Székely Nép*, 1911. április 29.

ták, annak ellenére, hogy a kézdivásárhelyi tűzoltók, bár nem voltak tagjai a megyei tűzoltószövetségnek, ők is szerették volna megszerezni.⁶⁴

Tűzoltó-egyesület létezésére utalnak az 1937-es iratok is, amelyek szerint a város 60 000 lejjel támogatta a tűzoltóság fenntartását. Parancsnokuk Dézsi János volt. Ebben az évben államilag szervezett formában, huszonkét képzett katonával, mint önálló tűzoltó alakulat jött létre a *Sepsiszentgyörgyi Katonai Tűzoltóság*. A város a tulajdonában levő összes tűzoltófelszerelést átadta a katonai tűzoltóknak, többek között a *Fiat Tamini* típusú, hatkereklű tűzoltóautót is. Így gyakorlatilag a város és az önkéntesek eszközök nélkül maradtak. Az 1940-es évek elején újra létrejött a *Sepsiszentgyörgyi Önkéntes Tűzoltó Szövetség*, de a kommunizmus éveiben a katonai tűzoltóság vette át a fő szerepet.⁶⁵ A helyi önkéntesek tevékenységére utaló adatokból arra következtetünk, hogy 1975-ig még néhány régi önkéntes segédkezett a tűz megelőzésben.⁶⁶ A sepsiszentgyörgyi tűzoltóság 1996-ban vette fel a Mihai Viteazul nevet, 2004-ben a tűzoltóság és a civil védelem egyesítése nyomán jött létre a *Kovászna Megyei Mihai Viteazul Katasztrófavédelmi Felügyelőség*.

A megyeközponthoz tartozó KILYÉN falu 1896-ban kényszer-tűzoltóegylettel rendelkezett, vagyis a tűzrendészetet az előljáráóság gyakorolta. Felszerelésük: egy nagy kocsifecskendő és négy vaskampó.⁶⁷ SZOTYORBAN szintén kényszer-tűzoltóegyesület működött, 20 taggal, első parancsnoka Gidófalvi Antal volt. Egy kocsifecskendővel, három vaskampóval és négy létrával voltak felszerelve.⁶⁸

ILLYEFALVÁN 1899-ben jött létre az önkéntes tűzoltó-egyesület 70 aktív taggal.⁶⁹ A 20. század folyamán végig tevékenykedtek. Ezt támasztja alá egy 1912-ből származó felvétel az önkéntes tűzoltókról, illetve a helyiek beszámolója az egyesület múltjáról. Szerepük főleg addig volt jelentős, amíg Sepsiszentgyörgyön létrejött az állami tűzoltóság, és nagyobb tüzeseteknél már az illyefalviak segítségére tudtak sietni. Id. Kádár István

⁶⁴ *Székely Nép* 1931. február 26., március 1., 15.

⁶⁵ *Háromszék*, 2010. december 15.

⁶⁶ Nicolae Moldovan: Un secol de la constituirea formației de pompieri voluntari din orașul Sfintu Gheorghe. In *Pagini din istoria pompierilor*. București, 1977, 114. old.

⁶⁷ SÁL, Fond. 9, cota II/42, anul 1898.

⁶⁸ SÁL, Fond. 9, cota II/41, anul 1898.

⁶⁹ SÁL, Fond. 9, cota II/2, anul 1900.

Az Illyefalvi Önkéntes Tűzoltó Testület (1912). Fénykép Kádár István gyűjteményéből

1944-től irányította a tűzoltókat, ifj. Kádár István 1968-tól vette át a vezetést. Az illyefalviak körében az egyenruha viselete mintegy hagyományként sokáig megmaradt. A község lakosai mindvégig felnéztek a barna ruhás tűzoltókra. A 80-as évekig aktív testület nyaranta tűzoltóbálokat és majálisokat szervezett. A régi tűzoltók emlékeit ma csak a szép négykerekű kocsifecskendő őrzi, Háromszéken az egyik legjobb állapotban megőrzött lóvontatású tűzoltó kocsi.

ALDOBOLYBAN az 1896-os községi vizsgálati jegyzőkönyv tanúsága szerint már működött a kényszer-tűzoltóegylet. Ennek irányításával a település előljárósága foglalkozott. Egy nagy és négy kézfecskendővel, tizenkét vas-kampóval és két vízfordó szekérrel rendelkeztek.⁷⁰ SEPSISZENTKIRÁLYBAN is köteles tűzoltóság működött ezekben az években, vezetését az előljáróság látta el. Felszerelésük mindössze egy nagy és egy kisebb fecskendő, valamint néhány csáklya volt.⁷¹

⁷⁰ SÁL, Fond. 9, cota II/21, anul 1899.

⁷¹ SÁL, Fond. 9, cota II/20, anul 1899.

Illyefalva 1899-ben gyártott fecskeendője. A szerző által készített felvétel

SEPSIÁRKOS községben 1881 óta létezett önkéntes tűzoltó-egyesület. Tevékenysége egy 1885-ben kirobbant, tizenkét család hajléktalanná válásával járó, hatalmas tűz nyomán indult be. A 42 tagú egyesület elnöke br. Szentkereszty Béla volt. A tűzoltók 1896-ban két nagy vízfecskeendővel, két kézfecskeendővel, hat létrával és tíz vaskampóval rendelkeztek.⁷² 1897-ben szentelték fel a Florescu Mária által adományozott zászlót. Az egyesületnek időközben zenekara is létrejött. Ez 1910-ben egyesült a polgári zenekarral, és így szakosztályként működött 1914-ig. A testület még az első világháború idején is 50 taggal működött. A háborúban a hangszerek elvesztek, és csak 1923-ban sikerült pótolni azokat, majd újratekinteni a tevékenységet. A Szentkereszty család a két világháború között szívügyének tekintette a testület életben tartását és folyamatos fejlesztését. A 20-as években létrehozták a *Br. Szentkereszty Béla Alapot*, mellyel a tűzoltóegylet javára számolt nyitottak a *Sepsiárkosi Takarékpénztárban*, és folyamatosan feltöltötték kisebb nagyobb összegekkel. 1925. május 21-én ünnepelték 40 éves fennállásukat.⁷³ 1929-ben a sepsiárkosi testület 87 tagot számlált. Legtöbbjük földműves, kézműves és napszámos volt.

⁷² SÁL, Fond. 9, cota II/158, anul 1898.

⁷³ *Székely Nép*, 1925. június 4., 7.

Az Árkosi Önkéntes Tűzoltó Testület (1912). Fénykép a testület szertárából

Az egyesület külön zeneosztályt, illetve tűzoltózenekart működtetett, ennek tagja volt Dalhström Kálmán is. A testület parancsnoka a két világháború közötti időszakban Benkő Árpád volt. Irányításával a helyi csapat nemcsak a körzeti versenyeken vett részt sikeresen, hanem az 1920-as, 1930-as években rendszeresen szervezett táncmulatsággal egybekötött maszkabálokat, az így szerzett jövedelmet a tűzoltóalapba helyezték el. Egy 1931-ben szervezett táncestélyen például 152 személy vett részt, akik 6000 lejt fizettek be az egyesületi kasszába. A zenekar többször szerepelt a *Sepsiszentgyörgyi Önkéntes Tűzoltóegylet* rendezvényein is. 1941. január 29-én újjalakították az egyesületet. Parancsnoknak Derzsi Jánost, az állami iskola igazgatóját választották meg. A gyűlésen megjelenteket a következő szavakkal szólították fel a testületbe való belépésre: „*Drága magyar hazánk előre haladásáért mindenki erős magyar elhatározással, meggyőződéssel és új munkaerővel lépjen be a testület kötelékébe, melynek 60 éves fennállása és dicsőséges múltja egy szebb jövő reményében még dicsőségesebbé váljék.*”

A felhívásra 95-en jelentkeztek. 1959-ben a testület élén Vánca Mózes állt, aki a 38 tagú csapatot irányította. A megfogycokozott létszám problémákat okozott a testületnek, ezért eldöntötték, hogy akik igazolatlanul hiányoznak a tűzoltók találkozóiról, illetve a bevetésekről, 10 lej büntetést fizessenek, három hiányzás esetén a testületből kizárták. Ugyanakkor kérték az *Árkosi Néptanács Végrehajtó Bizottságát*, hogy a kizártakat közmunkával büntesse. Vánca után az árkosi tűzoltók parancsnoka id. Veres Gyula, majd Kisgyörgy Ferenc lett. Ma a csapatot ifj. Veres Gyula irányítja. Vezetésével rendszeresen gyakorolnak és részt vesznek mind a körzeti, mind a megyei tűzoltóversenyeken. A régi felszerelésből mára egy 1885-ből és egy 1895-ből származó kocsfecskendő maradt meg. Magyarországi testvértelepülésükkel ápoltt jó viszonyuknak köszönhetően jelenleg korszerű felszereléssel és ruházattal is rendelkeznek. Munkájukat nagymértékben segíti a faluban elhelyezett tizenhárom tűzcsap, illetve Sepsiszentgyörgy város közelsége. Az aktív csapat kilenc tagot számlál.

GIDÓFALVA községben 1896-ban a köteles tűzoltó-egyesület alakulóban volt. Az ideiglenes parancsnoksággal megbízott étfalvi Benkő Sándor házról-házra járva írta össze a tagokat. 1897-re 42-en önkéntesen vállalták a tűzoltásban való segítsét. Abban az évben kidolgozták az önkéntes tűzoltó-egyesület alapszabályait, és Vajna Károlyt tették meg parancsnoknak. Kétszer is át kellett dolgozniuk az alapszabályzatot, míg végül a vármegye hibátlannak találta, így végül csak 1898 februárjában érkezett meg a jóváhagyás a belügyminisztériumtól. Ezekben az években a község egy nagyobb és két új, kisebb fecskendővel valamint hat kampóval rendelkezett.⁷⁴ Jancsó Ernő jelenlegi parancsnok elmondása szerint a tűzoltómesterség az évek során apáról fiúra öröklődött. A régi parancsnokok közül Demeter György, Joós Imre Tibor, **FOTOSMARTONOSBÓL** pedig Serester Gábor nevét említette. A szertárban őrzött jópár díszserleg és -oklevél azt bizonyítja, hogy a gidófalviak az 1950-es, 1960-as években is tevékenyen részt vettek a tűzoltóéletben. Ma legfontosabb tevékenységük a község tűzeseteinél való segítségnyújtás, a hivatásos tűzoltókkal együtt. Ezt sokszor közösen végzik a fotosmartonosi, étfalvazoltáni és néha az angyalosi önkéntesekkel. Természetesen évtizedek óta részt vesznek a megyei versenyeken a

⁷⁴ SÁL, Fond. 9, cota II/2, anul 1898; és cota II/146, anul 1899.

A gidófalvi önkéntes tűzoltók kupái: 1958, 1959, 1960, 1961. A szerző által készített felvétel

helyi fúvósok kíséretében. Minden év szeptember 13-án bálozással zárják a nyarat. A versenyeken régen Sepsikőrőspatak volt egyetlen komoly vetélytársuk. Községszinten 70 személy tartozik az önkéntesek közé. Mind a négy falu rendelkezik régi fecskendővel, de ezek ma már nem használhatóak, hisz a tűzestek helyszínén legtöbbször nincs vízforrás, és teljesítményük is csekély.

ANGYALOSON 1897-ben létezett kényszer-tűzoltóegylet, a falu lakossága négy tizedre volt osztva. Az önkéntes tűzoltóegylet 1898-ban alakult, első főparancsnoka Dancs Antal volt. A tűzoltók egy kocsifecskendővel és három kampóval küzdöttek a lángok ellen.⁷⁵ ZOLTÁN 1896-ban szervezte meg köteles alakulatát. Benkő Sándor parancsnok vezetésével 1897-ig tizennégy tagot sikerült toborozniuk. ÉTFALVÁVAL közösen birtokoltak egy kocsifecskendőt és két tűzhorgot.⁷⁶

A **SEPSIKŐRÖSPATAKI** önkéntes tűzoltó-egyesület 1887-ben jött létre. Ennek élén Bogdán Emil állt, aki 1896-ban 45 tagot irányított. Felszerelé-

⁷⁵ SÁL, Fond. 9, Nr. 9, cota II/40.

⁷⁶ SÁL, Fond. 9, cota II/122, anul 1899

A Sepsikőröspataki Önkéntes Tűzoltó Testület (2010). Fénykép Vánca György gyűjteményéből

sük egy nagyobb Walser-féle, két kisebb fecskendő és hat kampó volt.⁷⁷ A sepsikőröspataki önkéntesek részt vettek az 1890-ben létrejött *Háromszéki Önkéntes Tűzoltó Szövetség* munkálataiban és a szövetség 1930-as újraalakításában is. Ebben az évben a testület parancsnoka Hadnagy Ferenc volt.⁷⁸

110 év után ma is működik a helyi tűzoltó testület, legutóbb a Temesváron megszervezett országos tűzoltóversenyen ért el dobogós helyezést. A csapat jelenleg 26 tagot számlál, a legfiatalabb 18 éves. Parancsnokuk, Vánca György elmondta, 1942-ben, 17 évesen lépett be a helyi tűzoltók közé, ekkor kék ruhát és Bocskai sapkát viseltek. A legnagyobb tüzeset, amelyre emlékszik, 1947-ben történt, amikor a faluban több csűr meggyulladt. Felszerelésük akkor a két ló vontatta kocsifecskendő volt. Ezekkel oltották a tüzet több évtizeden keresztül, mi több, még ma is működőképese. Évente minden szeptemberben bevonulnak velük a megyeszékhelyre. Vánca elődjei az 1960-as években: Kiss Zoltán és Téglás Dezső. A mai csapat a Sepsiszentgyörgyi Autóvillamossági és Villanymotorokat gyártó

⁷⁷ SÁL, Fond. 9, cota II/124, anul 1898; cota II/65, anul 1892.

⁷⁸ *Székelly Nép*, 1930. szeptember 18.

A Kálnoki Önkéntes Tűzoltó Testület és zenekara. Fénykép Szöcs Edit gyűjteményéből

Vállalatban alakult, ahol több sepsikőröspataki lakos tagja volt a gyár tűzoltócsapatának. Annak ellenére, hogy egyesületként nincsenek bejegyezve, szervezeten működnek. Kevés jövedelmi forrásuk a farsangi maszkázásból (farsangi bál) származik, részt vesznek a megyei és országos versenyeken, tűzoltóbálok szervezésével is próbálkoznak. Felszerelésük az idők során csak egy benzines motorfecs kendővel bővült. Az önkéntes munkára a lelkiismeretük készíteti őket, hisz „*benne van a vérünkben*” – vallja egyetértően Vánca György és fiatal társa, Para Attila Sándor is. A siker titka pedig a legalább heti kétszeri gyakorlat – vélik mindketten.⁷⁹ KÁLNOK falu 1889-ben már rendelkezett önkéntes tűzoltóegységgel. 1890-ben részt vettek a Háromszék Megyei Tűzoltószövetség alapításában. Főparancsnokuk Hosszú Ferenc volt. A 30 tag egy kocsi fecs kendő és három kampó segítségével végezte a tűzoltást. A leírások szerint a testület működött a második világháború utáni évtizedekben, 1967-ben rendezték be saját tűzoltó szertárukat. Ma csak néhány régi fénykép emlékeztet a kis falu tűzoltóinak múltjára.⁸⁰

⁷⁹ Vánca Györggyel és Para Attilával a szerző által készített interjú. Sepsikőröspatak, 2011. január 13.

⁸⁰ SÁL, Fond. 9, cota II/40, anul 1899.

A sepsibodoki önkéntesek által őrzött magyar tűzoltósisak. Fénykép Fodor István gyűjteményéből

BODOK községben 1897-ben létezett önkéntes tűzoltóegylet, 44 taggal. Parancsnoka Kisgyörgy Ferenc volt. Felszerelésük egy fecskendő és négy vaskampó.⁸¹

OLTSZEMEN 1896 óta működött önkéntes tűzoltó-egyesület, felszerelése két nagy fecskendő és öt kampó. Elnökük Szabó Mózes, főparancsnokuk pedig Gál Sándor volt. 1897-ben 32 tagot számláltak.⁸² A községhez tartozó **ZALÁNBAN** 1896-tól létezett önkéntes tűzoltó-egyesület, 28 taggal. Parancsnoka Jánosi Ferenc volt. A két fecskendőt és négy vaskampót a tűzoltók gondozták.⁸³ Ma a községben a sürgősségi esetek ellátásához legszükségesebb személyzet és felszerelés adott. Régi fecskendőjüket Málnás községnek adták át. A tűzoltást tűzoltóautóval és a mindhárom faluban felszerelt tűzcsapokkal oldják meg.

MÁLNÁS község 1896-ban 24 tagú önkéntes tűzoltóegylettel rendelkezett. Főparancsnoka Erdős Gábor, majd egy év múlva Gáll Sándor. Felszerelésük egy nagy fecskendő és négy vaskampó. 1898-ban a tagok

⁸¹ SÁL, Fond. 9, cota II/147, anul 1898.

⁸² SÁL, Fond. 9, cota II/100, anul 1899.

⁸³ SÁL, Fond. 9, cota II/110, anul 1899.

Sepsibükszád eredeti festésű négykerekű fecskendője (1890). A szerző által készített felvétel

száma 34-re szaporodott.⁸⁴ ZALÁNPAK 35 tagú köteles tűzoltó testülettel rendelkezett 1898-ban. Parancsnoka ifj. Dragomér Demeter volt. Felszerelésük ekkor mindössze egy kocsifecskendő és négy vaskampó.⁸⁵

MIKÓÚJFALU községben 1898-tól működött önkéntes tűzoltóegylet. Főparancsnoka Herczeg Sándor volt, 31 tag vett részt benne. Felszerelésük egy nagy, egy kisebb és három kézfecskendő.⁸⁶

SEPSIBÜKSZÁDON 1896-ban a helyiek létrehozták az önkéntes tűzoltóegyletet. Alapszabályzatát ebben az évben terjesztették fel jóváhagyásra. 1897-ben Albertini Géza állt a testület élén mint főparancsnok. A tűzoltást egy nagy kocsifecskendővel, nyolc kézfecskendővel és nyolc kampóval végezték. A csapat ma néhány tagot számlál, akiket sürgősségi esetekben mozgósítanak. Hajdani aktív tűzoltási tevékenységre utalnak a község szertárában található tűzoltó szerek.⁸⁷

⁸⁴ SÁL, Fond. 9, cota II/184, anul 1899.

⁸⁵ SÁL, Fond. 9, cota II/118, anul 1899.

⁸⁶ SÁL, Fond. 9, cota II/134, anul 1899.

⁸⁷ SÁL, Fond. 9, cota II/108, anul 1899.

A Maksai Önkéntes Tűzoltó Testület zászlója (1939). Fénykép a testület szertárából

MAKSA község az 1891-ben megalkotott tűzrendészeti szabályrendelet szerint községi köteles tűzoltósággal látta el a tüzeseteket. 1896-ban a tagok száma 45, első parancsnokuk Magyar György. 1897-ben 42-en vettek részt a tűzoltásban, parancsnokuk Antal Zsigmond volt. Felszerelésük egy nagy vízi fecskendő, négy kézifecskendő, két vaskampó, két villa, tizenkét veder, egy kürt, négy síp és minden tag számára egy sipka.⁸⁸ 20. századi történetük a dokumentumok alapján a 30-as évektől követhető nyomon. 1934-ben a Maksán tartott tűzoltó-szövetségi gyűlésen és az itt megszervezett versenyen kocsfecskendőknél az első díjat Maksa nyerte.⁸⁹ Aktív tűzoltó-életre utal az önkéntes alakulat 1939-ben szerzett zászlója, melyet csak kevés alakulat tudott megszerezni, valamint a szertárban található diplomák és serlegek gyűjteménye. Más községekhez hasonlóan a nyaranta megszerzett tűzoltó-vetélkedők itt is igazi majálishangulatot teremtettek. Ezekre

⁸⁸ SÁL, Fond. 9, cota II/173, anul 1899.

⁸⁹ *Székely Nép*, 1934. június 24.

Március 15-i felvonulás a maksai fecskendő szekereén. Fénykép Oláh Badi András gyűjteményéből

Maksa régi futballpályáján illetve Sepsibesenyőn, az ún. *kultúrkertben* került sor. Farsang idején a tűzoltók műkedvelő csoportja adott elő színdarabokat. Az alakulat általában 10–15 tagot számlált, akiknek többsége középkorú volt, a mai tagságban 18 éves is van. Salló Ferenc, Antal Zoltán, Demeter Zoltán és Oláh Badi Imre helybeli lakos látta el a 90-es évekig a parancsnoki teendőket. Felszerelés tekintetében a községnek gazdag szeptára volt, és páratlan módon talán itt maradt meg épségben a legtöbb fecskendő (összesen öt). A maksai tűzoltó szekeret a 90-es évektől a március 15-i ünnepi felvonuláskor használják. Ugyancsak ritkaságnak számít a régi vízhordó szekér, amely a községi szeptárban vár jobb sorsra. Napjainkban az önkéntesek a tüzesetek lokalizálásában játszanak nagy szerepet.

SEPSIBESENYŐN 1896-ban alakult meg a köteles tűzoltóegylet, a tűzoltóalakulat. A falut négy tizedre osztották. Ekkor már rendelkeztek egy újabb és egy régi szerkezetű fecskendővel meg két vashoroggal. 1897-ben megválasztották az egyesület főparancsnokát, Kelemen Árpádot. 1898-ra az egyik fecskendő használhatatlan állapotba került. A sepsibesenyői önkéntesek

Az Uzoni Önkéntes Tűzoltó Testület fúvószenekara. Fénykép a testület szertárából

1930-ban részt vettek a megyei tűzoltószövetség alapításában.⁹⁰ ERESZTEVÉNY a dualizmus korában különálló községként szerepelt. 1896-ban létrehozta köteles tűzoltóegyletét, külön alapszabállyal. A tűzrendészetet a település előljárósága gyakorolta. Felszerelésük egy régi tűzfecskendő és négy vashorog volt.⁹¹

1896-ban **UZON** község tűzoltó testülete 500 Ft alaptőkével rendelkezett. Ekkor határozták el, hogy felállítják az önkéntes tűzoltó-egyesületet. Egy év múlva már büszkén jelentették, hogy 52 taggal létrejött az egyesület, Barabás Ferenc főparancsnokkal az élen. Akkori szertárukából egy 1895-ben gyártott Walser-féle nagyobb kocsifecskendő maradt meg, amit ma csupán felvonuláskor vesznek elő.⁹² Az egyesület 20. századi történetének fonalát 1930-ig lehet visszavezetni. Ebben az évben Széplaki Károly

⁹⁰ SÁL, Fond. 9, cota II/45, anul 1897.

⁹¹ SÁL, Fond. 9, cota II/46, anul 1899.

⁹² SÁL, Fond. 9, cota II/131, anul 1899.

Bikfalva kétlóvas fecskendője 1882-ből. A szerző által készített felvétel

helyi küldött révén bekapcsolódtak a megyei tűzoltószövetség munkájába. Az elmúlt 50 év alatt kisebb-nagyobb kiesésekről számolt be Lázár Pál régi tűzoltóparancsnok, aki 1959-től lépett be az önkéntesek közé. A tűzoltás mesterségét a régiektől tanulták: „szeretni kell, nemcsak az, hogy egyenruhát veszünk, és felvonulunk” – vallja Pali bácsi.⁹³ A községben hagyománya volt a tűzoltó zenekarnak is, hangszereiből néhányat ma is őriznek a szertárban. Az önkéntes mozgalom 2004-ben indult újra 21 taggal, a polgármesteri hivatal támogatásának is köszönhetően. Felszerelés szempontjából a háromszéki önkéntesek között az uzoniak első helyen állnak, hisz rendelkezésükre áll egy nagy Rába autó és egy 30 éves, jó karban levő Mercedes tűzoltókocsi, amit gyors beavatkozásokra használnak. Szükség is van rá, mert mint Sipos János parancsnok mondja, 2010-ben 38 alkalommal riasztották őket.

BIKFALVÁN 1896-ban az előljáráóság látta el a tűzrendészetet egy nyomószerkezetű nagy fecskendővel, hat kocsifecskendővel és tizenkét vaskampó-

⁹³ Sipos Jánossal és Lázár Pállal a szerző által készített interjú. Uzon, 2011. január 27.

val. 1897-ben elfogadták a tűzszabályzatot, és megalakították a kényszer-tűzoltóegyletet. Parancsnoknak Kerekes Sándort választották, akinek az elöljáróság segített a tűzrendészet betartásában.⁹⁴ LISZNYÓ falu 1896-ban köteles tűzoltósággal rendelkezett. 1897-ben 43 tag vállalta a tűzoltással járó feladatokat egy fecskendő és négy vaskampó segítségével. A helyiek 1923-ra teszik az önkéntes alakulat létrejöttének időpontját. 1958-ban a rajoni versenyen a résztvevő 29 csapat közül I. helyen végeztek. 1973-ban Németh János, 1998-ban Forró János volt parancsnokuk, ma Déni Jenő vezeti a helyi csapatot. SZENTIVÁNBAN az 1896-os vizsgálati jegyzőkönyv szerint létezett önkéntes tűzoltó-egyesület. Parancsnoka Sándor István volt, 34 tagot irányított. Felszerelésük: egy tűzfecskendő és négy horog. A tűzrendészetet ekkor LABORFALVÁVAL közösen gyakorolták. 1897-ben a 67 tagú testület parancsnoka Székely Ferenc. Ekkor merült fel, nem tudni milyen okból, a kényszer-tűzoltóegylet létesítésének szükségessége is. Ennek szabályrendeletét 1900-ban terjesztették fel az alispáni hivatalba.⁹⁵ SEPSIMAGYARÓS faluban 1896-ban 38 taggal működött a köteles tűzoltóegylet. Vezetését a település elöljárósága biztosította. Felszerelésük egy fecskendő és négy vaskampó.⁹⁶

DOBOLLO község 1896-ban az elöljáróság vezetésével látta el a tűzrendészetet. Ekkor alakították meg köteles tűzoltó-egyesületét. Felszerelésük mindössze egy kocsifecskendő és két vaskampó volt.⁹⁷ MÁRKOS község 1897-ben szintén köteles tűzoltósággal rendelkezett, tagságának száma: 53. Felszerelésük egy négykerekű fecskendő, két fejsze, négy vashorog.⁹⁸

KÖKÖS községben 1896-ban köteles tűzoltótestület működött két kocsifecskendővel és kilenc vaskampóval. 1897-től beszereztek egy kisebb fecskendőt is.⁹⁹ A község 1856-ból származó kocsifecskendőjét a *Kézdivásárhelyi Céhtörténeti Múzeum* őrzi. Kutatók ebből arra következtettek, hogy a faluban már ebben az évben működött tűzoltótestület.¹⁰⁰ Az

⁹⁴ SÁL, Fond. 9, cota II/130, anul 1899.

⁹⁵ SÁL, Fond. 9, cota II/2, anul 1900, II/125, anul 1899.

⁹⁶ SÁL, Fond. 9, cota II/160, anul 1899.

⁹⁷ SÁL, Fond. 9, cota II/151, anul 1899.

⁹⁸ SÁL, Fond. 9, cota II/206, anul 1898.

⁹⁹ SÁL, Fond. 9, cota II/23, anul 1899

¹⁰⁰ Nicolae Moldovan: *Un secol de la constituirea formației de pompieri voluntari din orașul Sfintu Gheorghe 1876–1976*. Kézirat a Székely Nemzeti Múzeum irattárából. D.271; Ioan Lăcătușu: *Din istoria pompierilor covășeni*. In *Tradiție și educație*. București, 2007, 46. old.

Kökői Önkéntes Tűzoltó Testület tagjai (1930–1935). Fénykép a testület szertárából

önkéntes tűzoltó-egyesületet a község lakói valószínűleg 1908-ban hozták létre.¹⁰¹ 1930–35 között 41 tagot számlált. Ebből a népes táborból alakult a 18 tagú fúvószenekar 1938-ban, amely a 80-as évekig működött. A szükséges hangszerek legnagyobb részét az ortodox egyháztól vásárolták meg. Évtizedeken keresztül a környék egyik legaktívabb csapata volt, mely nemcsak a tűzoltásban vette ki részét, hanem évről évre bálákat, majálisokat, versenyeket szervezett, hozzájárulva a helyi közösségi szellem ápolásához. Erről tanúskodik a társulat emléktárgyakban igen gazdag szertára és irodája. Itt található az 1960-tól vezetett jegyzőkönyv, számos oklevél és serleg, melyeket térségi és megyei versenyeken szereztek. 1965-ben a testület 33 tagú, élén Molnár József főparancsnok állt. Felszerelésük 1960-ban is két kocsifecskendő, amelyet hatékonyan tudtak használni tüzesetekkor, olyanmire, hogy sok esetben a hivatásos tűzoltók helyett is elvégezték a munkát. A tagok többsége kétszeres kiképzésben vett részt, hisz sokan közülük

¹⁰¹ *Székelly Nép*, 1909. június 5.

*Kökös község fecskendője (1908).
A szerző által készített felvétel*

a brassói és a sepsiszentgyörgyi gyárok tűzoltócsapatainak is tagjai voltak.¹⁰² Nagy Barabás idős tűzoltó 1958-ban állt be az önkéntesek közé, és évtizedeken keresztül vezette a csapatot mint alparancsnok, majd főparancsnokként. Ma az alakulatot a polgármesteri hivatal alkalmazottja, Soós Sándor irányítja, és további öt személy vesz részt a sürgősségi esetek megoldásában egy motorizált tűzoltókocsival. A hivatal tervei között szerepel a hajdani hírneves tűzoltócsapat tagjainak szaporítása és a szertár korszerűsítése.

RÉTY községben 1896-tól önálló önkéntes tűzoltóegylet működött 42 taggal, parancsnoka Salamon Antal volt. Ekkor egy Walsler-féle tűzfecskendővel és négy vashoroggal rendelkeztek. 1897-től KOMOLLÓ falu is csatlakozott a rétyi egyletnek, így 54-re duzzadt a tagok száma, felszerelésük pedig két létrával bővült. Ennek ellenére 1900-ban Komollót külön köteles tűzoltó-egyesület létrehozására kötelezték.¹⁰³ SZACSVÁ 1896-ban kényszer-tűzoltóegylettel, a községi elöljáróság vezetésével hajtotta végre a tűzrendészeti szabályrendeletet. 1897-ben a 27 tagú tűzoltóegylet felszerelése

¹⁰² Nagy Barabással és Soós Sándorral a szerző által készített interjú. Kökös, 2011. január 1.

¹⁰³ SÁL, Fond. 9, cota II/109 și II/132, anul 1899; cota II/2, anul 1900.

Egerpatak eredeti festésű fecskendője (1890). A szerző által készített felvétel

mindössze egy fecskendő és három vaskampó.¹⁰⁴ BITÁN 1896-ban községi tűzoltóság működött Demeter András parancsnok vezetésével, 27 taggal. Két kocsifecskendővel és két vaskampóval oldották meg a helyi tüzeseteket. 1897-ben egy kürttel és a 27 tűzoltósági sapkával bővült az alakulat szer-tára.¹⁰⁵ SZÖRCSE 1897-ben 38 tagú kényszer-tűzoltóegyletével tett eleget a vármegyei tűzoltási szabályrendelet előírásainak. Felszerelésük egy négyke-rekű, egy kétkerekű tömlős fecskendő és négy vaskampó.¹⁰⁶ EGERPATAKON a tűzrendszetet 1890-től a falu önkéntes tűzoltó-egyesülete biztosította 36 taggal, Dénes Mihály parancsnok vezetésével. Felszerelésük két nagy és egy kézfecskendő, egy vaskampó, valamint egy vízholdó szekér volt. Ma Koréh Sándor parancsnok vezeti az itteni csapatot, amely az egész községet képviseli a versenyeken. Walser-féle, 1890-ben gyártott fecskendőjük ma is működőképés.¹⁰⁷

¹⁰⁴ SÁL, Fond. 9, cota II/157, anul 1899.

¹⁰⁵ SÁL, Fond. 9, cota II/120, anul 1899.

¹⁰⁶ SÁL, Fond. 9, cota II/119, anul 1899.

¹⁰⁷ SÁL, Fond. 9, cota II/165, anul 1899.

*Lécfalva eredeti festésű
fecskendője (1899).
A szerző által készített felvétel*

NAGYBOROSNYÓ község 1890-ben létrehozta önkéntes tűzoltó-egyesületét. Lévé, hogy az egyesület fenntartója a község volt, annak választmányába hét községi képviselőt választottak. Az egyesület célját a következőképpen fogalmazták meg: „*Rendszeres tűzoltás Nagyborosnyó község területén. Nagyobb tűzvész esetében a község legközelebbi vidékein is segílyt nyújthat.*” Az egyesület elnöke 1896-ban dr. Barabás Albert, főparancsnoka Szakács György. Ebben az évben 48 tagot számlált. 1897-ben elnöke Benedek Lajos volt. Felszerelésük két nagyobb, négy kézfecskendő és tizenkét kampanyó.¹⁰⁸ Némely adatok szerint az itteni önkéntesek már a kezdetek óta szerveztek tűzoltózenekart Butyka Vilmos tanító vezetésével.¹⁰⁹

KISBOROSNYÓ falu területén 1896-ban kényszer-tűzoltótestület működött 86 tűzoltóval, öt tizedre osztották őket, parancsnokuk a községbíró volt. A testület két nagyobb és egy kézfecskendővel működött.

¹⁰⁸ SÁL, Fond. 9, cota II/21, anul 1892; MOL (Magyar Országos Levéltár), K 150, 1891, VII. kútfő, 4. tétel, sz. 55546.

¹⁰⁹ *Székely Nemzet*, 1898. február 18.

Rendelkeztek még hét hosszú nyelvű vaskampóval, két baltával, amit a község gondozott.¹¹⁰ CÓFALVA 1896-ban 38 tagú köteles tűzoltósággal rendelkezett, amelynek vezetését a községi bíró, Deák Ignác látta el. Felszerelésük egy kétkerekű kocsifecskendő, két kisebb kézfecskendő és két vaskampó.¹¹¹ LÉCFALVÁN az 1891-ben elfogadott tűzrendészeti szabályrendelet szerint a tűzrendészetet a községi tűzoltóság látta el 52 taggal. 1897-től főparancsnoknak Kis Sándort nevezték ki. A testület felszerelése: egy nagy fecskendő, négy kézi fecskendő, két kampó, egy kürt, négy jelzősíp.¹¹²

Ma a községben Lécfalva az egyedüli település, ahol még ápolják az önkéntes tűzoltómozgalom hagyományát. Hajdó Attila községi tanácsstag irányítja a csapatot, és rendben tartja szerény szertárukat. A helyi iskola egyik kis termében őrzött írott és tárgyi emlékekből következtetünk arra, hogy a testület a múlt század során is tevékenykedett, napjainkban is részt vesz a körzeti versenyeken. A régi tűzoltóparancsnokok közül Mihály Lajos (1959), Fazakas István, az újabbak közül Gerendi József (2003) és Hajdó Attila neve említésre méltó. Az 1899-es évszámot viselő, eredeti festésű vízfecskendőjük ma is működőképes.

FELDOBOLYBAN 1896-ban kényszer-tűzoltóegylet működött. Parancsnoka Bodola Sándor volt. A település felszerelése ebben az évben egy vízszállító szekér, egy nagy fecskendő, két kézfecskendő, hét létra, négy vaskampó és két lámpa. Később egy nagy vízfecskendővel bővült szertáruk.¹¹³ A testület az 1980-as évekig működött. Amikor a faluban nem volt sürgősségi eset, az önkéntes tűzoltók önszántukból a település körüli kiterjedt mezők sáncait és hídjait javították. Az idősebb dobolyiak emlékeznek még az 1960-as, 1970-es és 1980-as évek régi parancsnokainak nevére: Dobolyi Gyula és Urus János. Szép emlékeket idéznek fel azokról a napokról is, amikor a tagok a Doboly és Kisborosnyó közötti dombon majálisoztak. Ilyenkor a nagyborosnyói rezesbanda szórakoztatta az egybegyűlteket. A tizenöt tagú csapat részt vett a térségi versenyeken is, ám 1980-tól utánpótlás hiányában felbomlottak.¹¹⁴ Felszerelésükből mára három kocsifecskendő

¹¹⁰ SÁL, Fond. 9, cota II/148, anul 1899.

¹¹¹ SÁL, Fond. 9, cota II/129, anul 1899.

¹¹² SÁL, Fond. 9, cota II/103, anul 1899.

¹¹³ SÁL, Fond. 9, cota II/154, anul 1899.

¹¹⁴ Ferenc Máriával a szerző által készített interjú. Feldoboly, 2011. március. 18.

maradt meg, amelyből az egyiket a falu központjában, a kultúrotthon előtt állították ki, a másik kettő a szertárban vár jobb sorsra.

ELŐPATAK község tűzvédelmi rendszerének kialakítása a fürdőfejlesztési munkálatokkal egy időben történt. Minden villa udvarán, a kút mellett víztárolásra alkalmas hordót állítottak. A fürdőigazgatóság egy vízfordó szekérral rendelkezett, száraz időben ezzel öntözték a fürdő utcáit, de esetenként tűzveszél is bevetették. Az 1897-es megyei vizsgálati jegyzőkönyv még nem tesz említést szervezett tűzoltóságról, csupán a köteles tűzoltóság szabályrendeletét fogadták el. A község nem rendelkezvén tűzoltó szerekkel, a fürdőbirtokosság eszközeit használták. A köteles tűzoltókat, összesen 90 személyt, 1898-ra társulatba tömörítették. Főparancsnoknak Kásás Györgyöt nevezték ki. 1913-ig létrehozták a fürdőhelység önkéntes testületét is.¹¹⁵ A község lóartató gazdái kötelesek voltak a tűzoltók rendelkezésére állni, hisz az 1930-as években még ló vontatta kocsifecskendővel oltottak.

ÁRAPATAKON Szebeni János községi tanító és parancsnok vezetésével 1897-ben már létezett szervezett tűzoltóság, 80 taggal. Egy fecskendő és négy vaskampó alkotta szerény felszerelésüket. A megyei szabályrendelet betartására, más háromszéki településekhez hasonlóan, a helyi rendőrpapancsnok és községbíró ügyelt fel.¹¹⁶

¹¹⁵ SÁL, Fond. 9, cota II/91, anul 1898.

¹¹⁶ SÁL, Fond. 9, cota II/149, anul 1899.

KÉZDIVÁSÁRHELY. A város önkéntes tűzoltó-egyesülete 39 évvel az 1834-es nagy tüzeset után jött létre. Nagy szükség volt erre a város sajátos túlsúfolt építkezési stílusa miatt, mely tűz esetén kifejezett veszélyt jelentett. Első alapszabályzatát 1876-ban készítették el. Parancsnoka ekkor Nagy Gábor volt. Célját ekként fogalmazták meg: „*rendszeres tűzoltás Kézdivásárhely városában, esetleg vidékén*”. Működését a város, az alapítók és a pártolók által befizetett összegekből, adományokból, gyűjtésből biztosították. Az 50 *működő tag* saját tervezésű egyenruhát viselt: indigókék színű zubbony, szürke francianadrág széles oldalcsíkkal, indigókék sapka vörös szegéllyel. Igaz, egy 1877 áprilisában szervezett bálon még ketten osztoztak egy egyenruhán: egyik a zubbonyt, a másik a nadrágot viselte. Többnyire iparosok és kereskedők alkották a tagságot, egy-egy gyakorlatozásra eleinte nehezen lehetett őket összehangolni. Kiképzésben még a vezetők sem részesültek, felszerelésüket sem kezelték szakszerűen, így nem csoda, hogy 1878-ban már alig működött. 1881-ben a tűzoltóegylet parancsnoka Nagy Károly. Ebben az évben adták ki a város lakói számára az *Ideiglenes Tűzrendészeti Szabályzatot*. Ennek megfelelően a tűzrendészetet a városi rendőrség és az önkéntes tűzoltóegylet hajtotta végre.¹¹⁷ Az évek során az egyesület fejlődött, és a rendszeres gyakorlatozáson túl létrehozták saját önképzőkörüket, amelynek jegyzőkönyvét 1890-ből ismerjük.¹¹⁸ Az egyesület saját olvasókört is szervezett.¹¹⁹ 1897-ben Kovács Dániel volt a főparancsnok és Nagy Károly az alparancsnok. Ekkor 107 tagot számláltak. Eszközeik: két nagy kocsfecskendő, egy Benedek és Csinádi-féle tolólétra, két dugólétra, négy ablaklétra, tíz fődéllétra, egy szerszeker és egy ugróponyva. 1888-ban az egyesület keretében az önként vállalkozókból zenekart alakítottak.¹²⁰ Az évek során a zenekar számos sikert ért el a városban tartott térzenével. Többször szerepelt olyan rendezvényeken is, amelyek nem kötődtek a tűzoltóegylet tevékenységéhez. 1912-ben karmestere a sepsi-

¹¹⁷ Kézdivásárhelyi Céhtörténeti Múzeum irattára, B/XX/340.

¹¹⁸ Uo., B/XX/265.

¹¹⁹ *Székelly Nemzet*, 1897. június 14.

¹²⁰ MOL, K 150, 1889, VII. kútfő, 8. tétel, sz. 49169.

*A kézdivásárhelyi önkéntes tűzoltók egyenruhája.
Fénykép a Sepsiszentgyörgyi Állami Levéltárból*

szentgyörgyi Huber Mihály volt.¹²¹ A háború után a zenekar 1921. április 6-án tartott nagyobb szabású koncertet Kramberger karmester vezetésével. Repertoárján ekkor Rossini-, Haydn-, Schubert-darabok szerepeltek. 1935-ben a huszonnégy tagú tűzoltózenekar a város legismertebb együttesének számított.¹²² A két háború közötti időszakban a román törvénykezésnek megfelelően *Kézdivásárhelyi Tűzoltótestületnek* nevezték magukat. Az alapszabály szerint azok, akik elvégezték a kötelező katonai szolgálatot, önkéntes alapon lehettek tagok. Tiszteletbeli parancsnokuk a megye prefektusa volt. Támogatásukat a város oldotta meg. Fizetést csak a testület kürtőse kaphatott. A bálokon és adományokból gyűjtött összeget a felszerelés javítására, bővítésére használták fel, miután az összes pénzt befizették a városnak. Tűzoltáshoz eleinte a város adta kölcsön a lovait. A zenekar szintén önkéntes módon tevékenykedett. Az elhunyt tűzoltók családjait a város segélyben részesítette, temetésükön a zenekar ingyen zenélt. Új zászlót

¹²¹ *Szekely Nép*, 1912. november 5.

¹²² Kézdivásárhelyi Céhtörténeti Múzeum irattára, B/XX/298.

Kézdivásárhelyi Önkéntes Tűzoltók Zenekara. Fénykép a Charta Kiadó fotótárából

is megszabtak: ennek színe piros, sárga, kék, közepén a város címerével és a *Regatul României*, alul pedig *Kézdivásárhelyi Tűzoltótestület* felirattal.¹²³ Az egyesület 1926-ban csendben ünnepelte 50 éves fennállását. A tisztikar élén ekkor Csizsár Dénes főparancsnok állt.¹²⁴ A Háromszéki Tűzoltószövetség munkájában 1934-ben vettek részt először. 1937 júniusában pedig a város adott otthont a szövetség éves közgyűlésének és a kíséző tűzoltóversenynek. Ebben az évben a tűzoltóparancsnok Bándy István volt.¹²⁵ A kézdivásárhelyi tűzoltók második világháború utáni történetéről nem rendelkezünk adatokkal. A ma is működő katonai tűzoltórészleg elődjeként 1975-ben hozták létre a *Kézdivásárhelyi Tűzoltóságot*. A város céhtörténeti múzeuma számos régi tűzoltó eszközt őrzött meg, köztük megyei szinten néhány egyedi darabot is.

SÁRFALVÁN az 1891-es községi szabályrendelet szövege szerint az előljáróság, mint a tűzoltás felügyelője, hajtotta végre a rendszeresített tűzoltási szabályokat. A tűzrendészettel kapcsolatos költségeket a település fedezte,

¹²³ Kézdivásárhelyi Céhtörténeti Múzeum irattára, B/XX/342.

¹²⁴ *Székelly Újság*, 1926. november 21.

¹²⁵ Kézdivásárhelyi Céhtörténeti Múzeum irattára, B/XX/343.

A Kézdivásárhelyi Céhörténeti Múzeum régi tűzoltószerszám-gyűjteménye. Dimény Attila által készített felvétel

magát a tűzrendészetet pedig a községi rendőrség kezelte. 1895 márciusában a törvény előírásainak megfelelően a község külön tűzoltási szabályrendeletet fogalmazott meg. 1897-ben a köteles tűzoltóság állománya 36 tagot számlált. Parancsnoka Rűsz Mihály volt. A tűzoltást egy nagy és három kisebb fecskendővel látták el. Ezen kívül volt létrájuk, kézi lámpájuk és vízhordó szekerekük.¹²⁶ NYUJTÓD 1895-ben szerkesztette meg a tűzoltási intézkedéseket tartalmazó szabályzatát. Ez részben eltért a más háromszéki községek szabványszövegeitől. A 20–40 éves férfiak közül, akik kötelesek voltak a tűzoltási teendőket ellátni, felmentették azokat, akik orvosilag is igazolni tudták, hogy testi állapotuk a szolgálatteljesítésre nem alkalmas. A lelkészek, a pénztárnok és a *collector* szintén felmentést élvezett. Természetesen létezett a szolgálat megváltásának lehetősége is.¹²⁷ SZÁSZFALU 1895-ben külön tűzoltási szabályzatot fogadott el. Ennek alapján jött létre

¹²⁶ SÁL, Fond. 9, pach. I, nr. act 25., anul 1892–1912; cota II/139, anul 1899.

¹²⁷ SÁL, Fond. 9, pach. I, nr. act 28., anul 1895–1914.

A Kézdiszentléleki Önkéntes Tűzoltó Testület (1970-es évek). Fénykép a testület szertárából

a falu tűzoltósága. A felügyeleti jog a település előjáróságát illette, melynek első vezetője Jakabos Simon falubíró volt.¹²⁸ Őt nevezték ki főparancsnoknak is. Vezetése alatt 1896-ban 23, 1897-ben pedig 32 tagja volt a testületnek. Felszerelésük: két kisebb fecskendő, három vaskampó, két csákány, két létra, két cseber és egy hordó. A nagy tűzoltófecskendőt közösen használták Sárfalvával.¹²⁹

KÉZDISZENTLÉLEK község 1891. szeptember 30-án minden lakosra kötelező tűzoltó szabályrendeletet fogadott el, *Kézdiszentlélek község tűzoltó egyesületének* vezetését a község előjárósága látta el, Tamás Elek községi bíró irányításával. Pecsétjén a testület nevét, középen az éberség jelét tüntették fel.¹³⁰ Az önkéntes tűzoltóknak mindig kijárt a tisztelet. A lakosok ma is büszkén emlékeznek a régi parancsnokokra: Fodor Gáspárra (1960-as évek), Porkoláb Bélára (1970-es évek), Kozma Bélára (1980-ig). 1980-tól a helyi alakulat parancsnoka Hosszú László, aki községszinten 27 tagot irányított. Az ide tartozó falvak mindegyike rendelkezett saját fecskendő-

¹²⁸ SÁL, Fond. 9, pach. I, nr. act 27., anul 1893–1914.

¹²⁹ SÁL, Fond. 9, cota II/168, anul 1899.

¹³⁰ SÁL, Fond. 9, vol II, nr. dos. 40., anul 1891.

vel.¹³¹ Mára a kézdiszentléleki, kézdikővári és kézdiszárzapataki fecskendők maradtak épségben. 1989-ig évről évre tűzoltóbálokat és majálisszerű mulatságokat szerveztek. A tagok elhunytakor a temetésen a tűzoltók egyenruhában tisztelegtek.

KÉZDISZÁRZAPATAK a 19. század végén köteles tűzoltóságot hozott létre, mely az 1891-ben elfogadott tűzoltó szabályrendelet szerint működött. A szabályzat a település minden felnőtt lakójára nézve megszabta a tűzvész esetén ellátandó feladatokat. Végrehajtásáért a község vezetősége felelt. 1896-ban a köteles tűzoltók parancsnoka Szántó Ferenc volt, a testület pedig 114 tagból állt. A tagok száma 1898-ban 125-re nőtt. Felszerelésük az első években egy nagy és két kézifecskendő valamint tizenkét vaskampó.¹³² Ma a tűzoltást községszinten közösen szervezik egy motorfecskendő és néhány tűzcsap segítségével. Szerepük inkább a tűz továbbterjedésének megfékezésére vonatkozik, az oltást a kézdivásárhelyi tűzoltó egységre bízzák.

ESZTELNEK község 1890-ben elfogadott községi szabályrendelete a rendőr esküdt feladatai közé sorolta a tűzoltási szabályok betartásának felügyeletét és a tűz valódi okának kiderítését, a tűzrendészetet pedig a községi elöljáróság teljesítette. A tűzoltó parancsnokot a főszolgabíró nevezte ki. 1891 októberében fogadták el a tűzoltó szabályrendeletet. Eszerint a község külön tűzoltótestületet alkotott *Esztelnek község tűzoltósága* néven, saját pecséttel, felirattal és tűzoltójelvényvel.

Ezzel együtt létrehozták a köteles tűzoltóegyletet 81 taggal, Cserei Dávid főparancsnok vezetésével.¹³³ A KURTAPATAKI községi képviselő-testület 1891 októberében határozott a helyi tűzoltó szabályrendelet megalkotásáról. Létrejött a település tűzoltósága, és az egész település lakóinak kötelességül szabták a szabályok betartását. A testület 1896-ban 53 tagot számlált, élükön Kosztándi János főparancsnok állt. Felszerelésük: egy vízfecskendő, három kézifecskendő, öt vashorog, két lámpás, egy csákány, két létra, egy vízholdó kocsis és egy kád. Ma a községben a régi tűzoltóság emlékeiből szinte semmi nem maradt meg. A tüzeseteket és a mentést 30 személy látja el.¹³⁴

¹³¹ Bándi Leventével a szerző által készített interjú. Kézdiszentlélek, 2011. február 10.

¹³² SÁL, Fond. 9, cota II/177, anul 1899; pach. I, nr. act 21., anul 1890–1914.

¹³³ SÁL, Fond. 9, pach. I/17, nr. act 17, an 1890 és cota II/60, II/66, anul 1898.

¹³⁴ SÁL, Fond. 9, pach. I, nr. act 18., anul 1884–1914; cota II/166, anul 1899.

KÉZDISZENTKERESZT község önkéntes tűzoltó-egyesületének pecsétjén az 1890-es évszám szerepel, az egyesület létrejöttének éve. Főparancsnoka Rettegi Albert, titkára Betegh Pál volt. Alapszabályzatukat az 1892. március 20-án tartott rendkívüli közgyűlésen fogadták el. Erre a miniszteri jóváhagyást 1893 áprilisában kapták meg. Célként az egyesület a következőt fogalmazta meg: *„Kézdi-Polyán község területén általában a tűzveszély elleni örökösnek, különösen pedig felmerülő tűzveszély alkalmával a rendszeres tűzoltásnak az élet és vagyonmentésnek műszaki, önálló, kizárólagos és díjtalan teljesítése.”* A szabályzat szerint az önkéntes tűzoltóságra hárult a rendszeres tűzország teljesítése, a tűzoltási eszközök ismerete és alkalmazása, elméleti és gyakorlati oktatása, tűzveszély esetén minden segédeszköz és erőforrás igénybevétele a parancsnok utasításai alapján, hadviselés és elemi csapások esetén élet- és vagyonmentés. Az egyesület tűzoltással kapcsolatos tevékenységeit a működő tagok végezték, akik tagjai lehettek a tűzoltó zenekarnak is. Nekik legalább hároméves folytonossággal kellett rendelkezniük az egyesületben. A tűzoltótestület három – mászó, szivattyús, rendfenntartó – szakaszra oszlott. Minden szakasz legalább tizenkét tagból állt. Ezeket osztályparancsnok, szakaszvezetők (2), illetve őrzetők (2) irányították. Az önkéntesek megkülönböztető jele a borsapka és karjelvény volt. Egyenruhájuk zubbony és nadrág, melynek elkészítési költségeit a tagok maguk állták. Az országos tűzoltó-szövetségi gyűléseken, vidéki összejöveteleken, hatósági tűzoltási értekezleten az egyesületet annak parancsnoka képviselte. Ő vezette a gyakorlati kiképzést, tűzvédszél az oltási és mentési munkálatokat. Felügyelte a működő tagokat és vezette az egyesületi gyűléseket.

A parancsnokságban a főparancsnokon kívül helyet kapott három osztályparancsnok, egy mérnök, egy orvos, két segédtszít, egy szertárnok, a szakaszparancsnokok és tiszteletbeli főparancsnokok. A parancsnokság tagjainak hatáskörét külön szabályzatban állapították meg. Tűzoltásnál az oltással össze nem függő feladatok ellátása a hatósági rendőrparancsnok hatáskörébe tartozott. Az egyesület úgymond civil részét egy elnök, két alelnök, egy ügyész, egy titkár, egy pénztárnok, egy jegyző vezette. A választmányhoz tartozott még a parancsnokság minden tagja, a községi bíró és négy községi képviselő. A választmány illetve a közgyűlés vezette az egyesület ügyeit, mindannak ellenére, hogy a főparancsnok igen fontos szerepet képviselt.¹³⁵

¹³⁵ SÁL, Fond. 9, Nr. dos. 37., vol II., anul 1891–1914; cota II/39, anul 1893.

Bélafalva négykerekű fecskendője. A szerző által készített felvétel

BÉLAFALVA 1896-ban 81 tagú tűzoltótestülettel volt felkészülve a tűzesetekre. Parancsnokuk Nagy Lajos, felszerelésük egy nagy kocsifecskendő, két kisebb fecskendő, öt vaskampó, két lámpás, két létra és egy vízhordó kocsis.¹³⁶

KÉZDIALMÁS község képviselő-testülete 1891. szeptember 18-án fogadta el tűzoltó szabályrendeletét *Almás község tűzoltósága* néven. A megyei jóváhagyásra csak 1895 szeptemberében került sor.¹³⁷ A község tűzoltó-felszerelése: egy nagy kocsifecskendő, öt kézfecskendő, tíz vaskampó, egy vízhordó szekér.¹³⁸

CSOMORTÁNBAN 1896-ban köteles tűzoltó testület működött 58 taggal és György Ferencz főparancsnokkal az élen. Felszerelésük egy nagy és két kézfecskendő, két lámpás, két csákány, két létra és egy vízhordó kocsis. Ma a község nem ápolja a régi tűzoltóhagyományokat.¹³⁹

¹³⁶ SÁL, Fond. 9, cota II/167, anul 1899.

¹³⁷ SÁL, Fond. 9, pach. I, nr. act 49., anul 1891–1914.

¹³⁸ SÁL, Fond. 9, cota II/170.

¹³⁹ SÁL, Fond. 9, cota II/172, anul 1899.

Kézidalmás fecskendője a község főterén. A szerző által készített felvétel

LEMHÉNYBEN 1890-ben a tűzoltási rendszert a községi előjáróság gyakorolta. Egy feladatköri leírás szerint: „tűzesetek alkalmával minden éjjeli ór és tizedes köteles tízében maradni és a községi lakókat a vész helyére hajtani és kötelesek a személy és vagyónbiztonságra felügyelni.” Külön tűzoltási szabályrendeletet 1891-ben alkottak, ennek alapján hozták létre a köteles tűzoltóttestületet, amely 1896-ban 42 tagot számlált. Parancsnokuk Dénes Béla volt. Ekkor nyolc nagyobb kocsifecskendővel, egy nagy vízágyúval, létrával, kampóval, lámpával és vízhordó szekérrel rendelkeztek.¹⁴⁰ A második világháború után a testület újraalakult. 1956-ban részt vettek az első körzeti versenyen Nyujtódon. Parancsnokuk ebben az időben András Antal, aki az 1960-as évek elejéig töltötte be tisztségét. Őt követte Demeter Béla 1975-ig, Veres István 1990-ig, utána pedig napjainkig Lukács István Zsigmond Bélával közösen irányítja a tűzoltókat. A lemhényi csapat az elmúlt hét évtized alatt rendszeresen részt vett a körzeti és térségi versenyeken. Dobogós helyezést értek el 1986-ban, 1990-ben és 1991-ben.¹⁴¹

¹⁴⁰ SÁL, Fond. 9, pach. I, nr. act 18., anul 1884–1914; cota II/34, anul 1898.

¹⁴¹ Lukács Istvánnal a szerző által készített interjú. Lemhény, 2011. február 18.

Lembényi tűzoltók a Nyujtódon szervezett körzeti versenyen (1956). Lukács István által készített felvétel

BERECK mint város már 1880-ban létrehozta önkéntes tűzoltó-egyesületét, és megalkotta annak alapszabályzatát. Célját így jelölték meg: „*a tűzvész esetén szervezett segílyt létesíteni.*” Működése szempontjából a tűz helyszínén a rendőrfőnöknek vagy helyettesének engedelmesskedett, technikailag pedig teljesen független volt. Az egyesület működő és pártoló tagokból állt. A pártoló tagok az egyletnek évi 30 krajcárt fizettek. A működő tagok mászóokra és szivattyúsokra tagolódtak. Ők mindannyian „*alávetik magukat a katonai szervezésnek és fegyelemnek, kötelezvéen magukat arra, hogy a gyakorlatoknál és a tűzvész helyén az országos tűzoltószövetség által ajánlott egyenruhát, mely nálunk csak sipka és karszalagból állana, viselik*” – áll a korabeli alapszabályban. A tagsághoz feddhetetlen magaviseletet, legalább 18 éves életkort és testi alkalmasságot kértek. A tagok felvételét a választmány intézte, miután a jelentkezők a főparancsnokhoz benyújtották kérelmüket. A feladatokat így rögzítette az alapszabályzat: „*az önkéntes tűzoltóegylet tagjai jogosítvák és kötelezvéek arra, hogy tűzvész esetén személyeket és tárgyakat mentsenek és egyátalján a tűzoltást eszközözljék.*” Az egyesület azon tagjai, „*akik szolgálatak teljesítésében hanyagok vagy mulasztók, vagy illetlen magaviseletet tanúsítanak, büntetésül az egyletből kizáratnak, mely a választmány (parancsnokság) által határozatatik el.*” Az egyesület alapítványok, világi vagy egyházi intézmények, tűzkárbiztosító társaságok, magán-személyek ajándékaiból valamint a pártoló tagok hozzájárulásaiból fedezte

*Bereck község régi és újabb tűzoltókocsija.
A Kovászna Megyei Katasztrófavédelmi Felügyelőség által készített felvétel*

anyagi szükségleteit. Vezetését hét-nyolc tagú választmány, illetve parancsnokság látta el: elnök, főparancsnok, segéd tiszt (jegyző), pénztárnok, szer-tárnok, három szakaszvezető. Ez utóbbiakat a szakaszok választották éven-te, 14 nappal a közgyűlés előtt. Az egyesület elnöke vezette a választmány és a közgyűlés tárgyalásait, utalta a fizetendő összegeket és képviselte az egyesületet harmadik személyek felé. Műszakilag a főparancsnok képvisel-te az egyesületet, szolgálatilag neki volt alárendelve minden tiszt. A jegyzőn és pénztárnokon kívül, aki az egyesület írásbeli teendőit, illetve pénzügye-it intézte, fontos szerep jutott a szertárnoknak, aki az egyesület összes ingó vagyonát kezelte, felelt annak állapotáért, és kiosztotta az tűzoltó szereket. A fecskendők jó karban tartását, a szivattyús szakaszvezető segítségével vé-gezte, főleg tüzesetek után. Az egyesület tagjai minden év januárjában köz-gyűlésen találkoztak. Rendkívüli közgyűlést a választmánynak állt jogában összehívni, amennyiben a tagok negyedrésze igényelte ezt. A választmány télen legalább öt-hat hetente tartott gyűlést a folyó ügyek megbeszélésére,

ilyenkor tűzoltói szakelőadások is elhangzottak.¹⁴² Az 1886. évi XXII. törvénycikk szerint Bereck rendezett tanácsú városból nagyközség lett. Ennek értelmében 1888-ban községi szervezési szabályrendeletet alkotott, melyhez szervesen tartozott a tűzoltási rendszer. A községet tizedekre osztották. Az előljárátság választása alkalmával „*egy fő- és két altűzoltó vezetőt*” is választottak. Ők nem kaptak javadalmazást, sőt, a megválasztottak 10 Ft bírság terhe alatt kötelesek voltak elvállalni a tisztséggel járó feladatokat. A tűzoltó eszközöket a vezetők felügyelete alá helyezték. A lakosság körében pedig megválasztásuk után rögtön leosztották a mindenkire nézve kötelező tűzoltási teendőket. A tűzesetekre az éjjeliőrök és a tizedesek figyelmeztették a lakosságot. Nyári időben mindenkinek épületei mellett egy vízzel tele kád dat vagy csebret kellett tartania, valamint egy locsolót és egy létrát, aki nem így járt el, büntetés várt rá.¹⁴³

A Bereck községhez tartozó KÉZDIMARTONOS 1893-ban mint önálló község fogadta el tűzoltó szabályrendeletét. Ennek alapján külön tűzoltótestületet hozott létre *Kézdímartonos község tűzoltósága* néven.¹⁴⁴

A község önkéntes tűzoltósága szervezetten működött a két világháború közötti években, akárcsak az 1950-es évektől. 1955-ben parancsnoka Kosztándi Ferenc volt. Az ő vezetése alatt még használták a falu vízfecskendőjét, melyet két fehér lóval húztak, amikor szükség volt rá. Kosztándit Ütüs Miklós követte. 1983 után pedig Jánó András vette át a parancsnokságot, 1992-től Szöcs Lajos, majd a 2004-es átszervezés után újból Jánó került a tűzoltók élére. Ma községi szinten 29 személy foglalkozik a sürgősségi esetekkel. Munkájukat könnyíti a két faluban elhelyezett néhány tűzcsap és a Bereck központjában lévő nagy kapacitású víztartály.¹⁴⁵

ÖZSDOLÁN még ma is él az önkéntes tűzoltók emléke. A település 1891-ben megalkotott községi szabályrendeletében már szó esik a tűzoltási rendszer megszervezéséről. 1893-ban külön tűzoltó szabályrendeletet fogalmaztak meg, az önkéntes mozgalmat viszont csak 1911-ben sikerült hivatalosítani. Az 1970-es, 1980-as években, a többi háromszéki településhez hasonlóan az itteni tűzoltók is részt vettek a körzeti és térségi versenyeken.

¹⁴² SÁL, Fond. 9, pach. I, nr. act 16., anul 1880–1914.

¹⁴³ Uo.

¹⁴⁴ SÁL, Fond. 9, pach. II, nr. act 41., anul 1891–1914.

¹⁴⁵ Jánó Andrással a szerző által készített interjú. Bereck, 2011. február 18.

Az 1960-ban épített hilibi tűzoltószertár felirata. A szerző által készített felvétel

A nyári időszakot az Ozsdola és Hilib közötti részen megrendezett majális-szerű ünnepek tették színessé, melyek során az ozsdolai zenészek, a volt termelőszövetkezet munkatársai és a tűzoltók biztosították a jó hangulatot. A helyi parancsnok Zsögön Bögözi Balázs volt 1989-ig, utána Bögözi András vette át a vezetést. Ma tizennégyen látják el a tüzéseket, akik hamarosan egy új szertárból indíthatják tűzoltóautójukat.

HILIB régen *köteles tűzoltóegységgel* rendelkezett. Ottjártunkkor Fejér Lajos nyugalmazott tűzoltóparancsnok keserű szájjal mesélte, hogy a szertár 1960-as építésén dolgozó tizennyolc emberből ma már nagyon kevesen élnek. Szinte hihetetlennek tűnt a hír, hogy 2010-ben még egy 1890-ben gyártott négykerékű tűzfecskendővel oltották a településen támadt tüzet.¹⁴⁶ Lajos bácsi huszárkatonaként kezdte a tűzoltást, és több mint 20 évig vezette a helyi alakulatot.¹⁴⁷

KÉZDISZENTKATOLNA azon települések közé tartozik, ahol a régi székely falutörvények már szabályozták a szervezett tűzoltást. Erre vonatkozó dokumentum 1846-ból maradt ránk. 1896-ban aztán létrehozták a település köteles tűzoltó-egyesületét 70 taggal és Bánffy Benedek parancsnok vezeté-

¹⁴⁶ Brânduș Dendyuk Vasile Silvestruval és id. Fejér Lajossal a szerző által készített interjú. Ozsdola, Hilib, 2011. február 18.

¹⁴⁷ SÁL, Fond. 9, pach. I, nr. act 26., anul 1893–1914; cota II/96, anul 1893; cota II/24, anul 1899.

Kézdiszentkatolna község önkéntes tűzoltói az 1960-as években. Fénykép Fülöp Ernő gyűjteményéből

sével. A község két régi tűzoltó parancsnoka – Fülöp Ernő és Barti László – közléseiből, illetve a régi fényképek, serlegek és oklevelek tanúságából tudjuk, hogy a kézdiszentkatolnai csapat az 1940-es évektől már nagyon tevékeny volt. A kötelező, általában vasárnap tartott, próbák és megbeszélések mellett a tűzoltók rendszeresen báloztak és megszervezték saját színjátszó csoportjukat. *A csendháborító* című, első előadott darabjukban 33 tag vett részt. A 89 éves Ernő bácsi mosolyogva emlékszik vissza a Kézdivásárhely és Kovásza környékén rendezett térségi versenyekre, ahonnan sok esetben dízszerleggel tértek haza, ami büszkeséggel töltötte el mindannyiukat. „*Szórakozási lehetőség volt*” – mondja –, amikor a környező települések önkénteseivel találkoztak és szívvel-lélekkel harcoltak a versenypróbák utolsó másodpercéig. Felemlíti a megye különböző településein szervezett felkészítőket is, ahonnan mindig valami hasznos információval tértek haza.¹⁴⁸

¹⁴⁸ Fülöp Ernővel, Barti Lászlóval és Fülöp Barnával a szerző által készített interjú. Kézdiszentkatolna, 2011. március 3.

Tűzoltó szertárunkban már nincs meg a régi ló vontatta fecskendő, és a környező falvak fecskendői is bekerültek a csernátони falumúzeumba.

Ma az önkénteseket a község alpolgármestere irányítja, ám a régi önkéntes tűzoltószellemből igen kevés maradt meg. HATOLYKÁN 1896-ban létezett a törvény által előírt köteles tűzoltóegylet 44 taggal, Pakó János vezetésével. Felszerelésük egy nagyobb fecskendőből, két kocsi fecskendőből és három vaskampóból állt. KÉZDIMARTONFALVA Németh András községi bíró és Bokor György körjegyző kézjegyével a hatolykaival teljesen azonos tűzoltó szabályrendeletet fogadott el 1891-ben. Az 1896-os vizsgálat szerint a köteles tűzoltók élén Szabó Lázár főparancsnok állt, aki 38 tagot irányított. Egy nagy, hat kisebb fecskendővel, egy vízhordó szekérrel és négy kampóval rendelkeztek.¹⁴⁹ KÉZDIMÁRKOSFALVA képviselő-testülete 1891-ben fogadta el tűzoltó szabályrendeletét. Ezt a községi bíró, Barabás Elek és Bokor György körjegyző írta alá. Az 1897-es közigazgatási vizsgálati jegyzőkönyv igazolja ezt, mely szerint a köteles tűzoltók száma ebben az évben 53. Felszerelésként négy szekérre szerelt fecskendőt, két fejszét és négy horgot használtak.¹⁵⁰

GELENCÉN 1896-ban köteles tűzoltók, 1897-től pedig önkéntes tűzoltók látták el a tüzeseteket. Az önkéntesek első parancsnoka László Imre községbíró volt. Felszerelésük: egy négykerekű tömlős és nyolc kézfecskendő, valamint két vaskampó. A szertárban elhelyezett pannón az önkéntes tűzoltóságban az elmúlt 60 év során szolgáló tagok és parancsnokok fényképe látható. Köztük szerepel a község mostani polgármestere, Szakács Tibor is, aki 1989 előtt állt a testület élén. A gelencei tűzoltók közelmúltjáról és jelenéről Hegyeli István számolt be, aki két éve tölti be a parancsnoki tisztiséget. Elmondta: a helyi tűzoltók évtizedeken át jártak tűzoltó versenyekre és szerveztek tűzoltóbálokat. A rendezvényekre a helyi sportpályán került sor. Ma mindössze hat személy látja el a tüzeseteket.¹⁵¹ Munkájukat megkönnyíti az 1987-ben kapott tűzoltóautó, a faluban elhelyezett 20 tűzcsap és a kézdivásárhelyi tűzoltók segítsége. A régi, tömlős fecskendőt, múzeumi tárgyként, a szertár előtt állították ki. A régi idők jó hangulata már nem jellemzi a tűzoltók rendezvényeit – mondják a helyiek. Ez a tény a csapat

¹⁴⁹ SÁL, Fond. 9, pach. II, nr. act 36., anul 1891–1914; cota II/143, anul 1899.

¹⁵⁰ SÁL, Fond. 9, pach. II, nr. act 35., anul 1890–1914; cota II/206, anul 1898.

¹⁵¹ SÁL, Fond. 9, cota II/142, anul 1899.

A gelencei önkéntes tűzoltók négy generációja. A szerző által készített felvétel

összetartásban is érezeti hatását, hisz ma az önkéntesek kötelező módon teljesítik a törvényben előírtakat.¹⁵²

HARALYBAN 1896-ban létrehozták a köteles tűzoltó szolgálatot 76 taggal, amelynek vezetését Szőke Lajos községi bíróra bízták. 1898-ban Finta Imre bíró nevét tüntették fel tűzrendszabály-felelősként. Ebben az évben egy tömlős, négykerekű fecskendővel, egy kézfecskendővel, három vaskampóval rendelkeztek, amit a község házában berendezett külön kamrában tartottak.¹⁵³

CSERNÁTON községben Alsócsernáton lakói 1891 szeptemberében fogadták el a tűzoltó szabályrendeletet.¹⁵⁴ Felsőcsernáton különálló településnek 1896-ban már 167 tagú önálló köteles tűzoltó-egyesülete volt Baricz Móricz tűzoltóparancsnokkal az élen. 1897-ben egy nagy és két kisebb kézfecskendőjük volt. A szertár még kilenc vaskampót is tartalmazott.¹⁵⁵ Korabeli adatokból tudjuk, hogy Felsőcsernátonban tűzoltózenekar

¹⁵² Hegyeli Istvánnal a szerző által készített interjú. Gelence, 2011. március 3.

¹⁵³ SÁL, Fond. 9, cota II/106, anul 1899.

¹⁵⁴ SÁL, Fond. 9, pach. I, nr. act 19., anul 1889–1914.

¹⁵⁵ SÁL, Fond. 9, cota II/170, anul 1899.

Csernátóni tűzoltók (1970-es évek). Fénykép Somodi Béla gyűjteményéből

is működött, melynek karmestere György Albert községi tanító volt. 1898-ban, az 1848-as szabadságharc és forradalom 50. évfordulóján a Végh Antal '48-as hős sírjánál tartott megemlékezésen léptek fel.

KÉZDIALBIS különálló községként 1891. február 13-án fogadta el tűzoltósági szabályrendeletét, a vármegye pedig 1891 júniusában hagyta azt jóvá.¹⁵⁶ IKAFAALVA tűzoltósága az 1891-ben rögzített tűzoltó szabályrendelettel jött létre. Ebben és az 1894-ben elfogadott községi szabályrendeletben a községi elöljáróságot tették a tűzrendészeti szabályok betartásának felelősévé. A település gondoskodott az oltó eszközök karbantartásáról, veszélyben pedig ő tette meg a szükséges intézkedéseket. 1896-ban 42 önkéntes tűzoltó védte a falu anyagi javait. Parancsnokuk Jancsó József volt. Eszközeik: egy nagy és két kisebb fecskendő valamint négy vaskampó.¹⁵⁷ Az alsócsernátóni testület az 1930-as évek végén alakult újra. 1954-ben Füzi Sándor parancsnok állt a 22 fős csapat élén. Felszerelésük 1982-ben egy motorfecskendővel gyarapodott. Felsőcsernátón területén az önkéntes csapat 1947-ben alakult újra, Balázs Sándor parancsnok vezetésével és tizenhárom taggal. Az 1960-as évek végén kaptak egy kétkerekű, lövontatású

¹⁵⁶ SÁL, Fond. 9, nr. dosar. 34., anul 1891–1914.

¹⁵⁷ SÁL, Fond. 9, pach. I, nr. act 21., anul 1890–1914; cota II/140, anul 1899.

Kézialbisi tűzoltókocsi. Bodó Imre által készített felvétel

fecskendőt, majd az 1970-es évek végén egy négykerekű, ló vontatta szerelvényt. Egyenruhájukat saját erőből 1958-ban készítették el. A csapat éveken keresztül sikeresen szerepelt a megyében szervezett versenyeken. Csernáton község egész területén a tűzriadót még az 1970-es években is harangfélreveléssel és kürttel jelezték. Albisban a tűzoltók 1948–1950 között szerveződtek csoportba tizenegy személy részvételével, Mihály Imre parancsnok irányításával.¹⁵⁸ A község régi kocsifecskendőiből a Haszmann Pál Múzeum szerszámgép-parkjában található néhány épségben maradt példány.

FELSŐ- ÉS ALSÓ-TORJA község 1891-ben fogadta el külön-külön tűzoltási szabályrendeletét, 1896-ban pedig létrehozták köteles tűzoltóságukat, melynek 110 tagja volt. A felső-torjai testület élén Sólyom Gyula parancsnok állt. Felszerelésük ekkor egy nagy és négy kézfecskendőből, négy vaskampóból és egy vízholdó szekérből állt.¹⁵⁹ A később Felső-Torjához

¹⁵⁸ Somodi Bélával, Balázs Sándorral, Kicsid Andrással Ágoston József által készített interjú. Csernáton, 2011. július 2–3.

¹⁵⁹ SÁL, Fond. 9, cota II/18, anul 1898.

Ika falva Trogmeyer típusú fecskendője. A szerző által készített felvétel

csatlakozó KARATNA, az egykori Felső-Fehér vármegyei település 1891. szeptember 27-én tartott képviselő-testületi ülésén, a törvényes előírásoknak megfelelően, elfogadta tűzoltó szabályrendeletét. 1897-ben 77 taggal működött köteles tűzoltó testületük. Főparancsnokuk Bodó József volt. Egy nagy Walser-féle és két kézfecskendővel, két vaskampóval és egy víz-hordó kocsival felszerelve szálltak szembe a lángokkal. VOLÁL képviselői 1891. szeptember 29-én fogadták el a hasonló szövegezésű szabályrendeletet. A falu Karatnától való különválása után megalakította saját köteles tűzoltóságát. Ez 75 tagot számlált, élén Vén Károly parancsnok állt. Felszerelésük a különválás után két kisebb fecskendő és egy vaskampó maradt. Egy nagyobb fecskendő beszerzéséért 1896-ban tették meg az első lépéseket. TORJA község képviselő-testülete végül 1906. szeptember 22-én közös tűzoltási szabályrendeletet fogadott el, amely egységesítette a községek tűzoltási rendszereit.¹⁶⁰ „*Torján mindig működött az önkéntes tűzoltó mozgalom*” – mondja Luka Medárd jelenlegi parancsnok. Ezt erősíti meg Szekrény

¹⁶⁰ SÁL, Fond. 9, pach. II, nr. act 42., anul 1891–1914; pach. II, nr. act 29., anul 1902–1914; cota II/175, anul 1898; cota II/176, anul 1899.

Torjai önkéntes tűzoltók. Fénykép a Torjai Önkéntes Tűzoltó-testület szertárából

Antal is, aki több mint 30 évig szolgált az önkéntesek körében. Büszkén sorolják fel az 1970-es, 1980-as évek emlékeit, amikor Forthyogófürdön szervezték meg évente a térségi versenyeket. Mint mondják, a felső háromszéki falvak önkéntesei ilyenkor mérhették össze képességeiket, és ugyanakkor családjaik, barátaik is kivonultak szórakozni a versennyel párhuzamosan szervezett majálisra. A torjai önkéntes alakulat tagjai az elmúlt évtizedekben az állami gazdaság dolgozóiból, gyári munkásokból és volt tűzoltókatonákból kerültek ki, összesen 24-en. Tusa András egykori parancsnok állt az élükön, aki katonai szigorral irányította tevékenységüket.¹⁶¹ A kitartó munka eredményeként nyertek 1970-ben megyei, 1983-ban és 1985-ben térségi versenyt. Felszerelésük legfontosabb tartozéka két Felvidéken gyártott kocsifecskendő volt, melyet még a 80-as években is használtak. Jelenleg ezek a községháza előtt állnak. Ma a kézdívasárhelyi hivatásos tűzoltókkal vállvetve birkóznak meg a tüzesetekkel. A község vízvezeték-hálózatára

¹⁶¹ Luka Medárdal és Szekrény Antallal a szerző által készített interjú. Torja, 2011. február 9.

Törja község Újvidéken gyártott fecskendője. A szerző által készített felvétel

csatolt tűzcsapok nagymértékben megkönnyítik munkájukat, de kisméretű motorfecskendővel is meg tudják oldani az oltást.

FUTÁSEALVÁNAK 1896-ban működött már köteles tűzoltóegylete 60 taggal és jóváhagyott szabályrendelettel. Parancsnokuk Sandi Mihály volt. A falu egy nagy és hat kézfecskendővel rendelkezett. Ezeket négy vaskampó egészítette ki.¹⁶²

¹⁶² SÁL, Fond. 9, cota II/19, anul 1898

BARÓT község 1892. május 3-án terjesztette be a vármegyéhez tűzrendészeti szabályrendeletét. A dokumentum ellen azonban már a nyár folyamán kifogás merült fel Bodosi András és néhány baróti lakos részéről, akik elleneztek a 40–50 év közöttiek kötelezettségét a tűzoltóságba való belépésre. E kifogásokat a nagyajtai szolgabíró 1892. augusztus 28-án terjesztette be az alispánhoz. Az ügy a belügyminisztériumig felgyűrűzött, amely szeptemberben küldte el felvilágosító válaszát. Ebben kérte a vármegyét, hogy módosítsák a szabályrendeletet az 1888. évi tűzrendészeti kormányrendelet értelmében,¹⁶³ mely szerint a tűzoltói szolgálatra köteles személyek 20–40 év közöttiek. Azt is megjegyezte a miniszteri tanácsos, hogy az 1886. évi XXII. törvénycikk azon előírását nem helyezték hatályon kívül, amely szerint minden közmunkára köteles egyénnek tűzvészben az oltásnál kell segítenie. Ugyanakkor igaz, hogy köteles tűzoltók csak 20–40 év közöttiek lehetnek, de az 1890. évi I. törvénycikk értelmében a 20 évesnél fiatalabbak és a 40 évesnél idősebbek „*közmunka kötelesek, a tűzoltási terv végrehajtására hivatott tűzoltóság támogatására az előjáróság által kirendelhetők és ennek rendeletére a tűz elfojtásában segédkezet nyújtani tartoznak.*”¹⁶⁴ A köteles tűzoltóság 1896-ban 213, 1897-ben 145 tagú. Felszerelésük: egy vízszivattyú, három kocsifecskendő, 35 csákány, tizenkét vashorog, három fejze és négy vasvilla.¹⁶⁵

MIKLÓSVÁR 1897-ben rendelkezett köteles tűzoltósággal, 38 tagja volt, felszerelése két nagy fecskendő, egy kézfecskendő és két vaskampó.¹⁶⁶ A szintén erdővidéki КӨРЕС 1894-ben létrehozta önkéntes tűzoltó-egyesületét, melynek rendeltetéseként a faluban és nagyobb tűzvész esetén a szomszédos települések tüzeseteinél való segítségnyújtást fogalmazták meg. Mint minden esetben, ezen egyesület keretében is a működő tagok mászó, szivattyús és rendfenntartókra oszlottak. Ők rendszeres elméleti és gyakor-

¹⁶³ A kormányrendelet alapján fogadta el a megye az 1889/56119. számú törvényhatósági szabályrendeletét

¹⁶⁴ SÁL, Fond. 9, cota II/162, anul 1892.

¹⁶⁵ SÁL, Fond. 9, cota II/158, anul 1899.

¹⁶⁶ SÁL, Fond. 9, cota II/87, anul 1898.

A $\frac{11}{81}$ 1895

Közelem

Önkéntes szövetkezetek alapító szabályai

I. Rész

1 §

Az egyesület neve: Közelem önkéntes szövetkezet

2 §

Az egyesület célja a munkások szociális, közelem köréig terjedő
szociális feladatainak megvalósítása és legfőbb célja
a munkások közelemében is

3 §

Az egyesület céljainak elérése végett, a munkások szociális
feladatainak megvalósítása érdekében
a) egyesületi tagokból

b) munkások között és a munkások között is

4 §

Az egyesület szervezeti felépítése

- az egyesületi tagokból
- közelem köréig terjedő szociális feladatainak megvalósítása érdekében
- az egyesületi tagokból

Közelem Önkéntes Tüztörőegylet alapszabályai (1894), fénykép a Sepsiszentgyörgyi Állami Levéltárból

lati képzésen vettek részt. Tűzmegeelőző intézkedésként éjjeliőrséget állítottak. Ruházatuk: vászonzubbony, csizmába húzott bő, vászonnadrág és fekete bőrsapka. A parancsnokság alatt a következő rangfokozatok léteztek: szakaszvezető és csővezető. Eltérően más önkéntes tűzoltóegyletektől, az egyesület vezetője a parancsnok és nem az egyesületi elnök volt. Ő vezette a közgyűlést és a parancsnoksági gyűlést. Az egyesület vezetője ifj. Benedek András főparancsnok, segédtisztje Sebestyén Gedeon. 1897-ben 42 tagot számlált a testület. Egy tűzfecskendővel és hat vaskampóval rendelkeztek. 1898-tól Veres Áron lett a parancsnok, aki 30 tagot vezetett. Szertáruk is bővült ettől az évtől: két nagyobb szivattyúval, két kézifecskendővel és tizenkét vaskampóval rendelkeztek.¹⁶⁷ Bodos faluban 1897-ben a köteles tűzoltóság 48 taggal működött. Felszerelésük egy tűzfecskendő és két vaskampó volt. Főparancsnokuk Józsa Albert.¹⁶⁸ Barót és a hozzá tartozó önkéntes tűzoltók 20. századi tevékenységéről nem rendelkezünk adatokkal.

NAGYBACON erdővidéki település a tűzoltásra vonatkozó szabályrendeletet köteles tűzoltóság működtetésével gyakorolta. Parancsnoka Nagy Ferenc községi bíró volt. A testület 1898-ban már működött 133 taggal. Felszerelésük: egy nagy vízfecskendő, egy kézifecskendő, nyolc vashorog.¹⁶⁹ **SZÁRAZAJTA** 1897-ben 225 tagú köteles tűzoltósággal rendelkezett. Felszerelésük ekkor egy régi szerkezetű tűzfecskendő, két kézifecskendő és hét vaskampó. Első parancsnokuk Józsa Károly volt.¹⁷⁰ Önkéntes tűzoltóság létrehozásáról a tagok az 1913. április 6-án tartott egyleti közgyűlésen döntöttek. Közgyűlési elnökként ekkor Boér Gyula neve jelenik meg, a testület jegyzője pedig Incze Viktor volt. A nagybacioni önkéntesek 1931-ben részt vettek a megyei tűzoltószövetség Sepsikőröspatakon szervezett találkozóján. A háború után első parancsnokuk Gál Sándor volt. Ebben az időben egy nagy teljesítményű *Honvéd* típusú motorfecskendővel dolgoztak. A következő évek parancsnokai: Nagy Efraim, Vinczi Ferenc, Balló István, Bocskor János (1977-ig). Mihály Árpád 1977-től 2008-ig vezette az önkénteseket. A csapat az 1960-as évektől rendszeresen részt vett a helyi, körzeti és megyei versenyeken. A 80-as években saját színjátárszó csoportjuk

¹⁶⁷ SÁL, Fond. 9, pach. II, nr. act 50., anul 1895–1907; cota II/86, anul 1898.

¹⁶⁸ SÁL, Fond. 9, cota II/145, anul 1899.

¹⁶⁹ SÁL, Fond. 9, cota II/170, anul 1896; cota II/128, anul 1899.

¹⁷⁰ SÁL, Fond. 9, cota II/144, anul 1899; pach. II, nr. act 53., anul 1906–1913.

A nagybaconi tűzoltótestület. Fénykép Mihály Árpád gyűjteményéből

volt. 1990-ig Kisbacon, Magyarhermány, Szárazajta külön tűzoltótestülettel rendelkezett, utána csak a községközpont csapata maradt aktív.¹⁷¹

Megyénk északnyugati települése, **VARGYAS** számos tűzesettel írta be nevét a történelembe. Imreh István történész gyűjtésében egy 1792-es gyűjtogatásról számol be, amelyet a III. fejezetben említettünk. A falubeliek az elmúlt századok során nagyon vigyáztak a tűzesetekre. Szóbeli közlésekből tudjuk, hogy a 20. század elején megszervezték a köteles tűzoltóságot. Ez működött a két világháború közötti években, és ma is tevékeny. A helyi testület múltját érdeklődésünkre Ilkei Ferenc polgármester és Szöcs Dénes alpolgármester elevenítette fel. Előbbi 1973-ban került a testületbe, melynek parancsnoka is volt hét éven át. Büszkén emlékeznek az 1970-es, 1980-as években tartott nagybaconi, hidvégi, bölöni térségi versenyekre, ahol ugyan nem mindig értek el dobogós helyezést, de a csapat együtt lehetett. 1973-ban a Bukarestben tartott országos versenyen elért 15. hely viszont nem elhanyagolható eredmény. Tűzesetekkor a helyi-

¹⁷¹ Mihály Árpáddal a szerző által készített interjú. Nagybacon, 2011. június 3.

DIPLOMĂ

MINISTERUL DE INTERNE
COMANDAMENTUL POMPIERILOR
GRUPUL DE POMPIERI AL Județului COVASNA

se acordă formației civile de pompieri
a LOCALITĂȚII
pentru rezultatele obținute

LA CONCURSURILE PROFESIONALE ÎNTRU F.C.P.
DE LA LOCALITĂȚI - FAZA SECTOR CALIFICĂNDU-
SE DE LOCUL III-

Data 16-07-1978

COMANDANT,

Radu Ilie
RADA ILIE

Vargyasi önkéntesek oklevele az 1978-as térségi versenyről.
Fénykép a Vargyasi Önkéntes Tűzoltótestület szertárából

A bardoci önkéntes tűzoltó-alakulat által szerzett kupák. A szerző által készített felvétel

eket a bardoci és a baróti tűzoltók segítették. A veszélyt kürttel adták tudtára a népnek. „*A tűzoltók újra megszomjaztak*” – mondogatták ilyenkor az öregasszonyok. Ma a csapatnak hét új tagja van, köztük a legfiatalabb 23 éves. Eszközeik gépesítettek, és szükség esetén a falu vízvezeték-hálózatát is igénybe veszik.¹⁷²

BARDOC községben az önkéntes tűzoltó-alakulat az első világháború után jött létre. Adatokkal 1945-től rendelkezünk, ekkor Dénes Béla volt

¹⁷² Ilkei Ferencsel és Szócs Dénessel a szerző által készített interjú. Vargyas, 2011. április 4.

Nagyajta község önkéntes tűzoltói (2007). Fénykép Barabás Mihály gyűjteményéből

parancsnokuk. Őt követte Kесе József, majd Papp Gyula 1985-től. Ezekben az években a csapat 25 tagú volt. Mindvégig saját erőből tartották fenn magukat. Így épült fel 1986-ban szertárunk is. Felszerelésük egy négykerékű, Tarnóczy-féle kocsifecskendő, egy motorfecskendő, illetve 1982-től egy Roman típusú tűzoltóautó, amit ma is használnak. 1989-ig minden karácsony előtt az önkéntesek ellenőrizték a falu háztartásait. A községhez tartozó Erdőfüle, Olasztelek, Székelyszáldobos tizenkét fős testületet tartott fenn. Közülük csak Olasztelek rendelkezett egy motorfecskendővel. Jelenleg a községben elhelyezett tűzcsapok megkönnyítik a beavatkozásokat.¹⁷³

NAGYAJTA nagyközség tűzoltói 1889-ben alapították meg az önkéntes egyesületet, 1892-ben fogadták el annak szabályzatát. Erre 1893. szeptember 17-én bólintott rá Budapest. Az 1897-es feljegyzések szerint Zathureczky Kálmán főparancsnok vezetése alatt 32 taggal működtek.¹⁷⁴ A KÖZÉPAJTAI Önkéntes Tűzoltóegylet 1895 májusában dolgozta ki alapszabályzatát.

¹⁷³ Papp Gyulával a szerző által készített interjú. Bardoc, 2011. június 3.

¹⁷⁴ Székely Nemzet, 1889. március 5.; SÁL, Fond. 9, cota II/136, anul 1898; cota II/158, anul 1893

A főparancsnok tisztségét ekkor Veress Áron, a segédtszűztét pedig Gyerkes Mihály töltötte be. Tagságuk 1898-ban 30 személy, felszerelésük pedig két nagy és két kicsi kézifecskendő, valamint tizenkét vaskampó.¹⁷⁵

A világháború után a nagyközség tűzoltótestülete az 1930-es évektől aktív. Az önkéntesek több évtizeden át rendszeresen jártak megyei felkészítőkre és térségi versenyekre: Bölönbe, Középjátrára, Hidvégre, Vargyasra, Bibarcfalvára. Havonta legalább egy, gyűléssel egybekötött gyakorlatot tartottak. Szórakozásképpen pedig bálákat szerveztek: „*versenykor főleg nagy dáridó volt*” – emlékezik a 72. életévét taposó Brasai Sándor. 1978-ban 27 aktív tagjuk volt. Felszerelés tekintetében sem álltak rosszul, hisz Nagyajtának és Középjátrának is külön kocsifecskendője volt. A nagyajtai fecskendő alkatrészeit a Kriza János-szoborba olvastották, a középjátrai pedig ma is létezik.¹⁷⁶ A monarchiabeli felszereléseket 1978-ban felváltották a gépesített eszközökkel. Ekkor került a községközpontba a nagy tűzoltóautó, amit ma is gyakran használnak. Az önkéntesek csapata 2007-ben új tagokkal bővült, így ma is bevetésre készen állnak. Szükség is van rájuk, hisz a környék falvaiban és erdőiben gyakran akad menteni való.

BÖLÖN község élen járt az önkéntes tűzoltóság tekintetében, hisz már 1889-ben létrehozta tűzoltó-egyesületét. Parancsnoknak Nagy Tamást, elnöknek pedig Bartha Jánost választották. A szertáruk két nagy kocsifecskendőt, hét kézifecskendőt, négy vaskampót, négy tüzlétrát és tizenhat csákányt tartalmazott. 1898-ban a tagok száma: 32.¹⁷⁷ Az egyesület célját a következőképpen fogalmazták meg: „*általában minden tűzvész alkalmával gyorsan a vész helyére sietni és ott a parancsnok vezénylete alatt a veszedelemben forgó emberéletet, vésznek kitett ingó és ingatlan vagyont megmenteni.*” Jövedelmét a községi hatóságok, egyes polgárok és tagok adományai, vagyonát pedig ezen adományokból megszerzett szerek és felszerelések képezték. A tűzoltóegylet alapító, pártoló és működő tagok alkották. A működő tagok számára a 18 évet szabták meg az alsó korhatárként. Felvételüket az igazgatóválasztmány irányította, minden tag belépéskor vállalta, hogy legalább három évig a testület tagja marad. A működő tagok oktatását a főparancsnok és az al- és szakaszparancsnokok végezték. A szol-

¹⁷⁵ SÁL, Fond. 9, pach. II, nr. act 48., anul 1895–1905; cota II/162, anul 1899.

¹⁷⁶ Brasai Sándorral és Barabás Mihállyal a szerző által készített interjú. Nagyajta, 2011. április 1.

¹⁷⁷ SÁL, Fond. 9, cota II/161, anul 1899.

Bőlnön község önkéntes tűzoltó-testülete (1980-as évek). Fénykép Molnár Adalbert gyűjteményéből

gálatvezető feladata az őrség beosztása, az őrség és a gyakorlatok elmulasztóinak feljegyzése meg egyéb műszaki feladatok elvégzése volt. A szakaszvezetők felügyelték a működő tagokat és a közvetlen vezényletük alatt álló mászó- és szivattyús csapat működését. Ők vigyáztak a csendre és rendre a tűzoltás helyszínén.

Az orvos mint szakértő szerepelt a tagok felvételénél, jelen volt a tűzesetknél, hogy a sebesülteken segítsen. A gyakorlatokon is részt vehetett, habár nem volt számára kötelező.

Az egyesület szolgálit a választmány alkalmazta, feladatuk a tűzoltó felszerelések tisztán és rendben tartása volt. A bőlnői önkéntes tűzoltók többféle egyenruhát viseltek. *„A tagok egyenruhája télen szürke posztózubzony és nadrág, nyáron kék vászonzubzony és nadrág; a zubzony mellén Ö. T. (Önkéntes Tűzoltó) betűkkel feltűzött jelvény szederjes posztóból veres Ö. T. betűkkel.”* A mászók testületi jelvényrel ellátott, fényezett fekete bőrsisakot, mentőszeggel ellátott, széles rendőrövet viseltek zár kapoccsal, mentőkötlet és sípot hordtak maguknál bevetéskor. A szivattyúsok felszerelése: sisak vagy sapka, keskeny bőröv. *Rangjelük a Magyar Országos Tűzoltószövetség*

VIII. rendes közgyűlésén elfogadott rangjelzés volt. Az önkéntes testület a tűzész helyén és az oltásnál a közigazgatási hatóságnak engedelmeskedett, ám technikai működés szempontjából független volt.¹⁷⁸

Bölonben ma is él az önkéntes tűzoltómozgalom. A jegyzőkönyvek szerint 1982-től követhetjük nyomon tevékenységüket, de tudjuk, hogy a két világháború közötti időszakban is tevékenykedtek, többek között ott találjuk őket a megyei tűzoltósövetség 1931-es közgyűlésén. Az 50-es évektől kezdve jártak a térségben szervezett versenyekre. A régi felszerelések közül ma is őriznek egy tömlős fecskendő, melyet az 1990 után szervezett versenyeken is használtak. A tagok száma a 70-es, 80-as években 14 és 25 között mozgott. A parancsnokok közül néhány: Ferencz Géza, Simon András, Bedő Ferenc.

Pár éve az önkéntességi kedv csökkent, ami rövid időre a testület tevékenységének szüneteltetését eredményezte.¹⁷⁹ A csapat ma azonban újból aktív. A közelmúltban több alkalommal volt szükség segítségükre helyben és Nagyajtán. Tűz és árvíz esetén a környék településeinek – Nagyajta, Árapatak – is segítségére sietnek.

HIDVÉG község 1894-ben létrehozta önkéntes tűzoltóságát. Első parancsnoka Király Sándor volt. Az egyesület céljaként a következőket szögezték le: *„rendszeres tűzoltás, Hidvég község területén, nagyobb tűzvész esetében a község legközelebbi vidékein is segélyt nyújthat Háromszékvármegye alispánjának vagy a járás főszolgabírójának felszólítása s azon biztosítása mellett, hogy a tűzoltó eszközöknek a helyszínre felállításából s rongálásából netalán felmerülő és más előforduló költségeknek 15 nap alatti megtérítését eszközölni fogja.”* A szabályzat előírta a tagok rendszeres oktatását, éjjeliőrség állítását, tűz esetén pedig oltást, élet- és vagyonmentést. Az egyesületet a tagdíjakból, községi segélyből, gyűjtésből, más egyesületek adományaiból, *időtöltések* jövedelméből, tüzeseteknél felmerülő jutalmazásokból és kamatokból tartották fenn. Az aktív, vagy működő tagok mászó, szivattyús és rendfenntartókra oszlottak. Az alsó korhatárként a 18 évet szabták meg. Az éjjeliőröket az egyesület parancsnoksága alkalmazta. Bérezésüket a közgyűlés határozta meg. A működő tagokat katonai fegyelemre kötelezték. Minden vétséget, igazolatlan hiányzást, botránys magaviseletet, a parancsnok

¹⁷⁸ SÁL, Fond. 9, pach. II, nr. act 31., anul 1889–1905.

¹⁷⁹ Molnár Adalberttel és Csirikás Józseffel a szerző által készített interjú. Bölon, 2011. április 1.

Hidvég 1892-ben gyártott Seltenhofer típusú fecskendője. Fénykép Sala Pavel gyűjteményéből

sággal szembeni tiszteletlenséget megintéssel, megfoddéssel és az egyletből való kizárással büntettek. Az egylet működő tagjai egyenruhaként vászon- vagy posztózubbonyt, csizmába húzott bő vászon- vagy posztónadrágot és fekete börsapkát viseltek. A ruházat beszerzési költségeit ki-ki saját maga állta. A tűzoltáshoz szükséges *szerelevényeket* az egylet biztosította, azokat a tagoknak kilépésükkor vissza kellett szolgáltatniuk. Az egylet ügyeit egy főparancsnok, egy alparancsnok, egy mászó osztályparancsnok, egy rendfenntartó osztályparancsnok, egy segédtsízt, egy szertárnok, egy pénztárnok és hat választmányi tag intézte.

1897-ben felszerelésük egy régi nagy fecskendő, két kézfecskendő és tűz vashorog.¹⁸⁰ A két világháború közötti működésüket igazolja az a tény, hogy 1930-ban a hidvégiek is részt vettek a *Háromszék Megyei Tűzoltószövetség* megalakításában. A háború után, 1962-től a község csapata a megyében szervezett valamennyi versenyen jelen volt, és minden alkalommal

¹⁸⁰ SÁL, Fond. 9, pach. II, nr. act 33., anul 1891–1910; cota II/111, anul 1899.

Hidvégi önkéntes tűzoltók (1983). Fénykép Sala Pavel gyűjteményéből

jó helyezést ért el: 1971-ben Baróton II. hely, 1973-ban Sepsiszentgyörgyön II. hely, 1998-ban Uzonban I. hely. Ezekben az években általában 27 tagú volt a testület. A régi tűzoltóparancsnokok közül Támpa János, Tipei Nicolae, illetve Sala Pavel jelenlegi parancsnok neve említésre méltó.¹⁸¹

¹⁸¹ Sala Pavellal a szerző által készített interjú. Hidvég, 2011. június 3.

KOVÁSZNÁN 1886-ban kezdeményezte a helyi elöljáróság az önkéntes tűzoltó-egyesület megalakítását.¹⁸² Az egyesületi tevékenység terén ekkor már nagy múlttal rendelkező község ezekben az években kezdte el a település központjának alapvető infrastrukturális fejlesztéseit. Ehhez pedig szükségszerűen hozzátartozott a tűzvédelem korszerű megszervezése is. Többszöri kiigazítás után a belügyminisztérium 1888. április 1-jén adta beleegyezését a tűzoltóegylet alapszabályzatához. Az egyesület első parancsnoka az 1887-es alakuláskor Csia György volt, 1896-ban pedig Bogdán Zoltán, aki 62 tagot irányított. Felszerelésük ebben az évben három négykerékű nagyfecskendő és tizennégy vaskampó. Az egyesület *„célja rendszeres tűzoltás Kovászna község területén, esetleg vidékén”*. *„Napi díjt vagy jutalmat a tagok nem követelhetnek”* – jegyezték meg mindjárt az alapszabályzat elején. Érdekes módon az 1897-es vármegyei vizsgálati jegyzőkönyv tanúsága szerint a község létrehozta köteles tűzoltóságát is, 920 taggal. Erre valószínűleg azért volt szükség, mert eleinte az önkéntesek még szervezetlenek és felkészületlenek voltak.¹⁸³ 1898-ban parancsnokváltás történt, Lázár Benedek vette át az egyesület vezetését. A tagok száma ebben az évben 56.¹⁸⁴ 1896-ban hozták létre a tűzoltók tizenöt tagú zenekarát, amely az évek során szép eredményeket ért el. A kovásznai testület 1956-ban 41, 1962-ben 34 taggal működött. Parancsnokuk az 1950-es évektől Olosz Ferenc volt. A tűzoltási rendszernek megfelelően ekkor a település utcáit az önkéntes tűzoltók ellenőrizték. A testület 1962. március 25-én keltezett jegyzőkönyve szerint már rendelkezett egy tartálykocsival, mely folyamatos karbantartást igényelt. A régi, ún. *mozdonyfecskendőről* egy 1956-os feljegyzésben tesznek említést. A 60-as években a településen még két tűzoltó alakulat működött a tsz keretében, Gábor Áron és Miorița néven. Az állandó tűzoltószolgálatot azonban az önkéntesek látták el. Később a lemezgyár is létrehozta saját tűzoltó-alakulatát. 1978-ban Olosz Ferencet Jánó Mihály kö-

¹⁸² *Székely Nemzet*, 1886. március 4.

¹⁸³ A kovásznai tűzoltókra panaszkodott a település lakossága 1902-ben, amikor egy tűzesetnél csak bámészkodók jelentek meg, a fecskendő pedig a szertárban maradt, mivel használhatatlan állapotban volt. *Székely Nemzet*, 1902. április 18.

¹⁸⁴ SÁL, Fond. 9, cota II/173, anul 1888; cota II/101, anul 1899; MOL, K 150, 1891, VII kútfő, 8. tétel, sz. 22074.

A Kovásznai Önkéntes Tűzoltótestület (1980-as évek). Fénykép Jánó Árpád gyűjteményéből

vette a parancsnoki tisztségben. Mindkettejük alatt számos körzeti és térségi versenyen vett részt a kovásznai alakulat. Felszerelésük folyamatosan bővült. A testület 1992-ben felbomlott. Jelenleg három, különböző úrtartalmú tűzoltókocsi áll a város rendelkezésére, a tagok száma pedig a törvény által előírt nyolcra csökkent.¹⁸⁵

CSOMAKÖRÖS lakosai 1890-ben társultak a település tűzvédelmének megszervezésére. 1891. szeptember 6-án tartott önkéntes tűzoltó-egyesületi gyűlésükön 35 alapító tag jelent meg, aki megvitatta az alapszabályzat összes pontját, és azt felterjesztésre javasolta. Az egyesület elnöke Cseh Lajos főparancsnok, jegyzője Magyar István segédtiszt volt. Az alapszabályok az orbaiszéki főszolgabíró közvetítésével szeptember 9-én jutottak el a megye alispánjához. A megyei képviselőbizottság azon megjegyzéssel hagyta jóvá azokat, hogy amennyiben olyan eszközök is az egylet rendelkezésére állnak, amelyek községi tulajdont képeznek, foglalják bele az azok fölötti községi felügyeletet. Így az ügy 1892 elején került a belügyminisztériumba, ahol meg is adták a jóváhagyást. 1898-ban az egyesület parancsnoka

¹⁸⁵ Thiesz Jánossal és Ráduly Faragó Gyulával a szerző által készített interjú. Kovászna, 2011. március 18.

Barátosi önkéntes tűzoltók (1980-as évek). Fénykép Rácz Katalin gyűjteményéből

Dancs Lajos helyi tanító volt. Ekkor 53 tagot tartottak nyilván. Egy tömlővel ellátott, négykerékű tűzfecskendővel és négy kampóval vettek részt a tűzoltásokban.¹⁸⁶

BARÁTOSON 1896-tól létezett a köteles tűzoltó-alakulat. Eleinte a községbíró vezette, majd 1898-tól a községbíró mellett Morik Ignác jelenik meg mint tűzoltóparancsnok. Az alakulat egy négykerékű tömlős fecskendővel, egy kézfecskendővel és három vaskampóval rendelkezett. Mindezt megfelelően kialakított épületben, szertárban tartották.¹⁸⁷ Orbaiteleken is köteles tűzoltóság látta el az általános tűzrendészeti feladatokat. 1897-ben 38 tagjuk volt. Felszerelésük egy vízfecskendő és három vaskampó.¹⁸⁸ A helyiek emlékezetében a második világháború utáni évek történései élnek. Ebben az időben hosszú évekig Beder Bálint volt a parancsnok. Vezetésével 24 tag vett részt az önkéntes munkában. Őt követte Mircse Ferenc, Stefán Sándor, majd Szász Ferenc, ez utóbbi 2008-ig irányította a testületet. A község alpolgármestere, Hatházi Lajos az orbaiteleki alakulat pa-

¹⁸⁶ SÁL, Fond. 9, cota II/23, anul 1898; cota II/137, anul 1899.

¹⁸⁷ SÁL, Fond. 9, cota II/120, anul 1899.

¹⁸⁸ SÁL, Fond. 9, cota II/126, anul 1899.

rancsnoka 1984-től. Ő irányítja a 21 tagú községi csapatot, és vezetésével már számos tűzoltóversenyen vettek részt az elmúlt években. 2003-ban a pákói futballpályán tartottak községi versenyt, ahol a pákói, orbaiteleki és barátosi tűzoltók mérték össze ügyességüket.¹⁸⁹ Hatházi elmondása szerint az elmúlt évtizedekben számos tűzoltóbált, színdarabot rendeztek, melynek jövedelméből elkészíthették a tagok egyenruháját és karbantarthatták a szertárat. Mai felszerelésük egy vízagyús tűzoltóautó, amit 1995-ben kaptak Botfalutól. A tűzoltást segíti a község Sepsiszentgyörgy felőli bejáratánál 2000-ben elhelyezett 35 000 literes víztartálya. Minderre szükség is volt főleg 2008. augusztus 18-án, amikor a községben három nagy, villámcsapás okozta tüzesethez hívták ki őket.

ZÁGON: civil önkéntesség terén Háromszék egyik legnagyobb múlttal rendelkező községe. Tűzoltó-egyesületét 76 taggal 1877-ben a helyi *Polgári Egylet* ösztönzésére alapították.¹⁹⁰ Célját 1880-ban így fogalmazták meg: „Zágon községben mindég, vidéken pedig kivételesen a lehetőségig, nagyobb mérvű tüzeseteknél az önkéntes és díjazás nélküli tűzoltás, élet és vagyonmentés.” A tűzoltók első parancsnoka Lázár Benedek volt, 1896-tól a testület Nagy Imre tanító vezetése alatt működött 80 taggal. Eszközeik ekkor: két négykerekű kocsifecskendő, tíz kézfecskendő és öt vaskampó.¹⁹¹ Az egyesület az 1920-as, 30-as években is tevékenykedett. Ott találjuk őket a megyei tűzoltószövetségben mint aktív tagokat. Vezetői ekkor: Székely István tanító és Varga József jegyző. 1954-től Mandel Lajos vette át a tűzoltók vezetését, aki évtizedekig volt parancsnok. Versenyekre már a háború előtti években is jártak, három-négy, ún. *futkosós szekérrel*. A zágoni tűzoltók működése mindvégig összefonódott a helyi fűvőszenekar életével. A tagok fele a zenekarban is aktív szerepet vállalt. A mezei ünnepségek a faluban és környékén mindig nagy eseménynek számítottak, olyannyira, hogy május 1-jét ma is megünneplik a *Farkasdombon*. 1972-től lépett be a tűzoltók közé Erős Tibor nyugalmazott parancsnok. Elmondása szerint ebben az időben a csapatnak több éven át nem volt vetélytársa a megyében. Régi felszereléseiket 1986-ban használták utoljára egy rétyi versenyen.¹⁹²

¹⁸⁹ *Háromszék*, 2003. június 30.

¹⁹⁰ *Nemere*, 1877. március 17.

¹⁹¹ *Nemere*, 1879. március 9., SÁL, Fond. 9, cota II/105, anul 1899.

¹⁹² Mandel Lajossal, Erős Tiborral és Coznean Nicolaéval a szerző által készített interjú. Zágon,

A zágoni tűzoltózenekar (1975). Fénykép a Zágoni Mikes Kelemen Művelődési Központ gyűjteményéből

PAPOLCON 1896-ban már létezett önkéntes és köteles tűzoltótestület. Az önkéntesek 1889-ben alakultak Imre Mózes községi jegyző vezetésével. 1898-ban 80, illetve 130 tag teljesített szolgálatot a két testületben. A köteles tűzoltók egy négykerekű tűzfecskendővel és két kézfecskendővel rendelkeztek. Felszerelésüket az önkéntesek tulajdonában levő eszközök egészítették ki.¹⁹³

ZABOLA 1888-tól rendelkezett a hatóságok által is elismert önkéntes tűzoltó-egyesülettel, melynek rendeltetéseként a faluban és környező településeken való tűzoltást jelölték meg. Főparancsnoka több évtizeden keresztül gróf Mikes Ármin volt. 1896-ban a 32 egyesületi tag egy négykerekű szekérre szerelt és hat kézfecskendővel szállt szembe a lángokkal. Érdekessége a községi tűzoltási rendszabályzatnak, hogy az önkéntesek mellett 266 köteles tűzoltó is működött. 1913-ban Both György községi jegy-

2011. március 28.

¹⁹³ SÁL, Fond. 9, cota II/117, anul 1898; cota II/202, anul 1899.

Zabolai tűzoltó-testület a II. világháború utáni években. Fénykép Buchinger István gyűjteményéből

ző vezetésével újraalakult az önkéntes tűzoltóegylet.¹⁹⁴ A háborúk közötti években is működtek a helyi tűzoltók a gróf Mikes család támogatásával. A csapatról jelenlegi vezetőjük, Buchinger István tájékoztatott, aki 1976-tól tagja az önkéntes testületnek. A tűzoltók múltjáról elmondta, hogy az 1940-es években a kötelező szolgálat mellett műkedvelő csoportot alakítottak, és időnként színdarabokkal szórakoztatták a falubelieket. „*Valahogy akkor másképp nézték a tűzoltókat*” – mondja a régi fényképeket mutatva. A testületnek 18–25 tagja volt akkoriban. Gyakran vettek részt a Kovásznán vagy Gelencén szervezett versenyeken. Megyei versenyen 1971-ben első, térségi versenyen 1977-ben pedig második díjat is nyertek.¹⁹⁵ Veszély esetén a kovásznai és a kézdivásárhelyi lakosok segítségére tudtak sietni.

TAMÁSFALVA 1890-ben vette tervbe az önkéntes tűzoltó-alakulat létrehozását. Az 1890. január 18-án tartott képviselő-testületi gyűlésen a községi bíró, Varga Lajos felszólalásában felvázolta, hogy az ország számos településén alakulnak tűzoltó-egyesületek, nemcsak városokban, hanem községszinten is vármegyénkben. Ezért kezdeményezte saját tűzoltó-egyesület

¹⁹⁴ *Székely Nép*, 1914. január 27.

¹⁹⁵ Buchinger Istvánnal a szerző által készített interjú. Zabola, 2011. március 3.

Petőfalva Teudloff-Dittrich típusú fecskendője. A szerző által készített felvétel

megszervezését a faluban, és „mivel Tamásfalva községnek már a kor igényeinek megfelelő vízi fecskendője van, melyet közelebbről Budapesti Ganz és társaság gyárából hozatott”. A helyiek lelkesen beleegyeztek az egyletalakításba, és közfelkiáltással földbirtokos Bányai Kristófot választották meg főparancsnoknak, Béres Jánost alparancsnoknak, segédtisztnek és jegyzőnek Varga Lajost, osztályparancsnoknak Szőcs Lajost, Szőcs Dénest és ifjabb Tusa Józsefet. Összesen harmincegyen iratkoztak be működő tagnak. A tevékenységet a községbeliek rögtön az alakuló közgyűlésen meg akarták kezdeni. A március 16-i gyűlésen felolvasták és elfogadták az egyesület alapszabályait, megválasztották a választmányi tagokat három évnyi időtartamra. Az alapszabályokat 1891. február 23-i dátummal felterjesztették a vármegyéhez.¹⁹⁶ PETŐFALVA külön, 40 tagú köteles tűzoltó testülettel rendelkezett 1896-ban. Élére a falu bíróját nevezték ki. Felszerelésük egy négykerekű fecskendő és öt kézfecskendő volt.¹⁹⁷ Petőfalva az elmúlt évtizedekben külön csapattal és szertárral rendelkezett. Az egykor különálló PÁVA 1905.

¹⁹⁶ SÁL, Fond. 9, cota II/40, anul 1891.

¹⁹⁷ SÁL, Fond. 9, cota II/104, anul 1899.

november 9-én fogadta el önkéntes tűzoltóságának alapszabályait. Főparancsnoka Miskolczi Vilmos volt.¹⁹⁸

KOMMANDÓ a 19. század végén elkezdett fakitermelésnek köszönhetően létesített tűzoltóságot. Ezt először 1899-ben említik a Gábor fűrésztelep kapcsán. A tűzoltók közé tartozott Várnay Ferenc gépész. 1940-ig a telepen csak önkéntes tűzoltók működtek. 1940-ben *Tűzoltó és Munkás Élelmezési Egylet* néven említik a források. A fafeldolgozó üzem 1958-ban hozta létre fizetett tűzoltóságát. Ekkor egy kézfecs kendővel rendelkeztek. Autójukat 1973-ban szerezték be. A régi parancsnokok közül Bagoly Csaba neve ismerős, aki az 1960-as években vezette a tűzoltókat. 1999-ben – 110 év működés után – a gyár bezárt, és ezzel a tűzoltóság is felbomlott. Jelenleg egy öttagú önkéntes csoport működik a faluban.¹⁹⁹

¹⁹⁸ A Kézdivásárhelyi Céhtörténeti Múzeum irattára, B/XX/253.

¹⁹⁹ Szabó Máriával a szerző által készített telefoninterjú. Sepsiszentgyörgy, 2011. június 16.

BODZÁK VIDÉKE

BODZAFORDULÓN 1897-ben a tűzrendészetet az előjáróság gyakorolta. A kötelező tűzoltó-alakulat 57 tagot számlált. Szitabodzával közösen használtak egy nagy fecskendő. Ezenkívül kézfecskendőjük és öt vaskampójuk volt.¹ Bodzafordulón az önkéntes tűzoltóságnak nem volt hagyománya. Írásos dokumentumok a civil tűzoltóságról léteznek, amely 1949-ben jött létre. Ma a *Kovászna Megyei Mihai Viteazul Katasztrófavédelmi Felügyelőség* alárendeltségébe tartozó őrséggként működik.

SZITABODZA község a megyei tűzrendészeti szabályrendeletet köteles tűzoltóság szervezése és működtetése révén tartotta be. Ennek 57 tagja volt, és a község előljárói irányították működését. Felszerelésük: egy négykerékű fecskendő, amit közösen használtak Bodzafordulóval, egy kézfecskendő, öt vashorog.²

Az Előpataki Önkéntes Tűzoltó Testület Bodzafordulón kiállított fecskendője. A szerző felvétele

¹ SÁL, Fond. 9, cota II/181, anul 1899.

² SÁL, Fond. 9, cota II/156, anul 1899.

Zárszó

Háromszéken az önkéntes tűzoltó-egyesületek a polgárosodás idején és annak részeként jelentek meg. Az a tény, hogy az állam fokozottabban kezdett figyelni a tűzvédelemre, modernizálódó társadalmat feltételezett, amely szervezett kertekben ügyelt mind az állam, mind a magánszemélyek anyagi javaira.

Háromszék megye múltjának megismeréséhez feltétlenül szükséges a társadalmi élet e szeletének feltárása, hiszen az önkéntes tűzoltóegyesületek az évtizedek során a helyi közösségek szerves részeivé váltak a közbiztonság, de a helyi közművelődés terén kifejtett tevékenységük révén.

Tanulmányom rövid, egyéves kutatás eredményeit rögzíti. Községi, megyei, és magyarországi levéltári források felhasználásával próbáltam fényt deríteni egy nálunk kevésbé kutatott területen. Hogy az olvasó az önkéntes tűzoltóságok kialakulását megértse, számba vettem az tűzvédelem fejlődését Európában és Magyarországon, illetve szűk hazánkban, Székelyföldön. A 18. és 19. században alkotott székely falutörvények, a közigazgatási szervek gyakori jelentései a tűzvédeletről és a tűzvédelmi eljárások alkalmazásáról, néhány szórványos adat az első tűzoltó szerekről arra engedett következtetni, hogy vidékünkön a tűz elleni védekezés témája előkelő helyet foglalt el a közigazgatás mindenkori vezetőinek munkájában. A magyar államfejlődés különböző korszakaiban a tűzvédelem mindig kiemelt szerepet kapott. Első törvényes szabályozása, mint tudjuk, II. József uralkodása idején (1780–1790) történt. Végrehajtására azonban nem kerülhetett sor, így a 19. században a helyi közösségek által alkotott tűzvédelmi szabályokat érvényesítették. Az *Erdélyi Főkormánysház* közigazgatási ellenőrző szervként vett ebben részt, de a kiegyezésig egységes tűzvédelmi törvénykezés nem született.

1867 után jöttek létre az első rendeletek, amelyek szabályozták az életnek e fontos területét mind Magyarországon, mind a Székelyföldön. Az ország központi részén létrejövő első önkéntes tűzoltó-alakulatok példáját követve, a mozgalom legyűrűzött a vidéki településekre, és az 1880-as, 1890-es években minden vármegyében megalakultak az önkéntes tűzoltóegyesületek. Lévén, hogy az állam a községekre nézve kötelezővé tette az

alapvető tűzvédelmi eljárások megszervezését, azokon a településeken, ahol nem jött létre civil mozgalom, meg kellett szervezniük a tűzoltóságokat. Az országos törvényekre erősítették rá a megyei rendeletek és a megyei tűzoltó szövetségek.

Alapvetően civil mozgalomról és önkéntes szerveződésről beszélünk, amelynek történelmi koroktól függetlenül jellemzője többek között, hogy a kezdeti lelkesedés után a tevékenységi kedv lankadt, majd újraéledt. Így történt a háromszéki önkéntes tűzoltóegyletek esetében is, e tényt a korabeli sajtó közlései igazolják. Létrejöttük szinte mindig egy-egy helyi karizmatikus személy tevékenységéhez kötődik, aki folyamatosan lelkesítette a közügyért dolgozó legénységet. Sokat nyomott a latban, hogy a helyi lakosság miként ítélte meg a tűzoltók tevékenységét. S ez nem mindig volt kedvező. Az egyesületek tevékenységének velejárója a községi és városi tanácsokkal való állandó kapcsolattartás, ami nagymértékben meghatározta a szolgáltatásuk minőségét. Fontos szerep jutott a települési önkormányzatoknak, hisz ezek döntöttek szavazással a tűzoltó-egyesületek anyagi segélyezéséről, ők szerezték be a drága tűzoltó szereket és ők alakították ki tűzoltószertárt számukra. A meglévő felszerelések karbantartási költségeire, az egyenruhák készítésére, vásárlására az egyesületek bálók, farsangi mulatságok adományaiból gyűjtötték össze a pénzt. Számos egyesület zeneszakosztályt hozott létre, tűzoltózenekarok alakultak. A helyi műkedvelő színtársulatokat gyakran bevonták egy-egy nagyobb rendezvénybe, vagy maguk a tűzoltók léptek színpadra. A tűzoltók önkéntes munkájukért adómentességet, közmunka alól való felmentést és egyéb kedvezményeket élveztek. Jutalomként a nagyobb egyesületek saját zászlót kaptak, melynek felavatása mindig különleges közösségi eseménynek számított.

A tűzoltó-egyesületekre talán leginkább jellemző tevékenység az időnként szervezett megmérgettetések voltak. Ilyenkor tehették próbára tudásukat, rátermettségüket, a tűzoltók győzelme általában a helyi közösség sikerét is jelentették. A 20. században a két világháború ugyan nagy veszteséget okozott minden egyesület számára, de az impérium- illetve rendszerváltások nyomán is újra tudták kezdeni tevékenységüket. Tanú erre a tanulmányban idézett néhány idős háromszéki tűzoltó vallomása meg a számos írott és tárgyí emlékek. Napjainkban a megváltozott életkörülmények és a hatalmas műszaki fejlődés következtében átértelmeződött szerepük, ám

az elemi pusztító erő elleni küzdelem és annak megfékezése érdekében ma is szükség van az ilyen önkéntes tevékenységére.

Hiszem, hogy az önkéntes tűzoltók az egyik legfontosabb közérdekű munkát látják el társadalmunkban. Az önkéntesség európai évében tehát derék tűzoltóink megérdemlik, hogy múltjukról, munkájukról, erőfeszítéseikről külön tanulmányban emlékezzünk meg. Kötelességemnek tartom ugyanakkor közölni a kedves olvasóval, hogy a történelmi visszatekintő, melyet most kezében tart, csak első lépés a háromszéki önkéntes tűzoltók múltjának feltérképezésében, kiindulópont, amelynek alapján az elkövetkezőkben mélyebbre tudunk ásni a községek múltjában, melynek mindenképpen részesei a tűzoltók is. Egy következő tanulmányban talán helyet kapnak azon települések is, amelyekről a jelenlegi kutatás során nem sikerült adatokat szerezni: Dálnok, Uzonfüzes, Kökösbácstelek, Lisznyópatak, Málnásfürdő, Nyáraspatak, Bölönpatak, Felsőrákos, Bibarcfalva Imecsfalva, Kiskászon, Kézdikővár, Oroszfa, Páké.

Névjegyzék

- Ágoston József* 87
Albertini Géza 58
András Antal 78
Antal Zoltán 60
Antal Zsigmond 59
Bagoly Csaba 110
Balázs Sándor 86, 87
Balló István 93
Bándi Levente 75
Bándy István 72
Bánffy Benedek 82
Bányai Kristóf 109
Barabás Albert 67
Barabás Elek 84
Barabás Ferenc 61
Barabás Mihály 9, 97
Baricz Móricz 85
Bartha János 98
Barti László 83
Beder Bálint 105
Bedő Ferenc 100
Benedek András 93
Benedek János 37, 44
Benedek Lajos 67
Benkő Árpád 40, 52
Benkő Gábor 30
Benkő Sándor 53, 54
Béres János 109
Betegh Pál 76
Bleszity János 21
Bocskor János 93
Bodó Imre 9, 87
Bodó József 88
Bodola Sándor 68
Bodosi András 91
Boér Gyula 93
Bogdán Arthur 44
Bogdán Emil 54
Bogdán Zoltán 103
Bokor György 84
Bölöni Rátz Sándor 29
Both György 108
*Brânduș-Dendyuk Vasile
Silvestru* 82
Brasai Sándor 98
Buchinger István 9, 108
Bujanovics 21
Butyka Vilmos 67
Coznean Nicolae 107
Crisán Zakariás 48
Császár Bálint 43
Császár Lajos 40, 48
Cseh Lajos 104
Cserei Dávid 75
Csia György 103
Csinádi Lajos 38, 44, 47,
115
Csirikás József 100
Csiszár Dénes 72
Dalhström Kálmán 52
Dancs Antal 54
Dancs Lajos 33, 105
Dániel Elek 31
Daragics István 44
Deák Ignác 68
Demeter András 66
Demeter Béla 78
Demeter György 53
Demeter Zoltán 60
Dénes Béla 78, 96
Dénes Mihály 66
Déni Jenő 63
Derzsi János 52
Dézsi János 49
Dimény Attila 9, 73
Dobolyi Gyula 68
Dragomér Demeter 58
Erdős Gábor 57
Erős Tibor 106, 107
Fazakas István 68
Fejér Lajos 82
Ferenc Mária 68
Ferencz Géza 100
Finta Imre 85
Florescu Mária 51
Fodor Gáspár 74
Fodor István 9, 57
Forró János 63
Fülöp Barna 83
Fülöp Ernő 9, 83
Füzi Sándor 86
Gábor Áron 103
Gál Sándor 57, 93
Gáll Sándor 57

- Gerendi József* 68
Gidófalvi Antal 49
Gödri Ferenc 47
Gyárfás Sámuel 43
Gyermes Mihály 97
György Albert 86
György Ferencz 77
Hadnagy Ferenc 40, 55
Hadnagy Imre 8, 9, 11, 12,
 17, 19, 23, 32, 115
Hajdó Attila 68
Hammurápi 11
Haszmann Pál 9, 44, 87,
 116
Hatházi Lajos 106
Hegyeli István 84, 85
Herczeg Sándor 58
Horváth László 43
Hosszú Ferenc 56
Hosszú László 74
Huber Mihály 71
II. József 17, 112
II. Lajos 46
Ilkei Ferenc 94, 96
Imre Mózes 107
Imreh István 28, 29, 31,
 94, 115
Incze Viktor 93
Jakabos Simon 74
Jancsó Ernő 53
Jancsó József 86
Jánó András 81
Jánó Árpád 9, 104
Jánó Mihály 104
Jánosi Ferenc 57
Joós Imre Tibor 53
Józsa Albert 93
Józsa Károly 93
Józsa Lajos 9, 29, 32
Kádár István 9, 49, 50
Kásás György 69
Kelemen Árpád 60
Kelemen Lajos 43
Kerekes Sándor 63
Kese József 97
Kicsid András 87
Király Sándor 100
Kis Amis 29
Kis Ödön 44
Kis Sándor 68
Kisgyörgy Ferenc 53, 57
Kiss Hédy 46, 115
Kiss Zoltán 55
Koréh Sándor 66
Kosztándi Ferenc 81
Kosztándi János 75
Kovács Bálint 43
Kovács Dániel 70
Kovácsnai Gábor 48
Kozma Béla 74
Kramberger 71
Kriza János 98
Lăcătușu, Ioan 63, 115
László Imre 84
Lázár Benedek 103, 106
Lázár Pál 62
Luka Medárd 88, 89
Lukács István 9, 78, 79
Luts Ernő 40
Magyari György 59
Magyari István 104
Málik József 43
Mandel Lajos 106, 107
Mélik István 44, 47, 48
Mihai Viteazul 9, 49, 80,
 111
Mihály Árpád 9, 93, 94
Mihály Imre 87
Mihály Lajos 68
Mikes Ármin 107
Mikes János 29,
Mina Kálmán 38
Minárovics János 21, 22,
 23, 25, 115
Mircse Ferenc 105
Miskolczy Vilmos 110
Moldovan, Nicolae 49, 63,
 115
Molnár Adalbert 9, 99, 100
Molnár József 64
Morik Ignác 105
Nagy Barabás 65
Nagy Efraim 93
Nagy Ferenc 93
Nagy Gábor 70
Nagy Imre 106
Nagy Károly 70
Nagy Lajos 77
Nagy Mózes 48
Nagy Tamás 98
Németh András 84
Németh János 63

Néró 12
Nicolae Crăciun 40
Octavianus Augustus 12
Oláh Badi András 9, 60
Oláh Badi Imre 60
Olosz Ferenc 103, 104
Orbán Balázs 5
Pakó János 84
Pál Judit 22, 115
Papp Gyula 97
Para Attila Sándor 56
Pohrib, Gheorghe 25
Porkoláb Béla 74
Potsa József 37, 46
Rácz Katalin 9, 105
Ráduly Faragó Gyula 104
Reiner Adolf 48
Rettegi Albert 76
Rüsz Mihály 73
Sala Pavel 9, 101, 102
Salamon Antal 65
Salló Ferenc 60
Sandi Mihály 90
Sándor István 63
Sebestyén Gedeon 93
Séra Tamás 43
Serester Gábor 53
Simon András 100
Sipos János 62
Sólyom Gyula 87
Somodi Béla 9, 86, 87
Soós Sándor 65
Stefán Sándor 105
Szabó Károly 25, 115
Szabó Lázár 84
Szabó Mária 110
Szabó Mózes 57
Szabó Pál 32
Szakács György 67
Szakács Tibor 84
Szántó Ferenc 75
Szász Ferenc 105
Szebeni János 69
Széchenyi Ödön 21
Székely Ferenc 63
Székely István 29, 106
Szekrény Antal 88, 89
Szent István 16
Szent Flórián 5
Szentkereszty Béla 38, 51
Széplaki Károly 40, 61
Szilágyi János 13, 115
Szőcs Dénes 94, 96, 109
Szőcs Edit 9, 56
Szőcs Lajos 81, 109
Szöke Lajos 85
Tálas Miklós 29
Tamás Elek 74
Támpa János 102
Tarján Rezső 21, 22, 23, 25, 115
Téglás Dezső 55
Thiesz János 104
Tipei Nicolae 102
Tusa András 89
Tusa József 109
Ütüs Miklós 81
Urus János 68
Vajna Károly 53
Váncsa György 5, 9, 55, 56
Váncsa Mózes 53
Varga József 106
Varga Lajos 108, 109
Végh Antal 86
Velszer Ferenc 40
Vén Károly 88
Veres Áron 93
Veres Gyula 53
Veres István 78
Veress Áron 97
Vinczi Ferenc 93
Vintilla I. 48
Walser Ferencz 39
Zathureczky Kálmán 97
Zayzon Farkas 43
Zsigmond Béla 78
Zsögön Bögözi Balázs 82

Felhasznált irodalom

- Csinádi Lajos: *A Sepsiszentgyörgyi Önkéntes Tűzoltóegylet huszonöt éve. 1876-1901*. Sepsiszentgyörgy, 1901.
- Hadnagy Imre József, dr.: A tűz gyulladásának eltávoztatása, avagy adalékok a tűz körüli szabályozott eljárási rend kialakulásának, valamint a helyhatósági tűzszabályrendeletek, és a tűzvédelmet szabályozó állami rendeletek megszületésének történetéhez. In: *Tűzoltó Múzeum Évkönyve*, Budapest, 2008.
- Hadnagy Imre József, dr.: *A tűz megelőzés fejlődése napjainkig*. Budapest, 2007.
- Hadnagy Imre József, dr.: *A tudományosság szerepe a tűzoltás – elsősorban a vízzel oltás – technikájának fejlődésében a II. világháború végéig*, Budapest, 2006.
- Imreh István: *A törvényhozó székely falu*. Bukarest, 1983.
- Lăcătușu, Ioan: Din istoria pompierilor covășeni. In *Tradiție și educație*. București, 2007.
- M. Kiss Hédy: A kézdivásárhelyi Céhtörténeti Múzeum zászlógyűjteménye 2005-ben. In: *Erdélyi Magyar restaurátorfüzetek*. 7., Székelyudvarhely, 2008.
- Nicolae Moldovan: Un secol de la constituirea formației de pompieri voluntari din orașul Sfintu Gheorghe. In: *Pagini din istoria pompierilor*. București, 1977.
- Pál Judit: *Városfejlődés a Székelyföldön. 1754–1914*. Csíkszereda, 2003.
- Szilágyi János, dr., Szabó Károly, dr.: *A tűzrendészet fejlődése az őskortól a modern időkig*. Budapest, 1986.
- Szilágyi János: Tűzvédelem Aquincumban és a Római Birodalom más városaiban. In: *Tűzoltó Múzeum Évkönyve*. Budapest, 1984.
- Szabó Károly, dr.: Pécs tűzvédelmének története a dualista Magyarországon 1867–1918. In: *Tűzoltó Múzeum Évkönyve, III., 1986–1987*. Budapest, 1988.
- 150 éve született gróf. Széchenyi Ödön*. Felelős kiadó dr. Bleszity János. Budapest, 1989
- Tarján Rezső és Minárovics János – *Az önkéntes tűzoltóság történetéből*. Budapest, 1968.
- Buletinul Oficial* nr. 71 din 2 august 1978.
- Monitorul Oficial* nr. 8 din 16 aprilie 1963.
- Háromszék*, 2003, 2010.
- Nemere*, 1877, 1879.
- Székely Nemzet*, 1886, 1889, 1897, 1898, 1901, 1902.

Székely Nép, 1909, 1911, 1912, 1914, 1923, 1925, 1926, 1927, 1929, 1930, 1931, 1934, 1937.

Székely Újság, 1926.

Magyar Országos Levéltár, Budapest (MOL)

K 150: *Magyarországi egyesületek adatbázisa a Magyar Országos Levéltárban*

Romániai Országos Levéltár Kovászna Megyei Igazgatósága, Sepsiszentgyörgy (SÁL)

Fond. 31.: *Miklósvárszék iratai*

Fond nr. 9.: *Háromszék Megyei Prefektúra iratai, 1876–1967*

A *Székely Nemzeti Múzeum* néprajzi dokumentára

Csernátoni Haszmann Pál Múzeum irattára és gépparkja

Charta Kiadó fotótára

Kézdivásárhelyi Cébtörténeti Múzeum irattára

Székely Nemzeti Múzeum fotótára

Trecutul și prezentul Pompierilor Voluntari din Județul Covasna

Încă din secolul 17 locuitorii județului Covasna au fost preocupați de modalități organizate de luptă împotriva incendiilor. Aceste preocupări au emers din vechi obiceiuri de combatere a incendiilor deja existente pe continentul european.

În antichitate, la Roma și în alte orașe ale Imperiului Roman, în anul 6 d. Hr. împăratul Octavianus Augustus a înființat așa numitele *cohorte de vigiles*, care funcționau ca forțe de ordine publică și pompieri. În secolele 4–7, măsurile de prevenire și de stingere a incendiilor folosite de imperiu au fost uitate parțial, popoarele migratoare folosind sisteme proprii de apărare împotriva acestor dezastre devastatoare.

În Evul Mediu amenințarea incendiilor s-a menținut datorită unor aspecte legate de structura cetăților și orașelor, acestea fiind aglomerate, nesistematizate, iar majoritatea clădirilor construite din lemn. În același timp, odată cu dezvoltarea artei militare, au apărut materialele explozibile, armele de foc, fapt ce a mărit riscul apariției incendiilor. În această epocă s-a consacrat formula echipelor de intervenție puse la dispoziție de bresle, care acționau mai ales în marile orașe, dispunând de mijloace de stingere specifice profesiei: găleți și butoaie pentru apă, pompe manuale, topoare și alte mijloace de decopertat și demolat, scări mobile etc. Prima lege în domeniu a apărut în Anglia, în anul 678, ca apoi să apară reglementări pe teritoriul Italiei și în orașele prusace.

Pe teritoriul Ungariei organizarea pazei contra incendiilor și stabilirea unor măsuri privitoare la prevenirea și combaterea acestora erau slab dezvoltate din cauza urbanizării întârziate a orașelor. Primele legi au apărut în domeniul urbanizării, iar începând din anul 1680 statul a obligat localitățile să alcătuiască regulamente de apărare contra incendiilor. Prima reglementare centrală a apărut în anul 1788, din grija împăratului Iosif al II-lea, cu numele *Regulamentul de prevenire și combatere a incendiilor*. Acest decret dispunea participarea obligatorie a locuitorilor unei așezări, însă nu avut efectul așteptat asupra sistemului de apărare contra incendii-

lor. Majoritatea localităților și-au organizat sistemul propriu de combatere a incendiilor în baza unor regulamente proprii.

Prima revoluție industrială a făcut posibilă trecerea de la producția manufacturieră la cea de masă, industrială. Lângă forța de muncă manuală au apărut mașinile și mecanismele acționate de abur, lucru ce a contribuit la dezvoltarea comunităților umane, creșterea în dimensiune a orașelor și implicit la apariția unor noi pericole de incendiu. Toate acestea au condus la apariția serviciilor de apărare împotriva incendiilor, alcătuite din voluntari, persoane plătite și pregătite permanent să facă față pericolelor. Formațiile de pompieri voluntari sau salariați, inițial au apărut doar în marile orașe: Arad (1835), Buda (1845), Satu Mare (1862), Székesfehérvár (1863), Pozsony (1867). Aceste formații au cunoscut o amplă extindere între anii 1870–1890. În această perioadă, majoritatea localităților din Transilvania și-au înființat formațiile de pompieri voluntari și formațiile de pompieri obligatorii. Această extindere a formațiilor de pompieri a fost determinată de numeroase incendii dintre care în studiul de față am enumerat cele consumate în unele din localitățile din județ. În localitatea Belin, în anul 1822, în urma unui incendiu s-au distrus 7 gospodării, în anul 1823 în localitatea Aita Mare 40 de familii au rămas fără casă și bunuri. Incendiul din 29 iulie 1834 din localitatea Târgu Secuiesc a distrus majoritatea caselor de locuit din oraș, iar incendiul din același an din localitatea Baraolt a distrus 80 de gospodării și a distrus sediul Scaunului Micșoara. Izvoarele vorbesc de incendii și din a doua jumătate a secolului 19, precum incendiul din 1876 izbucnit în orașul Sfântu Gheorghe, incendiul din anul 1885, din localitatea Arcuș.

Formațiile civile de pompieri s-au înființat pe baza unor reglementări al guvernului de la Budapesta. Ordonanța guvernului nr. 1888/53888 era cea mai importantă în acest sens. Aceasta era prima încercare de-a adopta o legislație uniformă privind protecția împotriva incendiilor. În anul 1870 s-a înființat *Uniunea Națională a Pompierilor Voluntari*, cu sediul la Budapesta. Acest organism a încurajat comunitățile locale să înființeze formațiile civile de pompieri, scopul lui fiind ca funcționarea acestora să devină uniformă. Majoritatea formațiilor civile de pompieri au adoptat statute separate și s-au înscris în registrul asociațiilor. Dintre formațiunile de pompieri care s-au înființat între anii 1870–1914 pe teritoriul județului

Trei Scaune, 36% erau formații de voluntari, iar 64% formații obligatorii. Dotările tehnologice și utilajele de care dispuneau formațiunile de intervenție din această perioadă prezintă o mare varietate: pompe manuale cu tracțiune hipo tip Walser, Trogmeyer, Köhler, Iulius Teutsch; scări normale, de acoperiș, de înfipt; cârlige de fier; felinare; coifuri; lopeți, etc. Asociațiile pompierilor s-au implicat și în viața culturală a localităților, în unele devenind un element de nelipsit în viața cotidiană a cetățenilor. Au organizat baluri, serbări, serate dansante, au prezentat piese de teatru și prin fanfara proprie, erau prezenți și în viața muzicală a comunităților. Încă din anul 1914 avem date despre organizarea de concursuri pentru aceste formații.

Aceste evenimente din perioada interbelică, dar mai ales postbelică, au fost organizate în mod regulat oferind momente de destindere și recreere pentru locuitorii satelor din județ. De regulă statutul asociațiilor pompierilor voluntari era alcătuit după o formulă standard cu următorul scop: stingerea incendiilor pe teritoriul comunei/orașului, iar în cazurile de incendii de proporții, ajutor în localitățile învecinate. Această prevedere era respectată atât la sfârșitul secolului 19 cât și în zilele noastre. Membrii asociațiilor erau fondatori, ocrotitori și activiști, care se împărțeau în suitori, tulumbași și gardiști. Regulile referitoare la activitatea funcționarilor și a membrilor activi era prevăzută în *regulamentul de serviciu*. Între membrii activi domnea disciplina militară. Aceștia, în timpul intervențiilor, purtau ca semn un brâu din postav vanet, iar pe brațul stâng aveau cusută o bucată de postav roșu, pe care scria F. C. P.

Venitul asociațiilor provenea din sume plătite de membrii fondatori, ajutor anual al localității, sume colectate, moșteniri și donații, venituri din petreceri, dobânzi. Conducerea era asigurată în unele cazuri de funcționari și comandanți, respectiv membrii comitetului de conducere, în alte cazuri de comandanți și membrii comitetului de conducere. Membrii aveau drept de vot în cadrul adunării generale.

Înainte de primul război mondial, pe teritoriul principatelor române nu a existat tradiția organizării pazei împotriva incendiilor în mod voluntar. *Regulamentul Organic* din anul 1832, a fost documentul prin care s-a pus problema înființării primelor nuclee ale armatei naționale române, o realizare importantă ce constituia suportul cel mai temeinic pentru apariția

pompierilor militari. Primele formații de pompieri au apărut la Iași (1835) și București (1845). Caracterul militar al pompierilor a fost întărit și de către Decretul Regal nr. 702/1874, act normativ prin care pompierii au intrat în subordinea Ministerului de Război, constituindu-se ca unități și subunități în componerea artileriei. Procesul de reformă a pompierilor români este meritul locotenent-colonelului Gheorghe Pohrib din perioada 1920–1937. La insistențele sale, pe întreg teritoriul românesc au luat ființă peste 50 de noi subunități de pompieri, înființate prin respectarea principiilor administrativ-teritoriale.

În perioada interbelică pe teritoriul județului au funcționat în continuare formațiile civile de pompieri, bineînțeles conform legislației românești. În cei câțiva ani în perioada 1940–1944 majoritatea formațiilor s-au reorganizat. Forma lor juridică a fost pierdută definitiv începând cu 1963, an în care pe lângă sfaturile populare ale orașelor și comunelor s-au înființat formațiile civile de pază contra incendiilor. Odată cu Legea 57/1968 pentru organizarea administrativ-teritorială a țării s-au înființat 39 de județe și tot atâta grupuri județene de pompieri.

Astăzi, evoluția condițiilor de viață și progresul tehnologic enorm au modificat rolul pompierilor voluntari, dar în lupta împotriva forței distructive a incendiilor este nevoie în continuare de contribuția acestora.

Avem credința că, activitatea pompierilor voluntari este una dintre cele mai importante munci depuse în folosul comunității. Așadar, în Anul European al Voluntariatului, munca, trecutul și eforturile pompierilor voluntari merită menționate într-un studiu dedicat lor.

Totodată menționăm că retrospectiva istorică realizată în această publicație este doar un prim pas în evocarea trecutului pompierilor voluntari din Trei Scaune. Este un punct de pornire, pentru ca în viitor să putem călători mai mult în trecutul unor așezări, acolo unde îi găsim, în mod obligatoriu, și pe pompieri.

Tartalomjegyzék

Ajánlás	5
Előszó	7
Köszönetnyilvánítás	9
Tűzvédelmi eljárások fejlődése Európában és Magyarországon	11
Az önkéntes tűzoltóságok fejlődése Magyarországon és Erdélyben	21
A tűzoltás rendje a régi háromszéki falvakban	28
Háromszéki tűzrendészeti szabályozás, a háromszéki önkéntes tűzoltó-egyesületek megjelenése és fejlődése	34
A háromszéki önkéntes tűzoltók múltja és jelene	43
Sepsiszék	43
Kézdiszék	70
Erdővidék	91
Orbaiszék	103
Bodzák vidéke	111
Zárszó	113
Névjegyzék	117
Felhasznált irodalom	120
Trecutul și Prezentul Pompierilor Voluntari din Județul Covasna ...	122

Készült a Charta Kiadó nyomdájában
Sepsiszentgyörgy, Gábor Áron utca 14. szám
Felelős vezető Kisgyörgy Tamás igazgató
Formátum: A5
Nyomdai ívek száma: 21
Papír: 115 g műnyomó
Megjelenés ideje: 2011
Telefon/Fax: 00-40-267 315 279; 0367 620 117
E-mail: office@charta.ro
www.charta.ro